ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 19 τοῦ Νοέβρη 1906 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οἰκονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 222

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΡΕΝΑΝ. *Ἀπὸ τὰ «Τετράδια τῆς νιότης»*

ΕΡΜΟΝΑΣ. *Κριτικὲς ἀναποδιὲς (Τὸ «Ἀνεχτίμητο» τοῦ Π. Χόρν).*

KARL BRUGMAN. *Γραφτὴ καὶ λαϊκὴ γλώσσα κτλ. (τέλος)*

Σ. Σ. *Ἀπάντηση στὸν κ. Ὄθωνα Ρουσόπουλο.*

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

ΙΒΑΝ ΤΟΥΓΚΕΝΕΦ. *Ἀντζάρ (συνέχεια).*

Κ. ΛΑΝΑΡΑΣ. *Ἡ προτεραιότητα μιᾶς ἰδέας.*

Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΣ. *Ἡ γριὰ, ἡ ζωὴ κι ὁ θανατος (παραμύθι).*

Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. *Σκλαβιὰ τῆς καρδιᾶς.*

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. *Δ. Παλαμᾶς, Μ.Γ.Περβίδης, Ν. Χαντζάρας Νικολὸς Β'.*

Δ. Π. Τ. *Φαινόμενα καὶ πράμματα (Καινούρια Κόμματα – «Ἑσπερινὰ γλέντια» — Οἱ κερατοὶ τοῦ Φαραντάτου καὶ Σιας - Ἀποστολάκος γράφει... — Καθάρα θεοῦ.*

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ

ΤΟ ΑΝΕΧΤΙΜΗΤΟ.—Π. ΧΟΡΝ.—ΑΘΗΝΑ.

Κι ἄλλοτες ἔγραψα πὼς ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια θὰ σαρκωθῇ καλοδέματη ἡ κλασική μας φιλολογία. Μὰ ὅσο κι ἂν πάντα νομίζω τὴ γνώμη αὐτὴ σωστὰ βασισμένη καὶ καλὴ ὁδηγήτρα τῆς νέας Ἑλληνικῆς τέχνης, στοχάζουμαι κάποτε πὼς μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ κάποια ἐσωτερικὴ ἀντινομία μεταξὺ τῆς κλέφτικης μούσας καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ποίησης ποὺ θέλει νὰ γεννηθῇ· καὶ γι αὐτὸ πὼς ὅσο δουλεύουνται τὰ δημοτικὰ θέματα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὰ ψυχολόγησαν οἱ περισσότεροι ὡς τὰ τώρα, θὰ βρίσκουμε πάντα κάτι ἄπλερο κι ἀσυνταίριαστο καὶ μισοτελειωμένο μέσα στὰ τέτοιας λογῆς ἔργα.

Ὁ λόγος θαρρῶ θὰ εἶναι ἀρκετὰ γνωστός. Κάθε λαϊκὴ φιλολογία εἶναι φιλολογία φωνητικὴ—γιὰ καθαρὰ τραγουδιστὴ γιὰ ψιλοτραγουδιστὴ γιὰ κι ἀπαγγελτὴ μόνο. Τοῦ Ἴντρα ὁ ὕμνος κι ὁ ἑξάμετρος τοῦ ὁμηρικοῦ κύκλου καὶ τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα ἡ Τυρταϊκὴ ποίηση θένε τραγούδι, θένε καὶ λύρα. Πέρα στὸ μεσοχρονιάτικο καστέλλι ὁ σταυροφόρος Bertrand de Born τραγουδάει τῆς ἀγάπης τὰ lais καὶ τὶς ὁρμητικὲς sirventes μὲ τὴν κιθάρα γιὰ συντρόφισσα· κ' ἡ ὡριὰ τοῦ πύργου κρεμιέται ἀπὸ τὸ παραθύρι ν' ἀκούσῃ τὸ τραγούδι του. Μὰ νὰ παρὰ κεῖ ἀκούγεται νὰ τριζοσέρνεται τοῦ Θέσπη τὸ ἀρχαῖκὸ κάρο καὶ τῆς τραγικῆς φλογέρας ὁ ἀντίλαλος ζωντανεύει τὰ διονυσιακὰ χορικα. Τ' Ἀναστάσιμα καὶ τὰ Θεοτόκια τοῦ Ἀντρέα τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἅη Γιαννη τοῦ Δαμασκηνοῦ ἂν καὶ ζηλεύουνε βέβαια τοῦ γοθικοῦ ὀργάνου τὴ μουσική, βασίζουνται ὡς τόσο κατάβαθα στὶς θρησκευτικὲς μελωδίες τοῦ βυζαντινοῦ λαοῦ. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ τοῦ Ἰὼβ τὸ βιβλίο εἶναι ἀπαγγελτοὶ δραματικοὶ διάλογοι.

Ἀρχαῖες καὶ νεώτερες φιλολογίες— ἐξαιρώντας τὴν Ἐγγλέζικη καὶ κατὰ μέρος τὴ Γερμανικὴ—σ' αὐτήνα τὴν ἀδερροσύνη στεριώνουνται τοῦ ρυθμοῦ μὲ τὰ λόγια. Καὶ στοὺς καιροὺς ποὺ ξέπεσε τό τραγούδισμα ξακολούθησε ἡ ἐπίμονη ἐπιρροή του μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἀπαγγελίας Στὴν Παλμύρα καὶ στὴ Ρώμη καὶ στὴν Ἀλεξάντρεια συνηθίζανε νὰ μαζεύουνται οἱ γνωριστάδες στὰ λουτρὰ καὶ στὶς στοὲς γιὰ ν' ἀκούσουνε τὸν Apulejus νὰ διαβάζῃ τὸ παραμύθι τῆς ἐρωτεμένης ψυχῆς ἢ καὶ κανένα γλυκομίλητο Μάρκο Αὐρήλιο, σοφιστὴ λογοπαίχτη, Λογγίνο κάποτε μὰ κάποτε πάλι ἀποδομένο Συναποθανούμενο.

Καὶ πολὺ ἀργότερα ξαναβρίσκουμε στὴ Φραγκιὰ τὸ ἴδιο πάντα φαινόμενο. Τὸ τραγούδι κ' ἡ ἀπαγγελία μένουν πάντα τὸ θεμέλιο τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας. Στὴ Γαλλία μάλιστα τὸ σαλόνι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Hotel de Rampouillet ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς Mme du Deffand εἶταν ἡ κριτικὴ δύναμη ποὺ κυβερνοῦσε τὴ φιλολογία. Φιλόσοφοι σὰν τὸ Voltaire καὶ τὸ Rousseau καὶ τὸν d'Holbach εἶχανε σύστημα νὰ διαβάζουνε τὰ ἔργα τους στὰ σαλόνια τῶν ἀρχόντισσων καὶ στὰ παλάτια τῶ ρηγάδων. Κι ἂς μὴ ξεγελαστεῖ κανεὶς καὶ νομίσει πὼς τέτοια ἐπιρροὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀναγκαστικά της ἀριστοκρατική. Ἔχει βέβαια τὸ σαλόνι πολιτιστικὴ ἐνέργεια, μὰ δὲ δείχνει κιόλας πὼς τέτοια φιλολογία οὐσιαστικὰ δεσπόζεται ἀπὸ τῶν πολλῶν τὸ γούστο.

Τ' ἀποτελέσματά εἶναι σημαντικά. Τὸ τραγούδι κάνει τὴ γαληνὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν καὶ μᾶς δίνει τὴν Ἰλιάδα παντοτεινὸ τῆς ποίησης Ὄλυμπο, μὰ σύγκαιρα στέκει αἰτία νὰ μένουνε συμαζεμένα τὰ σύνορα τῆς τέχνης, ν' ἀποξυλώνεται σὲ μονοκόματα καλούπια ἡ μουδιασμένη ποίηση καὶ νὰ σφίγγεται μέσα στὴ φορεσιὰ τῆς κλασικῆς ἁπλότητας. Τὸ ἴδιο κ' ἡ ἀπαγγελία φέρνει μαζί της τὶς γοργὲς ἰδέες καὶ τὰ λεύτερα λόγια καὶ τὸ φῶς τὸ φτερουγιαστό, μὰ καὶ—κάπως διαφορετικὰ—στὶς ἐποχὲς τοῦ κουρασμοῦ σπρώχνει τὸν τεχνίτη νὰ γυρεύῃ τὶς μεγαλόφωνες σφανταχτερὲς λέξες καὶ ν' ἀδιαφορῇ στὴν ἔννοια φτάνει νὰ εἶναι ἡ ὁμιλία του μελωδικὴ καὶ νὰ συνταράζῃ χτυπητά.

Ὅλως διόλου διαφορετικὸς ξεχωρίζει ὁ χαραχτήρας τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φιλολογίας. Εἶναι θρέμα τοῦ τυπογράφου καὶ τήνε πλάσανε μερικὰ μόνο μεγάλα κεφάλια. Διαβάζεται, μὰ δὲν τραγουδιέται. Τίποτε σκεδὸν ὁ λαὸς δὲν τῆς ἔδωσε Γι' αὐτὸ οὔτε μελωδικὴ οὔτε ἁπλὴ οὔτε εὐκολαγάπητη εἶναι. Στέκει ἀνώτερη, παράβολη, πολυποίκιλη, βαθιστόχαστη, ραψωδία καὶ δράμα, γνώση καὶ γέλοιο, πάθος τρανὸ κ' ἤρεμη μεγαλοφροσύνη. Δὲν τήνε σφιχτοδένει τῆς λαϊκῆς στενοκεφαλιᾶς ἡ ἀπονήρευτη ψυχολογία οὔτε ἡ ἀλύγιστη ξυλοπερηφάνεια τῆς ἱερατικῆς παράδοσης οὔτε τὰ ὄμορφα λόγια ποὺ ἀποκοιμίζουν τ' ἀφτιά. Εἶναι ἀτομικὴ καὶ πλάθει τὴν οὐσία.

Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ συμπεραίνουμε πὼς δὲν εἶναι τόσο εὔκολο νὰ βγάλουμε σήμερα ζήσιμα θέματα ἀπὸ τὴ δημοτική μας ποίηση. Ζοῦμε σ' ἐποχὴ ἀτομισμοῦ καὶ δὲ μᾶς ἔρχεται φυσικὸ νὰ πάρουμε γιὰ σύνεργα τὶς λαϊκὲς παράδοσες. Ἕνας Βαλαωρίτης βρῆκε τὴν τέχνη νὰ τήνε κάνῃ ρωμαντικὴ μοῦσα τῆς κλεφτουργιᾶς τὴν πενεμένη βλάχα. Μ' αὐτὸ δὲν ξαναγίνεται. Πῶς θέτε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι ὁλόκληρο δράμα—ἔτσι ἄμεσα κι' ἄκοπα καὶ δίχως μεταμόρφωση; Μορφὴ κι οὐσία καὶ σκοπὸς, ὅλα διαφέρουνε. Καὶ νομίζω πὼς ἡ μεταφορὰ ἢ τὸ δάνειο ἔπρεπε νὰ γίνεται κάπως ἀλλιώτικα. Ἂν ὁ τεχνίτης ἔχει στὸ νοῦ του καμιὰ καινούρια, πρωτότυπη, σημερινή του ἰδέα, τότες ἂς πάει στὴν παράδοση κι ἂς τοῦ δώσει κείνη κανένα ἀπὸ τὰ τραγικὰ προσωπεῖα τοῦ περασμένου καιροῦ. Κι ἂς ζωντανέψει ὁ ποιητὴς τὴν παλιὰ μουτσούνα μὲ τῆς νέας ἰδέας τὴν ὁρμή. Ἔτσι ἔκανε ὁ Goethe μὲ τὸ παραμύθι τοῦ Faust, ὁ Shakespeare μὲ τὸν Hamlet, ὁ Τιτζιάνος στὴν εἰκόνα του τὴ θρησκευτικὴ - τὴν Παρουσίαση στὸ Ναό.

Κ' ἴσια ἴσια σ' αὐτὸ θαρρῶ πὼς λαθεύει τὸ «Ἀνεχτίμητο», τὸ δράμα τοῦ κ. Π. Χόρν. Τὸ λέει καὶ μόνος του· λέει πῶς πάσκισε νὰ μὴν ξεφύγῃ—ὅσο τοῦ εἶτανε βολετὸ—ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῆς παράδοσης. Ἔπρεπε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῆς παράδοσης καὶ νὰ τήνε σύρῃ μαζί του. Ἂν τοῦ ἔδγαζε ἀντίλογο ἂς τὴν πιλάτευε. Καλὸ θὰ τῆς ἔκανε.

Κι αὐτὸ μοῦ θυμίζει κάτι νόστιμο ποὺ λέει κάπου γιὰ τὴ συνήθεια καὶ τὴν παράδοση ὁ μαριόλος ὁ Montaigne. Εἶτανε, γράφει, μιὰ χωριανὴ ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὸ μοσκαράκι της κι ὅλο στὴν ἀγκαλιά της τὸ κουβαλοῦσε. Τὸ μουσκαράκι μεχαλωσε, βώδι ἐγίνηκε ὁλάκερο κι ἀκόμα τὸ κουβαλοῦσε ἡ καλή μας ἡ χωριανή. Ἔτσι κι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν παράδοση ποὺ συνήθισε ἀνεξέταστα.

Μ' ἂς ψιλολογήσουμε τὸ «Ἀνεχτίμητο» περισσότερο. Καὶ πρῶτα τὸ δραματικὸ στοιχεῖο εἶναι πολὺ ἀχαμνό. Τὸ μαντεύει κανεὶς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς πὼς ὁ Πρωτομάστορας δεν ἔχει τὴ θέληση νὰ σώσῃ τὴ γυναίκα του καὶ πὼς ἡ γυναίκα του πάλι θὰ πάῃ νὰ χτιστῇ μέσα στὸ γιοφύρι γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς δόξας του. Ἔτσι πόλεμος, ἀγωνία, πάθη ἀντίμαχα δὲ φανερώνουνται καὶ δὲ συνεπαίρνουν.

Θὰ ἤθελα τὸν Πρωτομάστορα πιὸ λεβέντη, πιὸ

ἀλύγιστο, πιὸ κακό. Νὰ χτίζη ὁ ἴδιος τὴ γυναίκα του κι ἄς νοιώθει μέσα του τὴν ἀγάπη νὰ φρικιάζη. Θὰ τὸν ἤθελα κουφὸ στὰ νυχτερινὰ γητέματα ποὺ τοῦ κάνει τ' «ὡριὸ κοράσι». Θὰ προσωποποιοῦσα μάλιστα τὴ Μοῖρα καὶ θὰ τὴν ἔβαζα στὴ θέση τοῦ στοιχειοῦ. Αὐτὴ δείχνοντας τοῦ Πρωτομάστορα τὴ δόξα τῆς μεγάλης θυσίας ποὺ γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητας ὅλα τ' ἀφανίζει τ' ἀκριβὰ καὶ τὰ πολυαγάπητα, θὰ τὸν ἔσπρωχνε νὰ χτίση μὲ τὸ ἴδιο τὸ χέρι του τὴ γυναίκα του γιὰ νὰ θεμελιώση τὸ Γιοφύρι τῆς Ἄρτας—τὸ Γιοφύρι τῆς Μεγάλης Ζωῆς.

Ἤθελα κιόλας νὰ καταλάβαινα πιὸ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα τὴ Φλαντρώ. Ν' ἀγαπᾷ, μὰ νὰ φοβᾶται. Νὰ ρίχνεται στὸ θάνατο, μὰ νὰ τῆς λείπεται ὁ ἀμίλητος ἡρωϊσμός. Κάτι ὁρμητικὸ καὶ πλάνο. Κάτι ποὺ δὲν ξέρει καλὰ κακὰ ἂν τὸ αἷμα του εἶναι δικό του καὶ ποὺ σκλάβο τὸ παραδίνει τῆς ἀσυλλόγιστης ἀγάπης.

Ἔπειτα βρίσκω πὼς οἱ μαστόροι ἔχουν περισσευούμενη πολυλογία. Ἴσως στὴ σκηνὴ ἀπάνω νὰ μὴ πείραζε καὶ τόσο, μὰ στὸ διάβασμα τέτοιοι θρυμματιασμένοι διάλογοι καταντοῦνε κουραστικοί.

Ὡς τόσο μ' ὅλα τὰ ψεγάδια ποὺ ἀράδιασα δὲ νομίζω νὰ εἶναι κακὸ ἔργο τὸ «Ἀνεχτίμητο». Ὕστερα ἀπὸ τὸ «Βουρκόλακα» τοῦ Ἐρταλιώτη μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι τὸ πιὸ ζωντανὸ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ δράματα ποὺ διάβασα. Μὲ πιὸ μελετημένη τέχνη καὶ πιὸ φιλοσοφικὴ δούλεψη καὶ πιὸ συμαζεμένη μορφὴ μποροῦμε νὰ περιμένουμε ἀργότερα κάτι ἀληθινὰ καλὸ ἀπὸ τὸν κ. Χόρν. Κι ἄς προσέξει νὰ μὴ φοβᾶται τὴν παράδοση. Ὅλοι μας τὴν ἀγαποῦμε. Μὰ γι' αὐτὸ καὶ τὴν ξυλίζουμε κάπου κάπου—ἄμα τῆς χρειάζεται.

Πρέπει νὰ προσθέσω πὼς κι ὁ κ. Βουτιερίδης ἔχει γράψει δράμα πάνω στὸ ἴδιο θέμα. Μὴ ἔχοντας τὸν τόμο τοῦ «Νουμᾶ» μαζί μου λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὸ συγκρίνω μὲ τὸ «Ἀνεχτίμητο». Μὰ καθὼς θυμοῦμαι τοῦ κ. Βουτιερίδη τὸ ἔργο ἂν καὶ στολισμένο μὲ ὡραίους γνωμικοὺς στίχους καὶ γραμένο μὲ πιὸ γλυκόφωνη ποίηση, παρουσίαζε τὸ ψεγάδι —κ' εἶναι πολὺ σοβαρὸ στὴ δραματικὴ τέχνη—νὰ πολυξαπλώνεται σὲ περιττοὺς λυρισμούς. Κι ὁ κ. Χόρν κι ὁ κ. Βουτιερίδης ἀντίκρυσαν τὴ γόνιμη κι ἀψηλοφάνταστη σύλληψη τοῦ πρωτομάστορα Προμηθέα ποὺ θυσιάζει ὅ,τι πολύτιμο κι ἀκριβώτερο ἔχει γιὰ νὰ καλητερέψη καὶ νὰ μεγαλώση τὴ μελλούμενη Ζωή, μὰ δὲ μὲ πείθουν πὼς μᾶς ἔδωσαν αὐτὴ τὴν ἰδέα σὲ μορφὴ τελειωτικῆς ὁμορφιᾶς.

Karachi *7.11.96.* ΕΡΜΟΝΑΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἔτοι ἐπιγράφεται ἕνα μικρὸ φυλλαδάκι ἀπὸ δεκατέσσερεις σελίδες ποῦβγαλε καὶ μοίρασε χάρισμα σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα ὁ «Κεντρικὸς Μακεδονικὸς Σύλλογος». Ὅ,τι τυπώθηκε στὸ φυλλαδάκι τοῦ Μακεδ. Σύλλογου, πρωτοτυπώθηκε στὸ «Νέο Ἄστυ» στὶς 16 τοῦ Ὀχτώβρη, κ' εἶναι γραμένο ἀπὸ δημοτικιστή, καὶ δημοτικιστὴ μάλιστα δυνατό, ὅσο κι ἂν εἶναι πίτηδες χαλασμένη ἡ γλώσσα του, ἔτσι γιὰ νὰ τὸ καλοδεχτεῖ τὸ «Ν. Ἄστυ» καὶ γιὰ νὰ ἐνθουσιασεῖ ὁ Κεντρ. Μακεδ. Σύλλογο. Ὁ συγραφέας του, ποὺ θαρροῦμε πὼς ἔχει τιμήσει δυὸ τρεῖς φορὲς ἴσαμε τώρα τὸ «Νουμᾶν» μὲ τὴν πολύτιμη συνεργασία του, κατάφερε νὰ ξεδιπλώσει σὲ λίγες σελίδες ἀλάκαιρο τὸν πόνο τῆς Ἐθνικῆς ψυχῆς καὶ νὰ μᾶς δείξει τί χρειάζεται σ' ἕνα ἔθνος, καθὼς καὶ σ' ἕνα ἄτομο, γιὰ νὰ τραβήξει μπροστὰ στὸν τίμιο δρόμο τῆς ζωῆς καὶ νὰ δικιολογήσει τὴν ὕπαρξή του.

Ἀπὸ τὸ φυλλαδάκι αὐτὸ ξανατυπώνουμε καὶ μεῖς ἐδῶ τ ς πέντε τελευταῖες σελίδες του, διορθώνοντας ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸ λίγο τὴ γλώσσα του, ὅπως θάν τὴ διόρθωνε κι ὁ ἴδιος ὁ συγραφέας ἂν εἴτανε νὰ γράψει τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸ «Νουμᾶ».

Ἀνεβαίνει ὁ δρόμος τοῦ βουνοῦ πολὺ ψηλά· δεξιὰ μαυρίζει ἡ κλεισούρα, ἀπὸ πεῦκα καὶ ἀπὸ ἔλατα, καὶ ἀριστερὰ ἀσπρίζει ἀπὸ τὰ χιόνια. Φτάνει στὸ ψηλότερο σημεῖο τὸ μονοπάτι. Ὀπίσω καὶ χαμηλὰ εἶναι ἡ λίμνη τῆς Καστορίας καὶ κάμποι καὶ βουνὰ ἀναρίθμητα. Ἐμπρὸς ἁπλώνεται ἄλλος κάμπος καὶ φανερώνεται ἄλλη λίμνη, καὶ ποταμός, καὶ πέρα στὸ βάθος ἄλλα βουνὰ γαλανά, καὶ ἀκόμα ἄλλα, τῆς Μακεδονίας ὅλης. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ μὲ ἕνα μόνο βλέμμα ὁρίζει τὴν περικαλλῆ χώρα, νομίζει ὅτι τὴν ἔχει ὅλη στὰ χέρια του, καὶ ἂν τύχη Ἕλληνας, λυπεῖται κατάκαρδα ποὺ τὴ μολύνουν ξένοι. Πῶς ἀφήσαμε νὰ μᾶς τὴν ποδοπατοῦν ἀναίσχυντα ὅσοι δὲν ἔχουν δικαίωμα οὔτε κἂν νὰ τὴν κοιτάξουν; Πῶς δὲν τὴν ἐρράξαμε μὲ σιδηρένιους τοίχους ὑπερμεγέθεις καὶ μὲ κάστρα ἀδαμάντινα; Πῶς δὲ χύνουμε τὸ αἷμα μας ὅλο γιὰ νὰ τὴν πλύνουμε ἀπὸ τὰ πατήματα τῶν ἀκαθάστων χοιροβοσκῶν; Πανωραία χώρα, πῶς νὰ μὴ λυποῦνται τὴν ἀλλονή σου τὰ μάτια μας καὶ νὰ μὴ δακρύζουν, ἀφοῦ βλέπουν ποιοί ξένοι ἀναίσχυντοι ἀτενίζουν στὴ παρθενία σου καὶ σὲ πατοῦν καὶ σὲ μολύνουν;

Ὁ Φρόνιμος. Χρειάζεται πολλὴ προσοχὴ καὶ μεγάλη φρόνηση· ἠμπορεῖς νὰ ἐκθέσης τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, καὶ τότε τί θὰ γείνη; Δὲ βλέπεις πῶς μᾶς καταδιώκουν παντοῦ; Θυμήσου τὴν καταστροφὴν τοῦ 97. Θέλεις δηλαδὴ νὰ ἔλθουν οἱ Τοῦρκοι στὴν Ἀθήνα;

Ὁ Ζωντανός. Γιατί ὄχι;

Ὁ Φρόνιμος. Εἶσαι τρελλός. Δὲν ἔχουμε οὔτε στρατὸ οὔτε στόλο. Τὰ ἐσωτερικά μας ἔχουν χαλια. Πρῶτα πρέπει νὰ διορθωθοῦμε μεῖς καὶ νὰ διοικηθοῦμε καλὰ κ' ἔπειτα νὰ πάρουμε καὶ ἄλλους νὰ διοικήσουμε. Ἀφοῦ εἶναι τόσο πολλοὶ Ἕλληνες αὐτοῦ —γιατὶ δὲν πιστεύω ἐκεῖνο ποὺ λέγει κάποιος ἐπίσημος ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας Ἕλληνας στὴ Μακεδονία—ἀφοῦ εἶναι τόσο πολλοὶ Ἕλληνες, γιατὶ δὲν ὑπερασπίζονται μόνοι τους; Ἂν ἔχουν χάσει τὸ ἠθικό τους, τί νὰ τοὺς κάμουμε μεῖς; Ἄλλως τε ἂν εἴταν νὰ γείνη τίποτα, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀναλάβη ἡ Κυβέρνηση, ὄχι ἰδιῶτες. Θυμήσου τὴν ἀποτυχία τῆς ἐθνικῆς ἑταιρίας.

Ὁ Ζωντανός. Καὶ ἂν τὸ κράτος δὲν κάμνει τίποτα;

Ὁ Φρόνιμος. Τότε δὲν μπορεῖ νὰ γείνη τίποτε. Ἔπειτα καὶ δὲν πρέπει νὰ γείνη τίποτε. Εἶναι πολὺ ἐπικίντυνο γιὰ τὸ κράτος ὁποιοδήποτε κίνημα. Ἔπειτα ἡ κοινὴ γνώμη στὴν Εὐρώπη εἶναι ἐναντίο μας. Μόλις κινηθοῦμε θὰ μᾶς κατακρίνουν ἀκόμα περισσότερο καὶ εἰξεύρεις πόσο ἔχουμε ἀνάγκη τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Ζωντανός. Ὥστε νὰ ἀφήσουμε νὰ μᾶς ἁρπαζη τὴ Μακεδονία ὁποιος θέλει γιὰ νὰ μὴ μᾶς κατακρίνη ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης;

Ὁ Φρόνιμος. Ὄχι. Τὸ νὰ δημοσιεύουμε στὶς ἐφημερίδες ἄρθρα, δὲν τὸ κατακρίνω· τὸ παραδέχομαι μάλιστα, ἀλλὰ κάθε ἄλλη ἐνέργεια θὰ φέρη ὀλέθρια ἀποτελέσματα...γιατὶ θὰ γεννήση ζητήματα.

Ὁ Ζωντανός. Ἄκουσε. Ἂν μποροῦσα νὰ καταστρέψω τὸ κράτος τὸ ἑλληνικὸ καὶ νὰ βάλω σὲ δύσκολη θέση τὴν Κυβέρνηση τὴν ἑλληνική, θὰ τὸ ἔκαμνα ἀμέσως. Σιχαίνομαι τὴ φρονιμάδα σου, ὦ Φρόνιμε. Ἂν τὸ κράτος δὲν ἐννοεῖ τί μπορεῖ νὰ κάμη, ἄς πάγη νὰ χαθῆ. Ἂν τὸ κράτος δὲν ἠξεύρει ὅτι ἔχει δυνάμεις ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνυπολογίστους, καὶ στὴ Μακεδονίαν καὶ σ' ὅλη τὴν Ἀνατολή, τὸ ἠξεύρω ὅμως ἐγώ. Καὶ ἂν τὸ κράτος τὶς ἀφήνει κρυμμένες ἢ σκορπισμένες τὶς δυνάμες αὐτὲς καὶ δὲ θέλει νὰ τὶς περισυλλέξη, δὲν εἶναι λόγος νὰ μὴ τὶς

KARL BRUGMAN

ΓΡΑΦΤΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ(*)

Οἱ Συντηρητικοὶ στὴν Ἑλλάδα τὸ πιὸ συχνὰ δὲν παραδέχουνται παραλληλισμοὺς μὲ τὰ γλωσσικὰ περιστατικὰ ἄλλων πολιτισμένων λαῶν, κι' ὡς πρὸς μερικὰ καθέκαστα ἔχουν ἀληθινὰ δίκιο. Ὡς τόσο οἱ ἴδιοι δὲ δυσκολέβουνται νὰ παραπέμψουνε σὲ παραδείγματα καθὼς τῆς Ἐλβετίας καὶ τῆς κάτου Γερμανίας γιὰ νὰ δείξουν πὼς χωρὶς βλάβη πολιτισμοῦ καὶ κδινοῦ καλοῦ κάπια πλατύτερη διαφορὰ δημοτικῆς καὶ γραφτῆς μπορεῖ νὰ σταθεῖ. Ὅμως κι' ἀφτὸς ὁ παραλληλισμὸς κάλια ἄς μείνει στὴν ἄκρη. Σ' ἀφτοὺς τοὺς τόπους—τῆς Γερμανίας ἔχω στὸ νοῦ μου κυρίως τὸ Μεκλεμποῦργο—κανεὶς μορφωμένος δὲν κοιτάζει καταφρονητικὰ κι' ἀκατάδεχτα τὴ δημοτική του στὴν Ἐλβετία μάλιστα ὄχι μοναχὰ στὰ σαλόνια, παρὰ καὶ σὲ πολιτικὰ σωματεῖα μιλοῦν ἀλλεμανικά (1). Ναὶ βέβαια, μολονότι κι' ἐκεῖ μὲ τὴ διγλωσσιὰ δυσκολέβουνται τῶν παιδιῶν τὰ γράμματα, μολονότι τὴ δημοτική τους οἱ μορρωμένοι τὴν ἀγαποῦν, ὅμως κανεὶς δὲ φαντάζεται ν' ἀνεβάσει σὲ γραφτὴ τὴ γλώσσα τῶν ἁπλοϊκῶν ἀθρώπων καὶ νὰ καταργήσει τὴν ἀνωγερμανική. Γιατί; Γιατὶ ἀφτὸς ὁ τύπος πέρα πολὺ ἀπὸ τῆς Ἐλβετίας καὶ τοῦ Μεκλεμποῦργου τὰ σύνορα χαίρεται ἀφιλονείκητο κῦρος, κι' εἶναι ἀντιπρόσωπος καὶ μεσολαβητὴς ποικίλης καὶ πολύτιμης διανοητικιᾶς ἀγωγῆς ποὺ σύνολες τὶς φυλὲς ὅσες τὸν παραδέχτηκαν ὡς γραφτὴ τὶς ὠφελεῖ ἀδιάκοπα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀνίσως δὲν εἴταν ἔτσι, ἂν ἡ σημερνὴ ἀνωγερμανικὴ εἴταν περιορισμένη ἐντὸς τοῦ Ἐλβετικοῦ ἄς ποῦμε νομοῦ καὶ δὲν πρόβαλλε ὡς γλώσσα γραμματισμένη παρὰ στὴν ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν Ἐλβετῶν, τότες ὁ κόσμος θὰν τοὺς παρακινοῦσε δυνατὰ νὰν τὴν ξαπολύσουν καὶ νὰ γράφουν ἀλλεμανικά, καὶ δὲν ἔχει λόγο τὴ συβουλὴ θὰν τὴν ἄκουγαν. Ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως γραφτὴ δὲν εἶναι ἀνάλογα ἐπίσημη καὶ γειτονικῶν πολιτισμένων κρατῶν· μάλιστα, πρὶν κηρυχτεῖ ἀπαραίτητη, πρέπει δὰ πρῶτα νὰ δείξει ἴσως περγαμηνὰ ὡς γλώσσα σημερνοῦ πολιτισμοῦ!

Μήτε μπορεῖς πάλι νὰ ἰσχυριστεῖς—ὄχι βέβαια —πὼς ἡ καθαρέβουσα ὡς τώρα ζήμιωσε καὶ τίποτα ἄλλο. Τέτιος ἰσχυρισμὸς θὰ εἴταν τὸ ἴδιο ἀνόητος ὅσο ἂν ἔλεγες πὼς ἡ λατινικὴ στὸ μεσαιώνα, ὅταν στοὺς ρωμανικοὺς τόπους κρατοῦσε πίσω τὶς φυσικὲς γλῶσσες τῶν λαῶν, δὲν προξένησε παρὰ βλάβη (2). Ἡ καθαρέβουσα μετάφερε ὡς τώρα ἀπὸ τὴ

(*) Κοίττξε φύλλ. Νουμᾶ 217, 218 καὶ 220.

(1) Καὶ στὰ δικά μας σαλόνια δὲ μιλοῦν παρὰ δημοτικὰ (ἢ λεβαντινικά). Ἡ διαφορά μας πρὸς τοὺς Ἐλβετοὺς ἀρχίζει μὲ τὴ ρητορική. Στὸ φύλλο 4574 (28 Ὀχτ. 1906) τῆς «Ἑστίας» ἴσα ἴσα σήμερα βρῆκα τὰ ἀκόλουθα· «Ἀλλ' »ἡμεῖς συνειθίσαμεν νὰ διερωτώμεθα κατὰ τὴν ἀπουσίαν »τοῦ βασιλέως—Νὰ ἰδοῦμε τί καλὰ θὰ μᾶς φέρει τὸ ταξίδι »αὐτὸ τοῦ Βασιλιᾶ μας». Δηλαδὴ μόλις θέλησε ὁ συντάχτης νὰ φανερώσει πιστὰ τί λέγεται, ἔτρεξε στὴν ἀγνὴ δημοτική. Χαραχτηριστικώτατο εἶναι ὅ,τι, καθὼς μοῦ δηγήθηκαν, ἔτυχε μέσα στὸ Πανεπιστήμιο τὸ ἴδιο. Ὁ καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς παραδίνοντας μιὰ μέρα εἶπε «Λάβε »φιάλην πλήρη ὕδατος», ὅταν ἀμέσως γύρισε πρὸς τὸ βοηθό του (φοιτητὴ) καὶ πρόστεσε «Δῶσε μου, παρακαλῶ, τὴ μπο»τίλλια μὲ τὸ νερό». Τὰ τέτια γίνουνται κάθε στιγμή.

(2) Τῆς καθαρέβουσας ἡ βλάβη στάθηκε ἀσύγκριτα με-

περιμαζεύσω ἐγὼ ἢ σύ, ἂν μποροῦμε, ἢ τοὐλάχιστον νὰ προσπαθήσουμε.

Ὁ Φρόνιμος. Ἐγὼ θὰ σώσω τὸ Ρωμαίικο. ;

Ὁ Ζωντανός. Σιχαίνουμαι τὴ ὁράση σου. Ναί, σὺ θὰ τὸ σώσῃς. «Ὁ καθεὶς μας πρέπει νὰ εἰξεύρῃ ὅτι σ' αὐτὸν ἔλαχε νὰ σώσῃ τὸ ἔθνος του». Ἔτσι θὰ προσπαθήσουν πολλοὶ καὶ θὰ τὸ σώσῃ ὅποιος ἠμπορέσῃ. Καὶ ἂν ἀκόμα εἶταν ἀλήθεια πὼς οὔτε ἕνα Ἕλληνα δὲ βρίσκεις στὴ Μακεδονία, πρέπει νὰ εἶναι ἑλληνικὴ ἡ Μακεδονία. Ἄλλα κράτη ἁρπάζουν πόλεις καὶ χῶρες, καὶ μεῖς καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἰδικά μας, καὶ ἐκεῖνα δὲν τὰ κρατοῦμε. Φοβούμεθα μὴ μᾶς εἰποῦν οἱ Εὐρωπαῖοι ὅτι δὲν εἶναι ἰδικά μας. Μὲ ντροπὴ μεγάλη καὶ δειλὰ-δειλὰ τολμοῦμε κάποτε νὰ ἐκστομίζουμε ὅτι ἔχουμε κάποιαν ἐπιρροὴ στὴ Μακεδονία.

Μὲ ντροπὴ καὶ μὲ δειλία, γιατὶ τί θὰ εἰπῆ ἡ κοινὴ γνώμη ἂν μᾶς ἀκούσῃ : Ἀφοῦ οἱ Βούλγαροι τὴν ἔχουν στὸ μάτι τὴ Μακεδονία καὶ φωνάζουν ὅτι εἶναι ἰδική τους, ταιριάζει νὰν τὴ θέλουμε καὶ μεῖς; Ἂς γείνουμε ὅσο μποροῦμε μικρότεροι μὴ τυχὸν θυμώσουν ἐναντίο μας οἱ Βούλγαροι ὡς μᾶς κατακρίνει ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης... Ὦ αἰσχρὰ ἀνθρωπάρια, ψοφίμια !

Δὲ μὲ μέλει ἂν βάλω σὲ δύσκολη θέση Κυβέρνηση. τὴν ὁποίαν δὲ σέβομαι. Δὲν εἶμαι καμωμένος γιὰ τὴν κυβέρνηση ἢ τὸ κράτος, ἔγεινα γιὰ τὸ ἔθνος. Γιὰ τὴν κυβέρνηση αἰσθανουμαι περιφρόνηση. Ὅταν τὴ συλλογίζουμαι ξεπέφτω, μαραίνομαι. Καὶ ὑψώνομαι, ἀνοίγω, ἀνθοβολῶ ἅμα αἰσθάνουμαι τὸν Ἑλληνισμό. Ὁπουδήποτε τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἂν εὑρεθῶ θὰ προσπαθήσω νὰ δυναμώσω, νὰ ζωντανέψω, νὰ ξυπνήσω τὴν ψυχή του, καὶ ἂς γείνῃ ὅ,τι γείνῃ. Καὶ θὰ προσπαθῶ πάντα, χωρὶς νὰ στοχάζουμαι ἂν ἔχῃ ἢ δὲν ἔχῃ στόλο ἢ στρατὸ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση. Ἐξυπνῶ κάθε ὕπνον, κεντῶ κάθε ἀνίαν, συνδαυλίζω κάθε στάχτη, ξεσκεπάζω κάθε σπινθῆρα κρυμμένον, ἀνάπτω φωτιὰ σβυσμένη, βγάζω κάθε πνοὴ κουρασμένη, πκίζω κάθε χορδὴ σιωπηλή. Ἐξυπνῶ, ἐξυπνῶ, ἐξυπνῶ· γι' αὐτὸ λέγουμαι καὶ Ξυπνητῆρι.

Καὶ σὺ Φρόνιμε, λέγεις· «Μὴν κινηθῆς, μὴν ἐκστομίσῃς λέξη, μὴ γεννήσῃς ζήτημα, γιατὶ βάζεις σὲ μπελὰ τὴν Κυβέρνηση τὴν Ἑλληνική. Αἴ, καὶ ποιόν τὸν μέλει γιὰ τὴν Κυβέρνηση τὴν Ἑλληνική; Ποιός μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρεται γι' αὐτήν ; Τί μένοιαζει ἂν κινδυνεύῃ νὰ πέσῃ ἢ νὰ σηκωθῆ ἡ Κυβέρνηση, ὁ Βασιλεύς, οἱ βουλευταί, οἱ ὑπουργοί, καὶ νὰ ποδοπατηθῆ τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, καὶ νὰ μείνῃ εἰς τοὺς δρόμους ὁ τμηματάρχης, ὁ γραμματέας, ὁ νομομηχανικός; Τί ἀντιπροσωπεύει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ; Βεβαίως ὄχι τὸν Ἑλληνισμό. Ἂν τὸν ἀντεπροσώπευε, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴχαμε ἀπὸ καιρὸ ἀπελπιστῆ. Οἱ Ἕλληνες κοντεύουν νὰ πιστέψουν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ κράτος εἶναι ἡ πραγματικότης. Οἱ Ἕλληνες σχεδὸν λένε ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ κράτος, καὶ τὸ κράτος ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἐγὼ ἀρνοῦμαι τὴν πραγματικότητα αὐτή, καὶ λέγω ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀλήθεια εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ τὸ κράτος· εἶναι κάτι ποὺ δὲν τὸ διακρίνουν οἱ πολλοὶ καὶ ὅμως ὑπάρχει. Καὶ ἂν τουρκέψῃ πάλι τὸ κράτος, λίγο μὲ πειράζει, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ ἀλήθεια πάντα θὰ ὑπάρχῃ—ἡ Γῆ καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Ἔθνους.

Παράδοξα ἐν τούτοις φαίνονται μερικὰ πράγματα. Γιατὶ βλέπω ἄλλα φῶτα ἐγὼ καὶ ἄλλα βλέπουν οἱ πολλοί; Δὲν εἶναι εὔκολο νὰ φωτίσω τὸ ἔθνος μου; Γιατὶ νὰ εἶμαι μόνος, κατάμονος ; Καὶ ἕνα ἄλλο. Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος τοῦ Γένους δὲν φοβᾶται, πῶς μπορεῖ νὰ φοβᾶται τὸ Γένος ; Ὅταν τὸ Γένος φοβᾶται, πῶς ἕνας ἄνθρωπος τοῦ Γένους δὲ φοβᾶται ;

Ἐγὼ νὰ φοβηθῶ δὲν μπορῶ. Πῶς νὰ κάμω τὸ ἔθνος μου ἀτρόμητον ; Ὅταν ἕνας τοῦ Γένους δὲ θέλει νὰ χαθῆ τὸ Γένος, πῶς μπορεῖ τὸ Γένος νὰ χαθῆ ; Ἀφοῦ ἐγὼ δὲ θέλω νὰ χαθῆ τὸ ἔθνος μου, πῶς μπορεῖ τὸ ἔθνος μου νὰ χαθῆ ;

Ἀκούω τώρα φωνὴ σκληρὴ ἀλλὰ φιλική, φωνὴ φίλου (ὄχι τοῦ Φρονίμου) ποὺ λέγει ἥσυχα, συλλαβιστά· «Φτάνει νὰ εἶσαι ὅσον πρέπει δυνατός».

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Φεγγάρι ἀσημογάλανο, στολίδι ἐσὺ τῆς νύχτας,
Ποῦ σὲ θωρῶ τἀπόδραδο καὶ σὲ ζητῶ τὴ μέρα,
Κάνε φτερὰ τὰ σύνεφα καὶ πέτα στὴν παιδοῦλα,
Ποῦχει τὸ ᾧς στὴν κόμη της, τὸ ᾧς καὶ στὴ [ματιά της,
Ποῦ μοναχὴ τὴν ἄφησα καὶ γέρνει στὴν ἀγκάλη
Τῆς νύχτας,καὶ στάχνόφωτο τὴν ὄψη μουάγναντεύει·
Κι' ὡς τὴν ξανοίξῃς κι' ὡς τὴ δεῖς, φεγγάρι, μί- [λησέ της,
Γιὰ τὸν καϋμὸ ποῦ μὲ κρατάει, τὸν πόνο ποῦ μὲ [παίρνει....
Κάνε φτερὰ, φεγγάρι μου, καὶ παρηγόρησέ την.

Σπέτσες Αὔγουστος 1905.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ «ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ» ΤΟΥ ΡΕΝΑΝ

Πρόσεξε, φίλε μου, μήπως χαθῆς ἀπὸ τὴν πολυγνωσία. Γιατὶ ἐπὶ τέλους πολυγνωσία θὰ πῆ νὰ ταξιδεύῃς, νὰ τριγυρνᾷς τὸν κόσμο, νὰ διασκεδάζῃς· γυρίζει κανεὶς ἀπὸ κεῖ καθὼς γυρίζει ἀπὸ τὸν περίπατο· κι ἂν, στὸν κύκλο τῶν ἰδεῶν, τὸ νὰ συχνάζῃς τὸν κόσμο δὲ σημαίνει καὶ πολὺ γιὰ τὸ φιλόσοφο,ἡ πολυγνωσία τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἕνα σύχνασμα τοῦ παλιοῦ κόσμου ; Βέβαια, δὲ λέω πὼς τίποτα ἀπολύτως δὲ μαθαίνει στὸ φιλόσοφο τὸ σαλόνι· δυὸ πράματα λένε πὼς μᾶς φέρνει τὸ σαλόνι· ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ μόνο τὸ ἕνα ἀξίζει. Τὸ πρῶτο εἶναι πὼς ἐξευγενίζει τὸ χαραχτῆρα καὶ τὸ ὕφος· τὸ δεύτερο εἶναι πὼς δίνει τὴν πεῖρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Τὸ δεύτερο εἶναι πολύτιμο. Τὸ πρῶτο εἶναι ἀσήμαντο καὶ ἄνοστο. Νὰ μὴν ἀκούσω γιὰ τοὺς γραμματισμένους ἐκείνους τοῦ σαλονιοῦ, μὲ τὰ θαμπὰ καὶ κανονικὰ λόγια, καθὼς τοὺς ἔκαμε ὁ αἰώνας τοῦ ΙΔου Λουδοβίκου ! Ὁ Κάντιος, ὁ Ἔρδερος, ὁ Γκαῖτε εἴτανε ἄνθρωποι τοῦ σαλονιοῦ ;

★

Ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν μεγάλων ρωμαντικῶν ἔργων (λ. χ. ἀπὸ τὸ Λαμαρτίνο) εἶναι κουραστική· δὲν εἶναι γιομάτη καὶ ὡρισμένη, καθὼς ὅταν διαβάζῃς τὸ Ρακίνα, λ. χ. Ἐδῶ βλέπεις πὼς τὸ θέμα ἐξαντλήθηκε, πὼς ἡ σκέψη εἶναι βαλμένη στὴν κορνίζα της. Ἐκεῖ, ἐξ ἐναντίας, ὑπάρχει κάτι ἄδειο, κάτι κούφιο, γιατὶ ἡ κορνίζα εἶναι ἀπέραντη. Ἡ εἰκόνα δὲν εἶναι ὁλόσωμη· γυρεύεις ἀκόμα, πεινᾷς· μὰ μὲ τοὺς κλασσικοὺς δὲν πεινᾷς. Ὅλα εἶναι ἱκανοποιημένα. Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι μετρημένοι, καὶ οἱ ρωμαντικοὶ ἀκαταμέτρητοι. Ὅμως τὸ ἀπέραντο εἶναι τὸ πιὸ πολύ. Ἀγαπῶ περισσότερο τὸ ἀπέραντο αἴσθημα τοῦ ρωμαντισμοῦ ἀπὸ τὸ περιωρισμένο καὶ ἥσυχο αἴσθημα τοῦ κλασσικοῦ. Τὸ ἕνα εἶναι ὑπερβολή, τὸ ἄλλο κύκλος.

★

Στὰ πρωτόγονα καὶ ἀκαλλιέργητα ἔθνη γεννιοῦνται πιὸ πολὺ μεγάλοι ἄνθρωποι φυσικά. Ἐκεῖ γεννιοῦνται πιὸ πολὺ οἱ δυνατοὶ ἐκεῖνοι καὶ ἐνεργητικοὶ φυσικοὶ ἄνθρωποι, τόσο ἀσυνήθιστοι, τόσο ξαναμμένοι, τόσο πρωτότυποι μὲ τὰ μοναδικὰ τἀστραποβολήματα ποὺ φαίνονται πὼς πᾶνε πέρ' ἀπὸ

γαλύτερη παρὰ τ' ὄρελός της. Τὰ κεφάλια ποὺ κλούβιανε δὲν ἔχουνε μετρημό.

(3) Ὅπως δείξαμε πρίν, ὁ Χαντζίδακις μιλάει ἔτσι γιὰ νὰ ρήχνει στάχτη στὰ μάτια. Ἔργα φανερώνουν τὸν ἄντρα, ὄχι λόγια, καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χαντζιδάκεως εἶναι κλασσικοφωνότατα. Ἔπειτα, ἂς μᾶς πεῖ, πιόν ποτές του σκολαστικὸ πολέμησε ; Νά, σήμερα ἀκμάζει ὁ Μιστριώτης, σκολαστικὸς μὲ οὐρά, ποὺ ὡς πρόεδρος τοῦ Ἀρσάκειου βιτριολίζει τῶν κοριτσιῶν τὸ νοῦ· ἂς τὸν πολεμήσει λοιπόν. Γιατὶ τάχα τὸ τόσο του πάθος μὲ τὸ Βερναρδάκη μοναχά, τὸ Ροΐδη, τὸν Ψυχάρη, τὸν Πάλλη, τὸν Ἐφταλιώτη, τὸ

δύση στὴν Ἑλλάδα πολλὰ καὶ σημαντικὰ μορφωτικὰ ἔργα, καὶ μοναχὸς ἰσχυρισμός μας εἶναι ἀφτός, πὼς μερικὲς βαθιὲς πληγὲς καὶ φαγουσες στὴν Ἑλλάδα δὲ γιατρέβουνται ὅσο βασιλέβει τέτιας λογῆς διγλωσσια.Σήμερα λοιπὸν ἕνα ὑπάρχει ζήτημα,τοῦτο· εἶναι καθόλου πραχτικὸ ἀκόμα νὰ ξαναμποῦν οἱ Ἕλληνες τώρα στὰ σωστὰ νερὰ ὕστερα ἀπὸ πὲς ἑνὸς αἰώνα στραβόδρομο ταξίδι ; ἂν εἶναι πραχτικό, πῶς πρέπει νὰ βαλθοῦνε ;

Μὲ τοῦτο ἔρχουμαι στὸ πιὸ ἀδύνατο μέρος τῆς τελεφταίας συγγραφῆς τοῦ Χαντζιδάκη. Θέλει ναί νὰ φραχτεῖ ὁ πιὸ πέρα ἀρχαϊσμὸς τῆς γραφτῆς (3), μὰ

ἔπειτα πιστέβει πὼς πρέπει ν' ἀφεθοῦν κι' ἂς πᾶν τὰ πράματα ὅπως πᾶνε, ἀφοῦ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀρέσει ἡ σημερνή τους γραφτὴ καὶ μὲ πελώρια πλειοψηφία καταδίκασαν τοὺς «Προδεφτικούς» (4). Νο-

---

Σωτηριάδη, μ' ὅλους ὅσοι προσπάθησαν—πιός λίγο, πιός πολὺ—νὰ κόψουν τοῦ σκολαστικισμοῦ τὴν ὕδρα ; Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, ὅτα ρωτήθηκε ποῦ πρέπει νὰ στηθεῖ τὸ Δομπόλειο Πανεπιστήμιο, τί ἀπάντησε ; Ἀπάντησε πὼς πρέπει νὰ στηθεῖ στὴν Ἀθήνα γιατὶ δὲ μπορεῖ ὁ Μιστριώτης ἀπὸ τὴν πρωτέβουσα νὰ λείψει.

(4) Ἕνα μοναχὰ ξέχασε νὰ πεῖ ὁ Χαντζίδακις, τὸ πὼς ἡ πελώρια πλειοψηφία λιγοστέβει. Ἐδῶ κι' εἴκοσι τόσα χρόνια ἡ καθαρέβουσα κυριαρχοῦσε ἀπόλυτα. Τὸ Πανεπιστήμιο (πρὸς ντροπή του) εἶχε ἀποκλείσει ἀπὸ τοὺς διαγωνισμοὺς τὴ δημοτική· ἡ ἐφημεριδογραφία ἔτρεχε ἀχαλίνωτη πρὸς λαγαρισμένο κοντισμό· γιὰ τὰ βιβλία ζητοῦσε ὁ κόσμος τοῦ Κόντου τὴ βούλλα πρὶν τυπωθοῦν. Σήμερα ἡ ποίηση δὲ γράφεται παρὰ δημοτικὰ, τὸ ἴδιο καὶ τὰ πιὸ πολλὰ δηγήματα, ἂν ὄχι ὅλα· μήτε τῆς λείπουν ἐπιστημονικὰ βιβλία τῆς δημοτικῆς. Οἱ ἐφημερίδες, ἂν καὶ δειλὰ δειλὰ, πασπαλίζουν ἐδῶ κι' ἐκεῖ πολλὰ δημοτικὰ παραγραφάκια. Δημοτικιστάδες ἔχουμε ἀξιωματικοὺς, παπάδες, ἕνα δεσπότη, δασκάλους, καθηγητάδες, γιατροὺς, δικηγόρους,καὶ

τοὺς ἔχουμε παντοῦ, στὴν Ἀθήνα, Κορφοὺς, Βόλο, Πόλη, Κρήτη, Σάμο, Κύπρο, Κάϊρο κτλ. Σιγανομουγγρίζει μάλιστα καὶ κάτι σὰ σηκωμὸς ἐναντίον τοῦ σκολαστικισμοῦ τῶν σκολιῶν. Ἡ πλειοψηφία τοῦ Χαντζιδάκεως εἶναι δίχως ἄλλο πελώριος κολοσσὸς, μὰ μὲ γιάλινα ὅμως τὰ πόδια, ποὺ γλήγορα θαρρῶ θὰ τσακιστοῦν καὶ θὰ κατρακυλίσει ὁ κολοσσὸς στὸν πάτο.

(5) Μὲ τέτιο συλλογισμὸ ἔπρεπε τότες οἱ συνέχρονοι τοῦ Γαλιλαίου νὰ λὲν πὼς λύθηκε τὸ ζήτημα ὅταν τὸν καταδίκασε ἡ πλειοψηφία, καὶ πὼς πιὰ δὲν ἔμενε παρὰ νὰ καταλάβει ὁ κόσμος μὲ τί τρόπο γεννήθηκε ἡ θεωρία τῆς γήϊνης ἀκινησιᾶς. Τέτοιοι συλλογισμοὶ εἶναι ἀνάξιοι ἐπιστημόνων· ὁ ἐπιστήμονας δὲν ἀναγνωρίζει παρὰ μιὰ πλειοψηφία κι' ἕνα βραχμᾶνα, τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ σωστό. Ρητό του ἔχει τὸ e pur si muove.

μίζει λοιπὸν καὶ πὼς τὸ ζήτημα ἀληθινὰ λύθηκε τώρα καὶ πιὰ δὲ μένει σήμερα παρὰ νὰ καταλάβουμε πιὰ τὰ περιστατικὰ καὶ πῶς γεννήθηκε ὁ τωρινὸς τύπος τῆς γραφτῆς (5). Φοβοῦμαι, ὁ ἐξαίρετος λόγιος δὲν καλοξάνοιξε μιὰ σημαντικιὰ διαφορὰ γραφτῆς γλώσσας καὶ δημοτικῆς. Τὴ δημοτικὴ ὁ κόσμος τὴν ἀφίνει μοναχή της, ὅπως καὶ πρέπει. Ἀντίθετα, ἡ γραφτὴ, γενικὰ μιλῶντας, χρειάζεται

τάνθρώπινα. Ἔτσι εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυσικὰ περιωρισμένος σ' ἕνα κύκλο· μὰ κάποτε μπορεῖ νὰ ρίχνῃ ζωηρὴ τὴ ματιά του ἐκεῖθε πέρα, καὶ ἡ ζωηρὴ αὐτὴ ματιὰ ἔχει τὸ νόημά της στὴν πράξη καθὼς καὶ στὴ θεωρία. Λοιπὸν αὐτὸ βρίσκεται πιὸ πολὺ στὰ ἔθνη ποὺ ἀρχίζουν. Π. χ. γιὰ κοιτάχτε μέσα στοὺς νέους Ἕλληνες τὸ Βότσαρη, τὸν Κανάρη, τὸν Ὀδυσσέα Ἀντροῦτσο, καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐξαιρετικὰ καὶ γιγάντικα πλασμένους. Ναί· μέσα στοὺς λαοὺς αὐτοὺς, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πολὺ περιωρισμένος, τὰ σύνορά του δὲν εἶναι γερὰ χαραγμένα· ἐκεῖ γεννιοῦνται τέρατα ὑψηλονόητα, καὶ παρουσιάζονται πλάσματα ξεχωριστὰ, ἀνεχτίμητα γιὰ τὸν ψυχολόγο...

★

«Τὸ εἱμαρμένον διαφυγεῖν ἀδύνατον. Ζήνων δοῦλον ἐμαστίγου ἐπὶ κλοπῇ· τοῦ δὲ εἰπόντος· Εἱμαρτό μοι κλέψαι. Καὶ δαρῆναι, Ζήνων ἔφη.»(1) Θαυμαστὸ γιὰ τὴν ἐκφραστικότητά του.

★

Ὁ Βαρθελεμῆς Σαιντιλὲρ ὑποστηρίζει ὅτι ὑπάρχουν ἐπιστῆμες ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ ἱκανοποιοῦν τὴν περιέργεια καὶ νάχουν κάποια πραχτικὴ χρησιμότητα. Αὐτὸ εἶναι βαρειὰ πλάνη. Ὄχι· δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ἐπιστῆμες· ὅλες οἱ ἐπιστῆμες ἔχουν ἀξία φιλοσοφική· ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς δὲ θάξερε νὰ τραβήξῃ μπροστὰ χωρὶς αὐτές· ὅλες μᾶς φανερώνουνε μιὰ ὄψη τοῦ κόσμου. Χωρὶς αὐτὸ, δὲ θάπρεπε νὰ τὶς σπουδάζουμε. Καὶ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἂν δὲν εἶναι παρὰ μόνο *περίεργη* καὶ *ὠφέλιμη*, δηλῶ πὼς δὲ θὰ τὴ σπουδάσω. Τὸ εὐτύχημα εἶναι πὼς καμιὰ δὲν εἶναι τέτοια· οὔτε κι αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη τῶν οἰκόσημων. Καὶ τάχα ἡ δεῖνα συζήτηση γιὰ τὴ δεῖνα ἑλληνικὴ λέξη τί σημασία ἔχει γιὰ τὴ φιλοσοφία; Ἰδού· τὸ νὰ γνωρίζουμε σωστὰ τὶς ἑλληνικὲς λέξες χρησιμεύει γιὰ τὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας· ἡ γνώση τῆς ἑλληνικῆς ποιός θἀρνηθῇ τί σπουδαιότητα ἔχει γιὰ τὴ φιλοσοφία; —Μὰ ἡ συζήτηση ἀπάνου σὲ μιὰ λέξη ἀπὸ τὸ Θιβέτ; Ἡ γνώση τῆς Θιβετιανῆς γλώσσας εἶναι χρήσιμη καὶ γιὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ γνωρίσουμε τὰ φιλολογικὰ ἔργα τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἕνα ἀπὸ τὰ μύρια πρόσωπα τοῦ κόσμου, καὶ ὕστερα χρησιμεύει στὴ γενικὴ γλωσσολογία. Καὶ λοιπὸν ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ κατασταθῇ παρὰ μὲ λεπτομέρειες. Κάτου τὰ μισά! Ὁ φιλόσοφος δὲ θὰ ξεπέσῃ ἀπὸ τὴν ἀξία του, διαβαζοντας τὸ δεῖνα ὑπόμνημα· τὸ ἔκαμα καὶ θὰ τὸ κάμω.

1) Ἑλληνικὰ καὶ στὸ κείμενο.

★

Ὁ λογοτέχνης, ὁ φιλόσοφος, ὁ καλλιτέχνης, ὁ ἐπιστήμονας ὅλοι λένε πὼς τὸ μέρος τους εἶναι τὰ πάντα· τὰ πάντα γι' αὐτοὺς εἶναι φιλολογία, φιλοσοφία, τέχνη, ἐπιστήμη. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν ἄδικο· καὶ οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι ποὺ, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς, τὸ εἶπαν αὐτὸ, βέβαια δὲν εἶχαν ἄδικο. Πράγματι· οἱ διαφορετικοὶ αὐτοὶ λόγοι δὲ δείχνουν ὑλικὰ μὲ διαφορὲς οὐσιαστικὲς ἀναμεταξύ τους· κοινό τους ὑλικὸ τὸ Εἶναι (ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Θεός)· δείχνουνε διαφορετικοὺς τρόπους ἐξέτασης· ὥστε ὁ μεγάλος λογοτέχνης, ὁ μεγάλος φιλόσοφος, ὁ μεγάλος ποιητὴς εἶναι γενικοὶ ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενο τῆς δουλειᾶς τους· καὶ μποροῦν ἀξιόλογα νὰ λένε πὼς ἡ τέχνη τους κλεῖ τὰ πάντα. Ὅμως οἱ μικροὶ ἐργάτες στὰ λογῆς αὐτὰ εἴδη δὲν καταλαβαίνουν ὅμοια τὸ πρᾶμα, καὶ περιορίζουν καὶ τὸ ὑλικό τους, ὄχι μονάχα τὸν τρόπο ποὺ τὸ ἐξετάζουν. Τὸ ὑψηλὸ εἶναι τοῦτο, νὰ περιλάβῃς τὰ πάντα ἀπὸ κάθε τους ὄψη. Ὦ Θεέ μου, δός μου την ἐμένα τὴ χάρη αὐτὴ, καὶ ὑποφέρω τὸ κάθε τι. Μὰ τὸ δυστύχημα εἶναι νὰ μὴν ἔχῃ κανεὶς τὴ βεβαιότητα· μπορεῖς νὰ εἶσαι βέβαιος γιὰ τὸν ἑαυτό σου, βέβαιος γιὰ τὸν κόσμο τριγύρω σου;

★

Τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, πρὸ πάντων οἱ Ἀθηναῖοι, εἶναι τὸ ἔθνος τοῦ *Λόγου*· εἶναι τὸ νόημα τοῦ λόγου σὲ βαθμὸν ἐξαίσιο· τοῦ εἴταν ἡδονή. Φαινόμενο, λαὸς ποὺ νὰ εἶναι ἡδονή του ἡ ἁρμονία τοῦ ὡραίου λόγου. Τοῦ φτάνουν τἀρμονικὰ πλεμένα λόγια· τοῦ εἶναι ζαχαρωτά· ὅταν τοῦ τὰ προσφέρουν, ὁ μοιραστὴς ἔχει πάντα δίκιο· ὅμως αὐτὸ βέβαιο πὼς τοὺς ἔβλαψε στἀληθινὸ καὶ στὸ μεγάλο. Δὲ στοχάζονται καὶ μὲ τὴν ἴδια δύναμη. Ὁ Πλάτωνας ὁ ἴδιος εἶναι σοφιστής. Ὅσο γιὰ τὸ Σωκράτη, εἶναι ἔξω ἀπ' ὅλα.

★

Γιὰ γέλοια ἡ κριτικὴ ἐκείνων ποὺ κατηγοροῦν τὴ νεώτερη ποίηση πὼς δὲν ἔχει ἔπος, κι ἄλλες τέτοιες κατηγόριες. Θέλουνε νὰ ποῦν ἢ γιὰ τὴν ἐπικὴ μορφὴ ἢ γιὰ τὸ νοῦ τοῦ ἔπους. Ἂν γιὰ τὸ πρῶτο, αὐτὸ εἶναι ἀσήμαντο· ἂν γιὰ τὸ δεύτερο, εἶναι ψέμα. Νά ὁ *Φάουστ*. Μὴ δίνετε πολλὴ σημασία σ αὐτὰ τὰ κλουβιά, καὶ μὴν τὰ κλεῖτε ὅλα σὲ κλουβιά.

★

Ὁ Γκαῖτε, Δίας· ὁ Σίλλερ, Ἀπόλλωνας.

★

Στὰ παλιά μας ρωμαντικὰ ἐπικὰ τραγούδια εἶναι πράματα γιὰ γέλοια, πράματα ποὺ φαίνονται πὼς δὲν ἀζίζουν, παραγιομίσματα, καὶ τέτοια. Μὰ κι ὁ Ὅμηρος ἔχει πιὸ πολλὰ τέτοια, πράματα γιὰ γέλοια, χοντροκοπιές, παραγιομίσματα. Γιατί ὅλα νὰ τὰ συχωρᾶμε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ νὰ μὴ συχωρᾶμε τίποτ' ἀπὸ τὴν ἄλλη; Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ συχωρέσουμε καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη μεριά, γιατὶ αὐτὰ δὲν εἶναι σφάλματα· Θεὸς φυλάξοι νὰ λυπηθοῦμε γι' αὐτά. Αὐτὰ εἶναι σημάδια τῆς φύσης τῆς ἀληθινῆς καὶ τῆς αὐτόματης ποὺ κάνουν τὴν εἰκόνα ἀληθινὴ καὶ πρωτότυπη... Μήπως ἡ ἱστορία τοῦ *Οὔτις* δὲ μοιάζει μὲ παραμύθι καμωμένο γιὰ νὰ γελᾷς; Οἱ καημένοι οἱ παλιοὶ ἀγαπᾶνε νὰ γελᾷν κατὰ τὸ δικό τους τρόπο. Κοίτα καὶ τὰ παραμύθια τῆς Χαλιμᾶς.

★

Ἕν' ἀπὸ τὰ χαραχτηριστικὰ τοῦ Λαφονταίνου, ποὺ τὸν ξεχωρίζουν καὶ τὸν κάνουν κάτι μοναδικὸ στὴ φιλολογία τοῦ καιροῦ τοῦ ΙΔου Λουδοβίκου, εἶναι πὼς σχετίζεται στενὰ μὲ τοὺς παλιοὺς γαλλους λογοτέχνες, πὼς εἶναι παιδὶ τῶν δηγηματογραφων καὶ στὴ μορφὴ καὶ στὴν οὐσία. Μὲ τί ἐπιμέλεια που περιμαζεύει τὶς παλιὲς λέξες, τὶς παλιὲς τοπικὲς, γασκόνικες, πικαρδικὲς παροιμίες! Δὲν εἶναι αὐτὸς, ἀποκλειστικά, τῆς αὐλῆς, σὰν τὸ Ρακίνα, καὶ ἄλλους. Εἶναι ἀπὸ τὸ Σαμπενουὰ, παλιὸς ἐπαρχιώτης, καὶ μὲ πόνο θυμᾶται τὶς παλιὲς γαλλικὲς λέξες. Ἀκολουθᾷ τὴν ἀληθινὴ παράδοση τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ζητᾶνε προμήθειες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ ἀπὸ τὴ Ρώμη. Καὶ γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ παρατηρηθῇ πὼς τίποτε δὲν πετυχαίνει ἀπὸ τὸ Λουδοβῖκο ΙΔο, καὶ πὼς ὁ Βοαλῶ δὲν τόνε μνημονεύει καμιὰ φορά. Δὲν εἴτανε τοῦ εἴδους τους.

Κ.

φροντίδα. Εἶναι μηχανισμὸς πρὸς ὄφελος τοῦ σύνολου τῶν πολιτῶν. Ἔχει κι' ὁ λαὸς ὁ κάτου δικαίωμα ὥστε νὰν τοῦ γίνουνται ἐφκολοζύγωτα τοῦ μηχανισμοῦ τὰ καλὰ, ἐντὸς τουλάχιστο τοῦ κατορθωτοῦ. Ἂν τὸ τωρινὸ λοιπὸν γλωσσικὸ σύστημα στὴν Ἑλλάδα εἶναι σακάτικο, ὅπως κι' ὁ Χατζιδάκης παραδέχεται—τουλάχιστο πλάγια—τότες πρέπει ὁ κόσμος πάντα καὶ παντοτεινὰ νὰ πολεμάει πῶς τὸ σύστημα νὰ ματασιαστεῖ. Τί κι' ἂν ἀή πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων» σήμερα, δηλαδὴ ἡ πλειοψηφία τῶν κατόχων τῆς γραφτῆς ποὺ εἶναι τοῦ σύνολου λαοῦ μειοψηφία, δὲ διακρίνει πὼς τὸ ἔθνος βρίσκεται σὲ δρόμο στραβό; Ἀφτὸ δὲν ἀποφασίζει τὸ παραμικρό. Ριζικὸς ξαναμορφωμὸς ἀνάγκη νὰ κυνηγηθεῖ ξανὰ καὶ ξανὰ, καὶ λόγος καθὼς «Πολὺ ἀργὰ!» δὲν πρέπει νὰ ξεστομίζεται. Τὸ πὼς ὁ Ψυχάρης ὡς τόσο κι' οἱ συντρόφοι του καταπιάστηκαν πρῶτα τέτιο ξαναμορφωμὸ κι' ἄνοιξαν καινούργια ἰδέα, ἀφτὸ εἶναι καὶ θὰ μείνει ἀξέγραφτη δούλεψή τους, ὅσο στρεβλὴ κι' ἂν προτείνουνε γιατριά.

Στὴν Ἑλλάδα, τὸ ξέρω, μερικοὶ πιστέβουν πὼς ἡ καθαρέβουσα θὰ καταπιεῖ μὲ τὸν καιρὸ κάθε ντοπιολαλιὰ, κι' ἔτσι τότες μονάχη της θὰ μορφωθεῖ ἡ χρεαιστὴ μονογλωσσιά. Πὼς ἀφτοῦ μπορεῖ ἴσως τὸ πρᾶμα νὰ τελιώσει ἂν ὁ κόσμος δουλέβει μελετημένα πρὸς τέτιο σκοπὸ, φυσικὰ κανεὶς δὲν ἀντιλέει. Μήτε ὡς ἐπιχείρημα θ' ἀντιτάξω τὸ πὼς, ἂν ἀφτὸ ἀληθέψει, ὁ κόσμος θὰ δείξει φαινόμενο ἄγνωστο ὡς τώρα τῆς ἱστορίας κάθε ἄλλου λαοῦ. Ὅμως ξάστερα πρέπει νὰ νοηθεῖ τοῦτο, πὼς γιὰ τὸ φτάσιμο στὸ σκοπὸ μὲ τέτιο στρατὶ πρέπει νὰ λογαριάσεις δουλιὰ αἰώνων τουλάχιστο (6), ἐξὸν ἂν ἀπὸ σήμερα κατόρθωνες νὰ σφαλίσεις τοὺς χωρικοὺς μέσα στὶς χῶρες ὥστε νὰν τοὺς καθαρογλωσσίσεις ὅσο χρειάζεται.

Ὁ Χατζιδάκης κι' ὁ Κρούμπαχος εἶναι ἕνα—κι' εἶμαι κι' ἐγὼ τῆς ἴδιας γνώμης—ὡς πρὸς τοῦτο, πὼς ἡ θεωρία τῶν ριζοσπαστῶνε ἀπὸ τοὺς Προδεφτικοὺς (καθὼς τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Πάλλη, καὶ λοιπῶν) ποὺ ἄρον ἄρον ξεγράφουν τὴν καθαρέβουσα ὡς γραφτὴ καὶ στὸν τόπο της θρονιάζουν ἄλλη, ἀγνὴ δημοτική, εἶναι λάθος. Οἱ ριζοσπάστες ἀφτοὶ τὸ παραξηλώνουν. Τὰ πράματα σήμερα προχώρησαν τόσο, ποὺ ὁ ξαναμορφωτὴς δὲ μπορεῖ καλὰ καλὰ νὰ πλάσει πιὰ ἀπὸ ὑλικὸ ἀδούλεφτο, γιατὶ ἡ γραφὴ στὴν Ἑλλάδα τὸν περασμένο αἰώνα ἄπλωσε σημαντικὰ καὶ μ' ἕνα φετφᾶ δὲν τὴ σβύνεις ἔτσι ὅπως ἀγαπᾶς. Χρειάζεται λοιπὸν κάπιος συβιβασμὸς, ὅμως συβιβασμὸς ὅπου βέβαια ἡ ἀφεντιά της—ἡ Καθαρέβουσα—πρέπει ἀπὸ τὸ θρόνο της πολλὰ σκαλοπάτια νὰ κατεβεῖ. Ὡς πρὸς τὸ φτογγολογικὸ, τὸ τυπικὸ, καὶ τὰ κυριώτερα ἀκόμα τοῦ συνταχτικοῦ, πρέπει ὁ κόσμος ν' ἀκολουθήσει τὴ ζωντανὴ δημοτική, ὥστε τῆς γραφτῆς, ὅσο γίνεται, νὰν τῆς ζωντανέψει ξαναρχῆς ὁ ὀργανισμός. Στὸ γιόμισμα ὅμως τῶν καθέκαστα, μάλιστα ὡς πρὸς τὸ λεξικολογικὸ θησαβρὸ, δὲν πρέπει ἡ διανοητικιὰ δουλιὰ ποὺ συγγενέβει καὶ βασίζεται στὴν καθαρέβουσα νὰ μείνει ἄχρηστη· μονάχα κάθε περιττὸς ἀρχαϊσμὸς πρέπει, κοντὰ στὴ γνώση, βολτέλα νὰ παραμεριστεῖ (7). Τὰ ἴδια ἀπάνου κάτου προτείνει κι' ὁ Κρούμ-

(6) Στὸ μεταξὺ θὰ ξακολουθᾶ τῶν κεφαλιῶν τὸ κλούβιασμα, κι' ἔτσι ὅτα μὲ τὸ καλὸ κυριαρχήσει ἡ καθαρέβουσα, ἴσως δὲν ὑπάρχουν πιὰ Ἕλληνες νὰν τὴ μιλήσουν.

(7) Μὰ ἔτσι, νομίζω, κάνουμε. Στὸν πρῶτο του παράγραφο τῆς Κριτικῆς τοῦ Κὰντ ὁ Μαρκέτης βάζει τὶς ἀκόλουθες λέξες· **ἀντικείμενα, ἐπιρρεάζουν, αἴσθηση, εἰκόνες, ἐντύπωσης, χρονολογικά.** Τὸ περίεργο εἶναι πὼς τὸ δάνεισμα ἀφτὸ μᾶς τὸ χτυποῦνε. Ὁ Σκιᾶς ἄξαφνα κατηγόρησε τὸν Πάλλη πὼς μήτε τὸ ξώφυλλο τῆς Γραφῆς του

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ

1.

Ἀφόντας μ' ἔβαλαν ἐδῶ, κανεὶς δὲ μὲ ζυγώνει·
Τὴ λατρευτὴ φιλύρα μου συντρόφισσα ἔχω μόνη.
Ὤ, μὴν προγγήξῃς, κοπελλιά, τὸ μνῆμα ὁς δῆς ποιὸν κλείνει·
Ὁ θάνατος ἐρύσηξε στὰ μέλη μου εἰρήνη.

2.

Τί κι' ἂν δὲν ἐκατώρθωσες ὑπέροχα νὰ γράφῃς :
Μεγάλην ἔχεις πρόθεση· φτάνει καὶ μόνο ἐκείνη.
Τράβηξε ἐλεύτερα, ποιητή, στὸν κύκλο τῶν Ἡρώων·
Τὸ θεῖο κατὰ τὴν πρόθεση, ὦ Ἄριστε, πάντα κρίνει.

Πειραιάς.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β'.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΟΘ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟ

Ἀξιότιμε κύριε Ρουσόπουλε,

Εἶστε ἀπὸ τοὺς λίγους Ρωμιοὺς ποὺ ὁμολογοῦν ὅτι δὲν εἶναι ἁρμόδιοι στὸ γλωσσσικὸ ζήτημα, καὶ γι' αὐτό, ἂν μοῦ ἐπιτρέπετε. μὲ εὐχαρίστηση θὰ σᾶς δώσω μερικὲς ἐξηγήσεις σχετικῶς μὲ τὸ γράμμα ποὺ στείλατε στὸ Νουμᾶ(*). Νὰ μὲ συμπαθήσετε ἂν θὰ πῶ κοινοτοπίες. Σήμερα τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ εἶναι τρόσο καλὰ ἐξαντλημένο ἀπ' ὅλες του τὶς μερὲς, ὥστε εἶναι δύσκολο νὰ πῇ κανεὶς κάτι τι καινούργιο.

Τὸ πρῶτο σημεῖο στὴν ἀπάντησή σας εἶναι ὅτι, ἂν γράφατε τὸ βιβλίο σας στὴ δημοτική, δὲ θὰ βρίσκατε ἀναγνῶστες. Σ' αὐτὸ ἔχετε δίκαιο. Γιατὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς δημοτικῆς σήμερα εἶναι ὅλοι μορφωμένοι ἄνθρωποι καὶ μποροῦν νὰ διαβάσουν ἄλλα βιβλία χημείας μεγαλείτερα, εἴτε Ἑλληνικὰ εἴτε σὲ ξένες γλῶσσες, ποὺ ξέρουν οἱ περισσότεροι. Ὁ λαὸς κοιμᾶται, βρίσκεται σὲ πνευματικὴ σκλαβιά. Ἡ πολιτεία τοῦ λέει «ἢ ἀλλάζεις γλῶσσα ἢ μένεις ἀμόρφωτος» κι' αὐτὸς σχηματίζει τὴν πεποίθηση πὼς μόνο μὲ τὴν καθαρεύουσα μπορεῖ νὰ μορφωθῇ. Γι' αὐτὸ ὅταν ἐξαιρετικῶς ἀποφασίση νὰ διαβάση τίποτε, θὰ εἶναι στὴν καθαρεύουσα. Μὰ καταλαβαίνει μόνο τὰ μισά ; Ἀδιάφορο. Ἐκεῖνος φαντάζεται πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ φυσικὴ κατάσταση τῶν πραμάτων. Τὸ ἀποδίδει στὴν ἀδυναμία τοῦ μυαλοῦ του, στὴν ἀμορφωσιά του, στὴ δυσκολία τοῦ θέματος, στὴ ζέστη, στὸ κρύο, σὲ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, ὄχι ὅμως στὴ γλῶσσα. Ὄχι ὅμως νὰ φανταστῇ ποτὲ πὼς τοῦ τὰ λένε σὲ ἄλλη γλῶσσα καὶ ὄχι στὴ δική του. Ὄχι ὅμως νὰ τοῦ περάση ποτὲ ἀπ' τὸ νοῦ πὼς θὰ ἤτανε δυνατὸ νὰ τὰ καταλάβῃ ὅλα, ἀντὶ νὰ καταλαβαίνῃ τὰ μισά, ἂν τοῦ τὰ ἔλεγαν στὴ φυσική του γλῶσσα. Ὁ γεννημένος καὶ ἀναθραμμένος σκλάβος δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ φανταστῇ πὼς ὑπάρχει ζωὴ καλλίτερη καὶ λογικώτερη, τοῦ φαίνονται πολὺ φυσικὰ τὰ πράματα ὅπως τὰ ηὗρε, καὶ τοῦ ἀρέσουν μάλιστα, καὶ πρέπει νἄρθουν οἱ Ρουσσὼ καὶ οἱ Τολστόηδες γιὰ νὰ τὸν ξυπνήσουν. Ὅσο γιὰ τἄ βιβλία τὰ γραμμένα στὴ γλῶσσα του, τὰ βιβλία ἐκεῖνα ποὺ θὰ τὰ καταλάβαινε ἀκέρια, τὰ βιβλία ἐκεῖνα ποὺ θὰ τὸν μόρφωναν, ποὺ θὰ τὸν θέρμκιναν, ποὺ θὰ τὸν ἐνθουσίαζαν, ποὺ θὰ τὸν ξυπνοῦσαν, ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα ἐκείνη ποὺ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ αἰσταν θῇ τὴν ποίηση, τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα, ποὺ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ ἀγαπήση τὸ βιβλίο, ποὺ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ τρέχῃ στὸ θέατρο καὶ στὸ θρησκευτικὸ κήρυγμα διψασμένος γιὰ διδασκαλία καὶ γιὰ ἀληθινὴ συγκίνηση, τὴ γλῶσσα αὐτή, ἄμα τὴ βρῇ δὲν τὴ διαβάζει, ἀφοῦ ξέρει ὅτι μ' αὐτὴν δὲν μπορεῖ νὰ μορφωθῇ. Λοιπόν, σᾶς λέω καὶ πάλι, ὅπως θέτετε τὸ ζήτημα ἔχετε δίκαιο. Ἀλλὰ θὰ εἴχατε περισσότερο δίκαιο, ἂν ἀπ' τὸ βιβλίο σας ἔλειπαν φράσες σὰν τούτη : «βιολογικὴ χημία ἶνε ἡ τὰς εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς συμβαινούσας χημικὰς δράσεις ἐξετάζουσα».

Ὕστερα λέτε ὅτι δὲν μπορούσατε νὰ κάμετε τὸ ὀξυγόνο *ξυνοφκιάστη* καὶ τὸ ὑδρογόνο *νεροφκιάστη*. Ἔχετε λάθος νὰ νομίζετε πὼς, γιὰ νὰ γράψετε τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, θὰ εἴσαστε ὑποχρεωμένος νὰ μεταφράσετε τὸ ὀξυγόνο καὶ τὸ ὑδρογόνο.

— Ναί, ἀλλὰ τότε δὲν ἐννοῶ τί θὰ εἰπῇ δημοτικὴ γλῶσσα, καὶ πῶς, ἐνῶ δὲν μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ γράψω *ὕδωρ*, μοὶ λέγετε ἐν τούτοις νὰ γράφω *ὑδρογόνον*.

Βλέπετε ποὺ μεταχειρίζομαι τὴν ὡραία σας μέθοδο, τὴν ἐρωταπόκριση. Καὶ σᾶς ἀπαντῶ.

— Θὰ ἐννοήσετε τοῦτο ἀμέσως διά τινων ἁπλῶν παραδειγμάτων.

Εἶναι νόμος, κύριε Ρουσόπουλε, νόμος παγκόσμιος, νόμος μεγάλος, δυνατός, σιδερένιος, ποὺ κυβερνᾷ ὅλες τὶς γλῶσσες, ποὺ σ' αὐτὸν ὑπακούετε καὶ σεῖς ὁ ἴδιος ὅταν μιλεῖτε καὶ ὅταν γράφετε, καὶ ἂς μὴν τὸ ξέρετε, καὶ ἀρκεῖ νὰ δεχτεῖτε νὰ παρακολουθήσετε μιὰ στιγμὴ τὴ σκέψη μου, γιὰ νὰ τὸν ἰδῆτε νὰ λάμψῃ μπροστά σας σὰν ἥλιος. Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς λέει ὅτι : *μιὰ γλῶσσα μπορεῖ νὰ ἔχει παράγωγα καὶ σύνθετα ἀπὸ ριζικὰ ἀρχαιότερα, δίχως νὰ ἔχῃ αὐτὰ τὰ ἴδια ριζικά.*

Τώρα ἀπὸ ποῦ θέλετε νὰ πάρουμε τὰ παραδείγματά μας γιὰ νὰ σᾶς δείξω τὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ νόμου ; Ξέρετε ξένες γλῶσσες, ποὺ εἶναι γεμάτες ἀπ' αὐτὰ, καὶ ὅμως δὲ θὰ τὰ πάρω ἀπὸ κεῖ, γιατὶ θὰ μπορούσατε νὰ πῆτε πὼς οἱ ἴδιοι νόμοι δὲν κυβερνοῦν ὅλες τὶς γλῶσσες. Τί θὰ μπορέσετε ὅμως νὰ πῆτε, ἂν σᾶς δείξω αὐτὸν τὸ νόμο στὴν ἴδια γλῶσσα ποὺ γράφετε ;

Γράφετε *ἅγνυμι* ; Ὄχι βέβαια. Γράφετε μονάχα *θραύω*. Γράφετε *ναῦς* γιὰ τὰ σημερινὰ καράβια ; Ὄχι. Γράφετε *πλοῖον*, *ἀτμόπλοιον*, *ἀτμομυοδρόμων* καὶ τὰ ρέστα. Τότε λοιπὸν γιατὶ γράφετε *ναυάγιον*; Ἐνῶ μὲ τὴ λογικὴ τοῦ *νεροφκιάστη* ἔπρεπε νὰ τὸ λέτε *πλοιοθραυσίαν* ! Νομίζετε πὼς εἶναι μοναδικὸ τὸ παράδειγμα ; Κάθε ἄλλο. Δὲ θὰ ἔφτανε ὁ Νουμᾶς ὁλάκερος, ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ ἀραδιάζω παραδείγματα. Λέτε *πιπράσκω* καὶ *δῆμος* μὲ τὴν ἔννοια *λαός* ; Τότε γιατὶ λέτε *δημοπρασία* καὶ ὄχι *κοσμοπωλησία* ; Λέτε *ἐμπίπρημι* ; Τότε γιατὶ λέτε *ἐμπρηστὴς* καὶ ὄχι *πυροθεσία* ; Αὐτὰ ὅλα τὰ παράγωγα ἀπὸ ἀρχαῖα ριζικὰ τὰ λέτε καὶ τὰ γράφετε, καὶ ὅμως δὲ μιλεῖτε ἀρχαῖα, ἐκτὸς κμμιὰ φορὰ ὅταν θέλετε νὰ γελάσετε.

Τὸν εἴδατε τὸν ἥλιο ; Καταλάβατε τώρα ὅτι δημιουργοῦμε φανταστικὲς δυσκολίες ; Ὅτι κοσκινίζουμε γιὰ νὰ μὴ ζυμώσουμε ; Καταλάβατε τί *ἔφθραφστα* ποὺ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματά σας ; Καταλάβατε σὲ τί πόδια ἀπάνω στέκεται ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς δημοτικῆς ;

Ἄ, ὅσο γιὰ τὸ *ὀξύ*, ἀλλάζει τὸ ζήτημα. Θὰ τὸ ποῦμε ἁπλούστατα *ξυνό*. Γιατὶ ἐδῶ δὲν πρόκειται πιὰ γιὰ μιὰ ρίζα σὰν τὸ *ὑδρ-*, ποὺ κάθεται νεκρὴ μέσα στὴ λέξη, ὅπως ἡ μούμια μέσα στὴ βιτρίνα, ποὺ δὲν κλίνεται μαζῆ της, ποὺ μένει ἀδιάφορη στὶς μεταμόρφωσές της. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μιὰ λέξη ποὺ θὰ ζῇ καὶ θὰ κυλάη καὶ θὰ μεταμορφώνεται μέσα στὸ στόμα τοῦ Ρωμιοῦ, καὶ ὁ τύπος *ὀξὺ–ὀξέος* δὲν ὑπάρχει σήμερα στὴ φυσική μας γλῶσσα, οὔτε εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ εὔκολα μποροῦν νὰ κολλήσουν.

Νομίζετε πὼς τὸ *θειϊκὸν ὀξὺ* πρέπει νὰ τὸ ποῦμε *σπίρτο τοῦ βιτριολιοῦ* καὶ τὸ *χλωρυδρικὸν σπίρτο τοῦ ἁλατιοῦ*, καὶ κατὰ λογικὴ συνέπεια ὕ-

(*) Κοίταξε «Νουμᾶ» φύλλο 119, σελ. 11, στήλη 3.

παχος (σελ. 130 κι' ἑξῆς).

Ἀντάμα τους ὅμως πρέπει νὰ βαδίσει καὶ θεωρητικὰ διδαχὴ—πρῶτα πρῶτα τοῦ δασκαλικοῦ κλάδου τοῦ ἴδιου - γενικὰ ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ τὴ ζωὴ τῶν γλωσσῶν καὶ εἰδικὰ ὡς πρὸς τὴν οἰκονομία τῶν γραφτῶν ἰδιωμάτων, ὥστε τὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα νὰ παρατηρηθεῖ κάπως πιὸ ἀντικειμενικὰ καὶ νὰ νοηθεῖ ἡ ἀνάγκη ριζικοῦ ξαναμορφωμοῦ.

Μὰ πιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ κυβερνήσει ἰδέες κι' αἰστήματα λαῶν, ὅταν κρίνουνται ζητήματα τόσο ἁπαλὰ καὶ δυσκολομέτρητα μὲ διαβήτη ; Ἴσως—δὲ λέω—γλήγορα πληθύνουνε στὴν Ἑλλάδα οἱ ἄντρες οἱ γλωσσικοί, οἱ μόλις μιὰ χουφτίτσα τώρα, μάλιστα ἂν κανένα γλωσσοδύναμο κοντύλι, κανεὶς θεοπροίκιστος λογοτέχνης φανεῖ σύντροφός τους· ἴσως ὅμως πάλι στέρξει καιρὸ ἀκόμα ὁ κόσμος τῆς Κυρὰ Καθαρέβουσας τὸ ζυγό. Τοῦτο δυστυχῶς φαίνεται καὶ πιὸ πιθανό, ὅτα θωρεῖς πόσο ξέγνιαστα καθαρεβουσίζει κῶν γραμματισμένων τὸ πλῆθος. Ἂς ἐλπίζουμε λοιπὸν τί ἄλλο ;

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Σποριᾶς 1906.

δὲν κατόρθωσε νὰ γράψει ἅγνα δημοτικά. Μὰ παίρνοντας δασκαλικὰ στοιχεῖα ἐννοεῖται πὼς, ἀντίθετα πρὸς τὴν πολιτικὴ τοῦ Κορῆ, τὰ γυρίζουμε πρὸς τὸ δημοτικὸ χαραχτήρα. Ἀφτὸ, ἃ δὲν κάνω λάθος, θέλει κι' ὁ Κρούμπαχος, ὀφτὸ γυρέβει κι' ἡ λογική. Γιατὶ φῶς φανερὰ μὲ διὸ γραμματικὲς ἀνάκατες τίποτα καλλιτεχνικὸ δὲν παράγεται. Μερικὰ ὅμως πάλι δασκαλικὰ πλάσματα δὲν τὰ στέργουμε, ὡς ἄλογα ἢ ἀφιλόκαλα. Πρέπει ἄξαφνα νὰ παραδεχτοῦμε τοῦ Αἰγενήτη—ἀθρώπου ἀνίδεου ὡς γραφιᾶ—τὸ **διάστημα** στὴ σημασία τοῦ Raum, ὅτα στὴ γλώσσα μας σημαίνει τὴν ἀπόσταση ἀπὸ ἕνα σημάδι σ' ἄλλο ; ἢ νὰ παραδεχνοῦμε τὸ **ἱπποσιδηρόδρομος** καὶ τοῦ Μιστριώτη τὸ **σταδιοδρομία** ; Γιὰ τέτοιες λεβέντες ἀρκετὸς καιρὸς δὲν ὑπάρχει σ' ἀφτὴ τὴ ζωή. Λοιπὸν, ποὺ καὶ ποὺ ἀνάγκη νὰ πλάσουμε, καὶ πλάθοντας δὲν κάνουμε τίποτα ἀσυνήθιστο. Στὴ γλώσσα του κάθε ἄθρωπος ἀπὸ παιδί, πότε συνειδητὸ πότε ὄχι συνειδητά, πλάθει. Ὅταν τὸ παιδὶ ξέρει τὸ **χτυπῶ** καὶ **χτυπᾶς**, τότες ὅτα λέει **κοπανᾶς** δὲ θὰ πεῖ πάντα πὼς τό ἄκουσε· τὸ πλάθει καὶ μόνο του, ἂν ξέρει τὸ κοπανῶ. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ κάθε μέρος τοῦ λόγου, καθὼς καὶ μὲ τὴν παραγωγή, ἄ θές, καὶ μὲ τὴ σύνθεση. Ἔτσι κι' ἐμεῖς πλάθουμε. Ὅταν ξέρουμε τὸ **ξυπνός** καὶ τὸ **ξυπνάδα**, θὰ ποῦμε καὶ **ζωηράδα**, ἃ μᾶς χρειάζεται, ἀφοῦ ἔχουμε τὸ **ζωηρός**. Τὸ ἴδιο ὅταν ξέρουμε τὰ **σύντροφος**, **σύγαμπρος**, **σύντεκνος**, θὰ ποῦμε καὶ **σύσκλαβος**, ὅτα μᾶς χρειαστεῖ, μὲ τὴν ἴδια ἀπαράλλαχτη ἐφκολία ὅπως ξέροντας τὸ **χτυπᾶς** λέμε **κοπανᾶς**. Ἡ ἀρχὴ εἶναι γερὴ κι' ἀσάλεφτη.

Ἐδῶ ἂς προστέσω καὶ τοῦτο. Συχνὰ μᾶς κατηγορεῖ ὁ Χαντζίδακις πὼς ἡ γλώσσα μας δὲν εἶναι δημοτικὴ παρὰ τέρας φανταστικό κτλ. κτλ. Λοιπὸν τὸν προκαλῶ νὰ γράψει κάτι ἀφτὸς δημοτικᾶ, καὶ νὰ μᾶς δείξει τὸν ἀληθινὸ τὸν τρόπο. Ἃ δὲ μπορεῖ νὰ „κατορθώσει τίποτα πρωτότυπο—ὅπως φυσικὰ δὲ μπορεῖ—ἂς μεταφράσει κάτι, τίποτα βουκολικὸ, ἀφοῦ κήρυξε τὴ δημοτικὴ κατάλληλη ὡς γλώσσα χωριάτικων παραμυθιῶν. Τὸν καρτεράει ἡ Ῥόδο καὶ τὰ παλούκια της νὰ πηδήσει, κι'...θὰν τὸν καρτεράει. Δὲ ζυγώνει ἡ ἀλεποῦ στὸ παζάρι. Γιατὶ—μὴ σᾶς φανεῖ παράξενο—δὲν ἔχει τὴν τέχνη ν' ἀρθρώσει μιὰ φρασούλα δημοτικὴ δίχως νὰ πελαγώσει. Στὸ γερμανικό του βιβλίο σελ. 72 δίνει μιὰ τόσο ἁπλὴ φρασούλα, καθὼς ἡ ἀπανωσιὰ τοῦ τριγώνου κι' ἀφτὸς τὴ σκατέβει γράφοντάς την ἡ ἀπανωσιὰ τοῦ τριγώνου. Θεωρητικά, τὸ ξέρει βέβαια πὼς τῶν οὐδέτερων ἰσοσύλλαβων ἡ ἑνικὴ γενικὴ βαστάει τὸν τόνο στὴν ἴδια συλλαβὴ καθὼς ἡ ὀνομαστική· μὰ πραχτικὰ δὲν κατορθώνει νὰν τὸν ἐφαρμώσει τὸν κανόνα. Τόσο τὸν ἔχει ἀλιθωρήσει ἡ καθαρέβουσα. Ἂν καμιὰ μέρα ἀποφασίσει νὰ γράψει τίποτα δημοτικὸ, θὰ δεῖτε ποὺ θὰ τσαλαπατᾶ ἀγκυνάρες σὲ κάθε του βῆμα.

στερα ρωτᾶτε πῶς θὰ ποῦμε τὶς χιλιάδες τῶν ἄλλων χημικῶν σωμάτων ποὺ εἶναι ἄγνωστα στὸ λαὸ καὶ συνεπῶς δὲν ἔχουν καὶ ὄνομα. Σᾶς ἀπαντῶ ὅτι ὄχι μόνο αὐτῷ τὰ ἄγνωστα σώματα ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ὀνομάσουμε μὲ δικό μας ἐπιστημονικὸ ὄνομα, παρὰ καὶ στὸ *σπίρτο τοῦ βιτριολιοῦ* καὶ τοῦ *ἁλατιοῦ* θὰ δώσουμε ὀνόματα ἐπιστημονικὰ καινούργια, ποὺ νὰ δείχνουν τὴ σύνθεσή τους, σύμφωνα μὲ τὸ ὅλο σύστημα τῆς ὀνοματοθεσίας ποὺ θὰ παραχτοῦμε. Μὲ μόνη τὴ διαφορὰ, ποὺ τὸ σύστημα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνο μὲ τὸν ὀργανισμὸ τῆς σημερινῆς μας γλώσσας, δηλ. τῆς δημοτικῆς. Βέβαια, καθὼς ὡραῖα παρατηρεῖτε, ἡ ἐπιστήμη θέλει κάποια τάξη στὰ πράματά της. Γι' αὐτὸ καὶ στὴ γαλλικὴ ἐκεῖνο ποὺ λέει ὁ λαὸς huile de vitriol ἢ ἁπλῶς vitriol, ἡ ἐπιστήμη τὸ ὠνόμασε acide Sulfurique. Ἀλλὰ μὲ τὴν παρατήρηση ποὺ κι' αὐτὸ τὸ ὄνομα εἶναι γαλλικό, δηλ. ὁ κάθε Γάλλος, ἅμα τὸ ἀκούσῃ, τὸ λέει χωρὶς κόπο. Ἐνῶ κανένα Ρωμιόπουλο, ἂν δὲ βασανιστῇ δέκα χρόνια, δὲν μπορεῖ νὰ πῇ χωρὶς λάθος τὸ *θειῶδες ὀξὺ – τοῦ θειώδους ὀξέος*.

Πῶς θὰ ποῦμε αὐτό; Πῶς θὰ ποῦμε ἐκεῖνο: Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα δὲν ἔχει ὅρους. Αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιο ἐπιχείρημα. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε· αὐτὴν τὴ στιγμὴ δὲν ἀναφέρομαι στὸ γράμμα σας. Μιλῶ γενικώτερα. Θυμήθηκα ἕναν κύριο ποὺ ἔλεγε: «Πῶς θὰ εἴπωμεν, Κύριοι, τὸν διαιρετέον; *Ἐκεῖνος ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ πολλὰ κομμάτια*; Καὶ τὸν διαιρέτην; *Ἐκεῖνος ποὺ θὰ κάμῃ τὸν ἄλλον πολλὰ κομμάτια*;» Τὰ ἀθάνατα αὐτὰ λόγια τὰ εἶπε ἄνθρωπος ἐπιστήμονας, καὶ εἴχατε καὶ σεῖς, ὅπως κ' ἐγὼ τὴν αὐταπάρνηση νὰ τ' ἀκούσετε ὡς τὸ τέλος.

Ναί, κύριε Ρουσόπουλε, τὰ κενὰ εἶναι πολλὰ, οἱ δυσκολίες μέγαλες. Καὶ ἑνόσω κανεὶς μένει προσκολλημένος στὸ *πῶς θὰ τὸ ποῦμε*, φτάνει πραγματικῶς στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι καλλίτερα νὰ μείνουμε ἐκεῖ ποὺ εἴμαστε. Ἀλλὰ ἅμα πάρετε τὸ ζήτημα κι' ἀπ' τὶς ἄλλες του τὶς μεριὲς, πρὸ πάντων ἅμα καταλάβετε τὸ σκότωμα τοῦ μυαλοῦ ποὺ γίνεται στὰ κεφαλάκια τῶν παιδιῶν μας, ἅμα τὰ ἰδῆτε νὰ βασανίζωνται δέκα χρονάκια μὲ τὸ νὰ μὴν μποροῦν νὰ ἐκφράσουν μιὰ ἰδέα τους ἐλεύτερα, ἀβίαστα, φυσικὰ, ἅμα τὰ ἀκούσετε νὰ λένε *τὴν μήτηρ, τὸν βοῦς, ἀγαποῦσι, λαμβάνομεν μίαν κύστη πλήρης ἀήρ, ἔχει ὄστρακα τετανώδους, ἔχει ἀγκάθας, διαιροῦμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, πολλαπλασιάζομεν διὰ τὸν ἴδιον ἀριθμὸν, καλύπτεται ὑπὸ λέπων, ἡ καρδία εἶναι μονόκοιλον καὶ ἓν κόλπον*, καὶ, καὶ, καὶ, ἅμα καταλάβετε ὅτι τὰ Βουργαρόπαιδα μορφώνονται πιὸ γλήγορα ἀπὸ τὰ Ἑλληνόπουλα τὰ τόσο προικισμένα ἀπ' τὴ φύση, γιατὶ ἔχουνε γλῶσσα, τότε θὰ ἰδῆτε νὰ ὑψωθοῦν μπροστά σας ἕξη γράμματα, πελώρια, ἄγρια, τρομερά, πύρινα, καὶ θὰ σχηματίσουν τὴ λέξη Α-Ν-Α-Γ-Κ-Η. Καὶ πίσω ἀπ' αὐτὰ, στὸ βάθος μακρυὰ, οἱ δυσκολίες, τὰ κενὰ, τὰ *πωσθατοποῦμε*, θὰ φεύγουν, θὰ φεύγουν, θὰ μακραίνουν, θὰ χάνωνται, θὰ σβύνουν, θὰ μηδενίζωνται, καὶ δὲ θὰ τὰ ἰδῆτε πιά.

Καὶ θὰ φωνάξετε ΕΜΠΡΟΣ!

Μένω μὲ μεγάλην ὑπόληψη.

Σ. Σ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1.

Τὴν πολυφλοίσβιστη ἀμμουδιὰ
Τοῦ ἥλιου φιλεῖ ἡ στερνὴ ἀχτῖνα,
Κ' ἔρχεται στοῦ γιαλοῦ τὰ κρῖνα
Ἀνάλαφρη ὡς ψυχὴ ἡ βραδιά.

*

Στῶν δέντρων τὰ πυκνὰ κλαδιὰ
Τ' ἀέρια κρούουν τὴ μαντολῖνα
Κι' ὡς μυθικὴ γλυκιὰ σειρῆνα
Τὸ λέει τ' ἀηδόνι στὴ βραδιά.

*

Στοῦ ἀκρογιαλιοῦ τὸ μονοπάτι
Πρόβαλε τούτη τὴ δροσάτη
Ὥρα, γαλάζια ὀμορφιά,

*

Πλάϊ σ' ἕνα νιὸ μὲ μάτια μαῦρα
Τὸν ἔρωτά τους κύματα αὔρα
Κι' ἀηδόνια ψάλλουνε τρελλά.

2.

Ἦρθε τὸ δείλι, χύθηκε παντοῦ γλυκειὰ γαλήνη.
Στὸ βράχο μόνος κάθουμαι μὲ μάτια λυπημένα.
Τώρα βουβὰ τὰ ἐρωτικὰ ζευγάρια εἶν' μεθυσμένα
Ἀπὸ φιλιὰ καὶ μυρουδιὲς ποὺ τ' ἀεράκι χύνει.

*

Πέπλα κρατεῖ στὸ χέρι της τώρα ἡ βραδιὰ καὶ ντύνει
Μενεξελιὰ γύρω βουνὰ καὶ δάση φουντωμένα·
Τὴνῶρα αὐτὴ κοὶ τ' ἄπλερα, ἄρρωστοι ὡς γάστρας κρῖνοι
Γλυκὸ τὰ στήθη ἀνάσασμα δροσίζει, ἀθῶα παρθένα.

*

Στὸν οὐρανὸν ἐφάνηκε δειλὰ τὸ πρῶτο ἀστέρι,
Μέσα στὸ λόγγο τὰ πουλιὰ κουρνιάσαν ταίρι-ταίρι
Καὶ τὸ κοπάδι τὸ λευκὸ τὴ ράχη κατεβαίνει.

*

Μόνος ἐσένα καρτερῶ στὸ βράχο τώρα, Ἑλένη,
Ποῦ βράδυασμα ἀνοιξάτικο μαγεία στὴν πλάση χύνει,
Λίγη χαρὰ νὰ νοιώσουμε κ' ἐμεῖς στὴ θεῖαν εἰρήνη.

Ν. ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10. — Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, (Ὀφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου [ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλή]. Στὸ Βόλο, βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστά κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ

κόμματα στὴ Βουλή, καινούριες ἐλπίδες στὸ Ἔθνος. Ἔτσι θὰ φαντάζουνται ὅσοι δὲν ἀπελπίστηκαν ἀκόμα ἀπὸ τὴ Βουλή, ὅσοι πιστεύουν πὼς δὲν εἶναι καὶ δύσκολο τὸ περίφημο χτίριο νὰ μεταμορφωθεῖ καμιὰ μέρα σὲ φάτνη ποὺ νὰ γεννηθεῖ σ' αὐτὴν ὁ σωτήρας τοῦ Ἔθνους—ἂν καὶ δὲν εἶναι καὶ λίγοι ποὺ πεισματωμένα ὑποστηρίζουν πὼς ἡ Βουλὴ μας εἶναι καταδικασμένη νὰ μένει σ' αἰώνα τὸν ἅπαντα φάτνη ἀλόγων.

Γενήκανε καινούρια κόμματα, μὰ ἀπὸ ποιοὺς καὶ μὲ ποιούς; Ἀπὸ παλιοὺς ἀθρώπους, ἀπὸ ἀθρώπους τῆς ρουτίνας, τῆς μικροπολιτικῆς, τῆς ρουσφετολογίας, ἀπὸ ἀθρώπους ποὺ τοὺς εἴδαμε καὶ τοὺς δοκιμάσαμε, ἀφοῦ μᾶς διοικήσανε δυὸ καὶ τρεῖς, μπορεῖ καὶ περισσότερες φορὲς ἴσαμε τώρα, δίχως νὰ μᾶς δώσουν τὸ παραμικρότερο σημάδι, ὅσες φορὲς κι ἂ δια

IVAN TOURGUÉNEFF

ΑΝΤΖΑΡ(*)

Μιὰ ἀμαζούλα παιδιάστικη φάνηκε πίσω ἀπὸ μιὰ τούφα ἀπὸ πασκαλιές. Δυὸ ἄνθρωποι τὴ σαίρνανε. Μιὰ γριούλα καλοντυμένη μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο στὰ στήθια καθότανε μέσα. Τὰ μαλλιά της χτενισμένα στὰ πλάγια πέφτανε καὶ κρύβανε τὴν κιτρινισμένη καὶ ζαρωμένη της ὄψη. Τὸ καροτσάκι στάθηκε ὀμπρὸς στὴν ταράτσα, καὶ ἡ κυρία ἀνάγγειλε τὸν ἐρχομό της μ' ἕνα βήξιμο ξερό. Ὁ Ἰπατόφφ βγῆκε ἀμέσως γιὰ συναντάτημά της. Κ' ὕστερα οἱ δυὸ κοπέλες, ποὺ ὅλη τὴ βραδειὰ δὲν πάψανε νὰ μπαινοβγαίνουνε σὰν ποντικάκια.

— Καλησπέρα σας, μητέρα μου, εἶπε ὁ Ἰπατόφφ σηκώνοντας τὴ φωνή του ὅσο μπόραε περσότερο. Πῶς εἴσαστε, καλά;

— Ἤρτα νὰ ἰδῶ τί κάνετε, ἀποκρίθηκε ἡ γριὰ κυρία μὲ κόπο καὶ μὲ βαθειὰ φωνή. Ὁ καιρὸς εἶναι τόσο ὄμορφος! Κοιμήθηκα ὁλημέρα καὶ τὰ πόδια μου μὲ ξυπνήσανε. Ὤ, αὐτὰ τὰ πόδια, δὲ μοῦ χρειάζονται σὲ τίποτ' ἄλλο παρὰ γιὰ νὰ μὲ πονᾶνε.

— Συμπαθῆστε μου, μητέρα μου, νὰ σᾶς παρουσιάσω τὸ γείτονά μας κύριο Ἀστακόφφ.

— Καταμαγεμένη, εἶπε φήχνοντας κατὰ τὸν Ἀστακόφφ μιὰ ματιὰ μὲ τὰ μεγάλα της μαῦρα μάτια ποὺ εἴτανε τώρα σβυσμένα. Σᾶς παρακαλῶ νὰ εἴσαστε καλὸς μὲ τὸ παιδί μου. Εἶναι ἕνα καλὸ παληκάρι. Τὸν ἀνάθρεψα ὅσο μποροῦσα καλύτερα· ὅπως μιὰ γυναῖκα θὰ μπόραε. Εἶναι ἀκόμα πολὺ ἀλαφρὸς, μὰ ἂς ἐλπίσουμε πὼς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ, ἡ ἡλικία θὰν τὸν κάμῃ φρονιμώτερο. Τὸ πιθυμάω πολύ, γιατὶ καιρὸς νὰ δώσω σάλλονε τὴ φροντίδα γιὰ τὶς δουλειές....

— Εἴσαστε, σεῖς Νάντια;

— Ναί, ἐγώ, γιαγιά.

— Τί κάνει ἡ Μάσσα;

— Δίνει τὸ τσαΐ.

— Χοῦμ, τὰ καταφέρνει καλά; Καὶ ποιός εἶναι ἀκόμα ἐκεῖ;

— Ὁ Ἰβὰν Ἰλίτς Καπίτονιτς.

Ὁ ἄντρας τῆς Ματρόνας Μαρκόβνας;

— Ὁ ἴδιος, γιαγια.

Ἡ γριὰ μουρμούρισε ἀκόμα κάποια λόγια ἀκαταλάβωτα.

— Καλὰ τὸ λοιπόν, εἶπε. Ἄκουσέ ἐδῶ, Μιχάλη· γύρεψα τὸ Σταρόστα ὁλοῦθε, μὰ δὲν ἦρθε. Πές του νἄρτῃ αὔριο νωρίς. Ἔχω κάπιες παραγγελίες νὰν τοῦ δώσω. Βλέπω πολὺ καλὰ πὼς χωρὶς ἐμένα ὅλα πάνε στραβά. Καληνύχτα, εἶμαι κουρασμένη. Σύρτε με σεῖς οἱ ἄλλοι. Χαίρετε, πατεράκη μου, πρόστεσε γυρίζοντας στὸν Ἀστακόφφ, λησμόνησα τὄνομα σας, μὰ συμπαθᾶτε μιὰ γριά. Καὶ σεῖς, κοπελούλες, μὴ μὲ συντροφεύετε, δὲν εἶναι χρεία....Δὲ συλλογιόσαστε ἄλλο, παρὰ νὰ τρέχετε...Κάτσετε ἥσυχες καὶ διαβάζετε τὸ μάθημά σας. Μ' ἀκοῦτε;... Ἡ Μάσσα σᾶς κακομαθαίνει....

Τὸ κεφάλι τῆς γριᾶς κυρίας ποὺ τὸ σήκωνε μὲ κόπο ξανάπεσε στὰ στήθια της, καὶ τὸ καροτσάκι ἀποτραβήχτηκε.

— Πόσο χρονῶνε εἶναι ἡ μητέρα σας; ρώτησε ὁ Ἀστακόφφ.

— Εἶναι ἑβδομηντατέσσερω χρονῶνε. Μὰ εἶναι

(*) Κοίταξε φύλλα 221 καὶ 222.

χειριστήκανε τὴν ἀρχή, πὼς θὰ μπορέσουνε νὰ διοικήσουν κάπως ἀθρωπινώτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὲ κάπως πλατύτερα σκέδια καὶ μὲ κάπως λιγότερη στενοκεφαλιὰ, ὅταν ἀναγνωριστοῦν ἀρχηγοὶ σὲ δικό τους κόμμα ἢ ὅταν ἀλλάξουν ἀρχηγό.

Δὲν ξέρουμε πῶς μπορεῖ νὰ γίνει αὐτὸ τὸ θάμα, νἀλλάξει ὁ κ. Μαυρομιχάλης λ. χ. στὸ καλύτερο μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἔπαψε νἆναι συναρχηγὸς στὸ Ραλλικὸ κόμμα καὶ ἵδρυσε δικό του κόμμα, Μαυρομιχαλικό, ἢ πῶς ὁ κ. Στάης θὰ μεταμορφωθεῖ σὲ καινούριο κ. Στάη μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Θεοτοκικὸ κόμμα καὶ πῆγε στὸ Ραλλικὸ ἢ στὸ Μαυρομιχαλικό.

Καινούρια κόμματα μὲ καινούριους ἀθρώπους—νά πότε θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ριψοκινδυνέψει τὴ γνώμη πὼς μαζὶ μ' αὐτὰ γλυκοροδίζουν καὶ καινούριες ἐλπίδες στὸ Ἔθνος. Μὰ δυστυχῶς ἴσαμε τὴν ὥρα καινούριοι ἀθρῶποι δὲν ξεμύτισαν πουθενά· κι ἂν ξεμύτισε ὅμως κανένας καὶ μπῆκε στὴ Βουλή, ἀμέσως πάλιωσε, ἀφοῦ τὸ σκουριασμένο αὐτὸ λεβέτι ἔχει τὴ δύναμη νὰ παλιώνει μονομιᾶς ὅ,τι καινούριο κι ἂ ρηχτεῖ μέσα του.

ΕΞΩΦΡΕΝΙΚΗ

ἡ κουβέντα ποὖκανε ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἑσπερινῆς» στὴ Ρώμη μὲ τὸ Βασιλιᾶ μας,τόσο ἐξωφρενικὴ ποὖ νὰ φαντάζεται ὅποιος τὴ διαβάζει πὼς ὁ φοβερὸς ἀνταποκριτὴς κουβέντιαζε μὲ κανέναν ὑποτελώνη καὶ πὼς ἡ Α. Μ. ἐνθουσιασμένος γιατὶ εἶχε τὴν τιμὴ νὰ μιλάει μὲ τὸν κ. ἀνταποκριτὴ τῆς «Ἑσπερινῆς» τοῦ ἄνοιξε τὴν καρδιά Του, τοῦ εἶπε ὅλα τὰ μεγάλα μυστικὰ τοῦ Κράτους καὶ μόνο ποὖ δὲν τὸν ἀγκάλιασε στὸ τέλος νὰν τονὲ φιλήσει.

Κι ὅμως ὁ κόσμος τὴν ἔχαψε αὐτὴ τὴν παρτζολέτα—ποὖ λὲν κ' οἱ Ζακυθινοὶ—σὰ λουκοῦμι καὶ τὸ «Νέο Ἄστυ» τὴν ξανατύπωσε αὐτούσια στὸ φύλλο τῆς περασμένης Τετράδης χωρὶς τὸ παραμικρότερο σκόλιο καὶ χωρὶς νὰ πεῖ στοὺς ἀναγνῶστες του πὼς τὸ κάνει γιὰ νὰν τοὺς διασκεδάσει.

Ο ΑΓΝΟΣ

καὶ λευκώτατος Ματσούκας μας ποὖ μὲ τὶς τίμιες πράξες του ἐξαγνίζει κι ἀναστηλώνει ψηλὰ στὸ θρόνο του τὸ κατακουρελιασμένο ἐπίθετο *Ἐθνικός*, ὁ καθαυτὸ Ἐθνικὸς Ματσούκας μας, τύπωσε σὲ ὅμορφο φυλλαδάκι τὴ λυρικώτατη καὶ γιομάτη φωτιὰ καὶ πόνο «Κατάρα Θεοῦ» καὶ τὴ σκορπάει δῶ καὶ κεῖ, σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους, σ' ὅποιονε βρεῖ στὸ δρόμο του.

Τὸ ποίημά του τὸ ἀφιερώνει «Στὴν τιμὴ καὶ τὴ δόξα τῆς πατρίδας μας, στὰ παιδιά μας» μὲ τοὺς ἀκόλουθους στίχους·

Σὲ σᾶς βλαστάρια ἑλληνικὰ
Κι' ἀθῶα παιδιά, οἱ σκοποί μου.
Μαζὶ μὲ τὸ τραγοῦδι μου
Γιὰ σᾶς, ἀπαντοχή μου.
Ἕνα φιλὶ στὰ μέτωπα
Σᾶς δίνω ἐγώ, ποὖ τώρα,
Γιὰ σᾶς γυρνῶ ταξιδευτὴς
ἀπὸ χωριὸ σὲ χώρα.

Νὰ καὶ μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὸ ποίημα, οἱ πρῶτοι πρῶτοι.

Ὄρνια καὶ λύκοι, ποὖ τροχίζετε
Τὰ νύχια καὶ τὰ δόντια σας στ' ἀθῶο κοπάδι,
Ποὖ στάζετ' αἵματα, κατάρα σας,
Κι' ἀνάθεμά σας, τέρατα τοῦ Ἅδη.

Καρδιὰ ἐσεῖς ἀνθρωπινὴ δὲν ἔχετε
Κ' οἱ ἄγριοι μπροστά σας εἶναι ἅγιοι.
Βουλγάρους νὰ σᾶς πῶ; Ρουμάνους; τίποτε.
Περσότερο εἴστε κι' ἀπ' ἀνθρωποφάγοι.

Περσότερο· τὶς σάρκες ὅπου ρέγεσθε,
Δὲν εἶναι σάρκες ὅμοιων σας· ἕνα πρὸς ἕνα,
Γέρους καὶ προεστοὺς καὶ γυναικόπαιδα
Τὰ δόντια σας ξεσκοῦν τὰ λυσσασμένα.

Καὶ πέφτουνὲ τὰ νύχια σας τὰ βρώμικα,
Μαῦρα κοράκια, σκότεινοι πετρῖτες,
Σὰ σὲ πουλιὰ δειλὰ, στὰ βυζανιάρικα
Καὶ στοὺς μακρογονιοὺς τοὺς ρημοσπῖτες.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ

βρίσκεται τώρα στὴ Φιλαδέλφεια τῆς Ἀμερικῆς καὶ στέλνει ἀπὸ κεῖ γράμματα φαιδρότατα στὸν κ. Σιμόπουλο, πασκίζοντας νὰν τοῦ ἀποδείξει πῶς τὰ κατάφερε νὰ κλέψει 120 χιλ. (γιατὶ τόσες παραδέχεται πὼς ἔκλεψε) ἀπὸ τὸ ταμεῖο Πειραιῶς κι ὅμως νὰ μένει τίμιος ἄθρωπος.

Τὸ γράμμα του τὸ δημοσιεύουν οἱ «Καιροὶ» στὶς 11 τοῦ Νοέβρη κ' εἶναι νὰ πεθαίνει κανεὶς στὰ γέλια διαβάζοντάς το καὶ νὰ τραβάει τὰ μαλλιά του ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὅταν ἀκούει τὸν Ἀποστολάκο νὰ σηκώνεται καὶ νὰ λέει, πὼς ἂν ἤθελε νὰ κλέψει, μποροῦσε νὰ κλέψει πεντακόσιες χιλιάδες ἢ καὶ περσότερα καὶ μάλιστα «*πολὺ εὐχερῶς*».

Αὐτὸ τὸ «*πολὺ εὐχερῶς*» σημαίνει χαίνεται πὼς ὅσοι ταμίες δὲν κλέβουν τὸ κάνουν ὄχι ἀπὸ φόβο μήπως καὶ τοὺς πιάσουν, ἀφοῦ δὲ θὰ γίνεται καμιὰ σοβαρὴ ἐπίβλεψη στὴ διαχείρισή τους, ἀλλὰ γιατὶ ἔχουν τὴν ἀνοησία νὰ σέβουνται τὸν ξένο παρᾶ.

Νὰ ποὖ μᾶς μαθαίνει καὶ κάτι πολύτιμο ὁ Ἀποστολάκος μὲ τὸ γράμμα του.

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ

πὼς κάπιος δάσκαλος Φαραντάτος πιλατεύει τὰ κορίτσια στὸ Ἀρσάκειο μιλώντας τους σὲ κάθε μάθημα κατὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσας καὶ τῶ δημοτικιστάδων καὶ συσταίνοντας σ' αὐτὰ νὰ γράφουν τὶς ἔκθεσές τους σὲ γλώσσα μιστριώτικη, γιὰ ἐμπορικοὺς βέβαια λόγους, ἀφοῦ ὅλα τὰ κορίτσια ὑποχρεώνουνται ἔτσι νἀγοράζουν τοὺς «Ἀντιρητορικοὺς λόγους» τοῦ Μιστριώταγα. Μαθαίνουμε καὶ τἄλλο, πὼς τόσο δηλ. ἐνθουσιαζοὖνται τὰ κορίτσια ἀπὸ τὴ ρητορικὴ τοῦ Φαραντάτου, ὥστε οἱ δημοτικίστρες πληθαίνουνε μέρα μὲ τὴν μέρα στὸ Ἀρσάκειο κ' ἔτσι δὲν πανε χαμένοι οἱ κόποι του.

Ἕνας ἄλλος πάλι δάσκαλος στὸ Γυμνάσιο στῆς Νεάπολης, ἀφοῦ τὶς προάλλες ὥρα ἀλάκαιρη κεραυνοβολοῦσε τὶς δημοτικιστάδες κ' ἐλεεινολογοῦσε τὴν κοινωνία μας ἡ ὁποία «ἀνέχεται νὰ ἐκτρέφεται ἐν τοῖς κόλποις της φύλλον προδοτικὸν ὡς ὁ ἀκατανόμαστος «Νουμᾶς», στὸ τέλος συβούλεψε τοὺς μαθητάδες του νὰ μὴ μεταχειρίζουνται μιλώντας ἢ γράφονται λέξες χυδαῖες ποὖ τὶς δημιουργοῦν οἱ φοβεροὶ αὐτοὶ προδότες.

Κι ὅταν κάπιος μαθητὴς τοῦ παρατήρησε πὼς τὶς λέξες αὐτὲς τὶς ἀκούει σπίτι του, ὁ δάσκαλος ξεροβήξε καὶ ξακολούθησε τὸ μάθημά του.

Δὲν μπορεῖ νὰν τἀρνηθεῖ κανεὶς πὼς οἱ τέτοιοι δασκάλοι βοηθάνε σημαντικὰ τὸν ἀγῶνα μας.

τώρα εἰκοσιέξη ποὖ εἶναι πιασμένη. Τῆς συνέβηκε τοῦτο τὸ κακὸ λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα μου· εἴτανε μιὰ ὀμορφιά.

Σωπάσανε ὅλοι γιὰ μιὰ στιγμή.

— Τὶ φρίκη, φώναξε ἡ Ναντέζντα, μιὰ νυχτερίδα πέρασε. Καὶ μπαίνοντας γρήγορα στὸ σαλόνι— Εἶναι ὥρα νὰ πηγαίνω. Μιχάλη Νικόλαϊτς, πέστε νὰ μοῦ σελώσουνε τ' ἄλογο μου.

— Καὶ γὼ τὸ ἴδιο, εἶπε ὁ Ἀστακόφφ.

— Πῶς, πῶς; φώναξε ὁ Ἰπατόφφ. Μὰ ὄχι, θὰ μείνετε ἐδῶ τὴ νύχτα. Θὰ τραβήχτε δώδεκα ὀλάκερα βέρστια. Καὶ σεῖς Νεντέζντα Ἀλεξέϊεβνα, γιατὶ βιαζόσαστε;Περιμένετε τουλάχιστο νἀβγῆ τὸ φεγγάρι.

— Νὰ μιὰ ἰδέα, ἀποκρίθηκε κείνη. Εἶναι καιρὸς ποὖ δὲ βγῆκα καθόλου μὲ τὸ σεληνόφωτο. Ἔτσι μάλιστα· καὶ σᾶς, Βλαδίμηρε Σέργκιεβιτς, θὰ εἰπῶ νὰ σᾶς ἑτοιμαστῆ μιὰ κάμαρα.

Φέρανε φῶτα. Ὁ Ἰπατόφφ καὶ ὁ Γέγκορ ἀρχίσανε τὸ παιγνίδι. Ἡ ψυχὴ τῆς Τσέπης ξαπλώθηκε ἀμίλητα κοντά τους.

— Ναὶ εἶναι ὄμορφα, ξανάειπε ἡ Ναντέζντα,νὰ βγαίνῃ κανεὶς καβάλα στ' ἄλογο μὲ τὸ φεγγάρι, μάλιστα νὰ διαβαίνῃ κάτου ἀπὸ τὶς καρυδιές. Φοβᾶται κανεὶς μὰ τοῦ κάνει εὐχαρίστηση. Τὶ παράξενα παιχνίδια κεῖνα ποὖ κάνει τὸ φεγγάρι μέσα στὰ δέντρα. Πιστεύει κανένας πάντα πὼς κάποιος τὸν ἀκλουθάει καὶ γλυστράει σιμά του.

Ὁ Ἀστακόφφ τῆς ἔδινε τάχα θάρρετα μ' ἕνα προστατευτικὸ χαμογέλιο

— Καὶ κάτι ἄλλο ἀκομα, εἶπε κείνη. Σᾶς ἔλαχε νὰ καθῖστε μιὰ νύχτα ζεστὴ καὶ σκοταδερὴ στὰ σύνορα κάποιου δάσου; Μοῦ φαίνεται πὼς δυὸ προσώπατα μαλώνουνε, ψιθυρίζοντας κοντὰ στ' αὐτί μου.

— Εἶναι τὸ κῖμα, εἶπε ὁ Ἰπατόφφ, ρίχνοντας ἕνα χαρτί.

— Οἱ περιγραφές σας εἶναι πολὺ ποιητικὲς,εἶπε ὁ Ἀστακόφφ.

— Βρίσκετε; Τότες δὲ θ' ἀρέσουνε στὴ Μάσσα.

— Γιατὶ τάχα; Μὴ καὶ ἡ Μαρία Παυλόβνα δὲν ἀγαπάει τὴν ποίηση;

— Ὄχι· βρίσκει πὼς ὅλα τὰ τέτοια εἶναι φτιασμένα, εἶναι συνθεμένα, καὶ τῆς κάνει φρίκη κάθε τὶ ποὖ δὲν εἶναι ἀληθινό.

— Τὶ παράξενο ψεγάδι. Εἶναι συνθεμένα! Πῶς νὰ κάνουνε ἀλλιῶς κεῖνοι ποὖ κάνουνε στίχους;

—Μὰ καὶ σεῖς δὲν πρέπει νἀγαπᾶτε τὴν ποίηση.

— Τὸ ἐνάντιο, ἀγαπάω τοὺς στίχους ὅταν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ εἶναι ἁρμονικοὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐκφράζουνε μιὰ σκέψη...Μὲ καταλαβαίνετε καλά... κεῖνο ποὖ γαλλικὰ λένε une idée...μιὰ idée...καταλαβαίνετε...

Ἡ Μαρία σηκώθηκε.

— Ποῦ πᾶς; ρώτησε ἡ Ναντέζντα.

— Νὰ κοιμήσω τὰ παιδιά. Εἶναι σὲ λίγο ἐννιὰ ὧρες.

— Θὰ κοιμηθοῦνε καὶ χωρὶς ἐσένα. Νὰ ὁ κύριος ποὖ ἄρχισε νὰ μιλάῃ καὶ σὺ φεύγεις;

Ἡ Μαρία πῆρε τὶς δυὸ κοπέλες ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἀποτραβήχτηκε.

— Δὲν ἔχει καλὴ διάθεση σήμερα, εἶπε ἡ Ναντέζντα, καὶ ξέρω τὴν αἰτία. μὰ θὰ περάσῃ καὶ τοῦτο.

— Συμπαθῆστε με νὰ σᾶς ρωτήσω, τῆς εἶπε ὁ Ἀστακόφφ. Μὴ τάχα κ' ἔχετε σκοπὸ νὰ περάστε τὸ χειμῶνα στὴν Πετρούπολη;

— Δὲν ξέρω· φοβᾶμαι πὼς ἐκεῖ θὰ στενοχωρηθῶ.

— Νὰ στενοχωρηθῆτε στὴν Πετρούπολη; πῶς εἶναι δυνατό; Κι' ὁ Ἀστακόφφ ἄρχισε νὰ περιγράφῃ τὶς χάρες τῆς ζωῆς τῆς πολιτείας. Ἡ Ναντέζντα τὸν ἄκουε προσεχτικὰ χωρὶς νὰ σηκώνῃ τὰ μάτια της ἀπὸ πάνου του. Φαινότανε πὼς ξεπάτασε τὸ πρόσωπό του καὶ χαμογέλασε μέσα της.

Η ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΜΙΑΣ ΙΔΕΑΣ

Ἡ φημερίδα τῶν πραχτικῶν γιατρῶν (Journal des Praticiens) τοῦ Παρισιοῦ, ποὺ ἔχει τὴ μεγαλήτερη κυκλοφορία σήμερις στὸν Γιατριαὸ κόσμο, δημοσιέβει στὸν τελεφταῖο ἀριθμὸ (14/27 τοῦ 8)βρη) ἕνα γράμμα ἀνοιχτὸ γιὰ τὸν Ὑπουργὸ τῆς Δημόσιας Ἐκπαίδεψης τῆς Γαλλίας γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Οὐσὰρ (Huchard) καθηγητὴ, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γιατρικῆς, Διεφτυντὴ τῆς Γιατρικῆς ἀφτῆς Ἐφημερίδας, συγραφέα πολλῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων γιὰ τοὺς ἀρρώστους τοῦ κυκλοφορικοῦ συστημάτου, ποὺ ἔχουνε μεγάλο κῦρος στὸ γιατρικὸ κόσμο, πρόεδρο μιᾶς ἑταιρίας γιὰ τὰ μεταλλικὰ νερὰ τῆς Γάλλίας κτλ. Ἀφτὸ τὸ γράμμα συσταίνουμε νὰ τὸ διαβάσουνε οὔλοι, γιατὶ γράφε τί πρέπει νὰ γίνη στὴ Γαλλία γιὰ νὰ πᾶνε μπροστὰ οἱ γιατρικὲς σπουδὲς καὶ ἡ χώρα τοῦ Laennec καὶ ἄλλων νὰ μὴ μένη πίσω στὶς γιατρικὲς ἀνακάλυψες κτλ. Θὰ μᾶς χρησιμέψη πολὺ, τώρα μάλιστα ποὺ πρόκειται νὰ γίνη κἄτι τι καὶ στὴ δική μας τὴ Σχολὴ γιὰ νὰ διορθωθοῦνε κάμποσα στραβὰ κι' ἀνάποδα καὶ γιατρεφτοῦνε τὰ κακομοιριασμένα κι' ἄρρωστα.

Σ' ἀφτὴ τὴ γραφή του ὁ κ. Οὐσὰρ πρῶτα πρῶτα λέει πὼς δὲν τὰ γράφει γιὰ τὸ ἀτομικό του συφέρο γιατὶ ἀφτὸς σὲ λίγα χρόνια θ' ἀποσυρθῆ ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του,ἀλλὰ γιὰ τὸ συφέρο τῆς Φραντζέζικης Γιατρικῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Ἔθνου του, ποὺ τὸν πιστέβουμε γιατὶ ἔδειξε τὸν πατριωτισμό του σὲ πολλὰ ζητήματα καὶ πρὸ πάντων στὸ ζήτημα τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς πατρίδας του, λέγει τὰ ἑξῆς· «Μέσα στὶς μεταρρύθμισες, ποὺ πρέπει νὰ γίνουνε, εἶναι καὶ ἡ ἵδρυση *ἕδρας Θεραπεφτικῆς μὲ φυσικὰ μέσα* (*ὑδροθεραπεία*), *ἠλεχτρισμὸς*), *φωτοθεραπεία κτλ.*) *ποὺ μέρα μὲ τὴ μέρα προοδέβουνε στὸ γιάτρεμα τῶν ἀστενῶν τόσο πολὺ, ὥστε μπόρεσα νὰ πῶ «Ἀφόντας γιατρέβω χωρὶς γιατρικὰ ἢ μὲ λίγα γιατρικὰ ἔχω τόσες ἐπιτυχίες ὅσες ποτές μου»*.

Ἀφτὴ τὴν ἰδέα τῆς διδασκαλίας τῆς ὑδροθεραπείας τὴν ἔρριξα πρῶτος ἐγὼ στὴ δημοσιότητα μὲ μιὰ ἀλληλογραφία μου στὴν «Πατρίδα» τοῦ Βουκουρεστίου, ποὺ δημοσιέφτηκε μὲ τὸν τίτλο «ἡ Ὑδροθεραπεία» στὸ φύλλο της (14/27 Ἀπριλ. 1902). Ἀπ' ἀφτὴ μεταφέρνω ἐδῶ τὸ ἑξῆς μέρος...

«Ἀλλὰ ὑπὸ τῶν περιφανῶν πλέον καὶ πασιφανῶν θεραπευτικῶν ἐπιτυχιῶν τῆς ὑδροθεραπείας κινούμενοι δὲν εἶναι πλέον καιρὸς ν' ἀναψήψωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐγκολπωθέντες τὰ ἀλλαχοῦ συμβαίνοντα παρ' ἡμῶν δὲ ἐν ἐκτάσει ἀπὸ πολλοῦ καὶ πολλαχῶς διευκρινισθέντα καὶ ἀνακοινωθέντα νὰ παράσχωμεν *εἰς μὲν τοὺς πάσχοντας τὸ μέσον τῆς ταχείας ἀσφαλοῦς ριζικῆς καὶ οἰκονομικῆς θεραπείας των, εἰς δὲ τοὺς ἰατροὺς τὸ ἀλάνθαστον κατὰ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἀντιφάρμακον* ὅπερ οἱ πλεῖστοι ἀποφεύγουσι;...Νομίζομεν ὅτι ἐπέστη καιρός. Διὰ τοῦτο ὅπως πρῶτος μεταξὺ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνεγνωρίσαμεν καὶ ἀνεκηρίξαμεν τὴν ἰαματικὴν ἰδιότητα τοῦ ὕδατος καθ' ὅλων τῶν ὀξέων νοσημάτων.,.εἶτα κηρύσσομεν διὰ τῆς φίλης «Πατρίδος», ὅτι *ἀνάγκη νὰ ληφθῇ πρόνοιά της παρὰ τῶν δυναμένων πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν διάδοσιν τῆς ὠφελιμωτάτης ταύτης μεθόδου διὰ τῆς διδασκαλίας μὲν ταύτης ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ ὑπό τινος καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς εἰς τοὺς Φοιτητὰς, διὰ τῆς ἱδρύσεως δὲ καταστήματος ὑδροθεραπευτικοῦ κατὰ τῶν ὀξέων νόσων.*

Βακοῦ 24 τοῦ Ἀϊ Δημήτρη 1906.

ΚΩΣΤ. ΛΑΝΑΡΑΣ

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Θἆναι μέσανυχτα. Οἱ ἀνέμοι
θὰ κλαῖν πικρὰ καὶ λυπημένα.
Τὰ νυχτοπούλια θά κρυώνουν
μέσ' στὶς φωλιές τους στριμωγμένα.

—

Νέφη πυκνὰ θὰ σκοτεινιάζουν
τὸν κόσμον ὅλον πέρα ὡς πέρα·
Θἀργῇ νἀρθῇ νὰ μᾶς φωτίσῃ
τοῦ Φοίβου ἡ κόρη, ἡ ἄσπρη Ἡμέρα.

—

Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ ρημάδια
στὰ ὄρη ἐκεῖ καὶ στὰ λαγκάδια
θὰ κλαῖνε σὰ θλιφτὴ καμπάνα.

—

Κ' ἐγὼ—καλότυχος—σιμά σου
γυρτὸς θὰ βρῶ στὴν ἀγκαλιά σου
μιὰ φίλη αἰώνια καὶ μιὰ μάννα.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Η ΓΡΙΑ, Η ΖΩΗ ΚΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Μιὰ φορὰ, ὁ Θάνατος κ' ἡ Ζωὴ ἀφήσανε ἀπὸ τὶς δυὸ τἀπομεσήμερο τὶς δουλιές τους κάτω στὴ γῆ, νὰ πάνε,λέει, καὶ κομμάτι νὰ σιργιανίσουνε.Μὰ ὄχι μαζί. Ἀφτοὶ ποτέ τους δὲν μποροῦνε νὰ ὑποφέρουνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε, οὔτε μιλιοῦνται, μήτε κἀν ξέρουνται ἀφότου ὁ Θεὸς τοὺς ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι τους τέτοια κακὰ ἀδέρφια σὰν εἶτανε. Ὁ Θάνατος ἤθελε νὰ περιγηθῇ ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ, νὰ δῇ παντοῦ τὰ ἔργατά του καὶ νὰ χαρῇ. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ζωή. Συχνὰ τοὺς τυχαίνει νὰ βγαίνουν ἔτσι ἔξω παρατῶντας τὶς ἔννοιες των στοὺς παραμικρότερούς των.

Ὁ Θάνατος τράβηξε ὁλόϊσια κατὰ τὰ Βορειανὰ μέρη τῆς Ἑβρώπης, νὰ βρῇ τοὺς Χειμώνηδες ποὺ εἶναι φίλοι του καὶ σὰν τὰ πέρασε ὅλα κατέβηκε γραμμὴ στὴ Μεσόγειο νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στὴ Θεσσαλία ποὺ γίνουνταν ἕνας πόλεμος, καὶ κατόπι σάλταρε μιὰ στὴν Πόλη νὰ ξεκουραστῇ. Ἡ Ζωὴ. καὶ κείνη μόλις ξεπόρτισε, πῆρε πρῶτα πρῶτα τὸν ἀγαπημένο της τὸ δρόμο τῆς Ἀνκτολῆς, πῆγε γύρισε στὶς Ἰντίες, στὴν Αἴγυφτο, στὴν Ἑλλαδα ποὺ ἔχει γλυκὸ τὸ φῶς, κι ἀπὸ κεῖ πεταχτηκε ὡς τὴν Πόλη, ὄχι γιὰ νὰ ξεκουραστῇ, ἀφοῦ ἡ Ζωὴ δὲν πρέπει νὰ ξεκουράζεται ποτές, παρὰ γιὰ νὰ τὴν καμαρώσῃ. Ἔψαχνε νἄβρῃ κανέναν τόπο νὰ βλέπῃ, μὰ μέσ' τὸ μεσημέρι ὅλοι κοιμοῦνταν, στὰ σπίτια, στὰ μαγαζιὰ καὶ στὰ σοκάκια κι ἀφτὸ δὲν τῆς ἄρεσε κ' εἶπε νὰ πάῃ στὸν Κεράτιο νὰ καθίσῃ τουλάχιστο σὲ μιὰ τρελλὴ βάρκα μὲ τὸ παννί.

Ἐκεῖ κοντὰ στὸ παραθκλάσσιο, καθὼς διάβαινε ἀπ'ἀψηλὰ μπροστὰ ἀπὸ τὰ παραθύρια ἑνὸς μεγάλου σπιτιοῦ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἡ ταχτικιὰ Κόρη, πῆγε τὸ μάτι της μέσα κι ἀπὸ τὰ ὅσα εἶδε μονεμιᾶς μάζωξε τὰ φτερά της καὶ πάτησε. Εἴτανε μιὰ σάλλα γεμάτη ἥλιο, μὲ περπελήδικους τοίχους καὶ τὰ σανίδια της τριμμένα χαρτί. Τίποτις δὲν ἀκούγουνταν, τίποτις δὲ σειοῦνταν στὴ σάλλα, τὰ ἔπιπλά της στεκόντουσαν βουβὰ καὶ μονάχα ἡ φλογίτσα τοῦ καντιλιοῦ ποὺ ἀνοιγόκλειε, ἔδειχνε ὅλη της τὴ ζωή·—κι ἂν λόγου χάρη ποὺ καὶ ποὺ ἡ ζέστη ἔμπαζε καμιὰ μῦγα ἡ πάστρα τὴν ἔβγαζε. Στὴ μέση ὅμως, σ' ἕνα σκαμνὶ, καθότανε κουβάρ, καμωμένη μιὰ γριὰ, βαστῶντας τὸ κεφάλι της στὸ χέρι της ποὺ τῆς τὄπαιρνε ὁ ὕπνος κάτω καὶ πάλι τῆς τὸ μόλαιρνε νἀνεβαίνῃ. Κ' ἔκανε πιὰ ὁλοένα

— Θὰ μετανοιῶστε, εἶπε ὁ Ἀστακόφφ, τελειώνοντας τὴν περιγραφή του.

— Δὲ μετανοιώνω ποτέ. Σὰν κάνει κανένας μιὰ κουταμάρα, καλὰ θὰ κάμῃ νὰν τὴν λησμονήσῃ τὸ γρηγορώτερο. Ἔτσι εἶναι.

— Δόστε μου τὴν ἄδεια νὰ σᾶς ρωτήσω ἀκόμα, ξαναεῖπε ὁ Ἀστακόφφ, κ' αὐτὴ τὴ φορὰ γαλλικὰ, ἀπὸ πόσο καιρὸ ξέρτε τὴ Μαρία ; Ποιά εἶναι ἡ φαμίλια της ; Εἶναι πλούσιοι ἄνθρωποι καὶ καθὼς πρέπει ;

— Κάμετε μου τὴ χάρη νὰ σᾶς ρωτήσω καὶ γὼ μὲ τὴ σειρά μου, εἶπε ἡ Ναντζέντα, γιατὶ μὲ ρωτᾶτε γαλλικά ;

— Δεσποινίδα...δὲν πολυξέρω...

— Αἴ καλά, τὸ ξέρω ἐγώ. Ἡ Μαρία εἶναι μιὰ χαριτωμένη κοπέλα, ποὺ μιλάει ἄσκημα τὰ γαλλικὰ, πρόστεσε ὕστερα ἀπὸ μιὰ πάψη.

— Εἶναι πολὺ παράξενη καὶ πρωτότυπη.

— Πρωτότυπη· εἶναι ἕνα παίνεμα στὸ στόμα σας, στὸ στόμα μιανοῦ ἀνθρώπου πραχτικοῦ ; Καὶ γὼ τὸ ἴδιο τάχα σᾶς φαίνουμαι πρωτότυπη; Ἄ, πιστεύω πὼς τὸ φεγγάρι βγῆκε. Νὰ ἡ ἀντιφεγγιά του στὶς λεῦκες· πρέπει νὰ φεύγω· πάω νὰ εἰπῶ νὰ μοῦ σελώσουνε τὸ Κρασάβσκη.

— Εἶναι σελωμένος, εἶπε ὁ μικρὸς Κοζάκος, ποὺ φάνηκε στὴ λουρίδα τὸ φῶς, ποὺ ἔπεφτε κατὰ τὸν κῆπο, ἀπὸ τὸ σαλόνι.

— Καλά. Μάσσα, ποῦ εἶσαι; ἔλα νὰ μὲ χαιρετίσῃς.

Ἡ Μαρία βγῆκε ἀπὸ τὴ γειτονικὴ κάμαρα. Οἱ ἄλλοι σηκωθήκανε ἀπὸ τὸ παιχνίδι.

— Φεύγετε τώρα ; εἶπε ὁ Ἰπατόφφ.

—Ναί, εἶναι καιρός.Καὶ προχωρώντας στὴ γιαλόπορτα : Ὤ, τί νύχτα! Δὲ νοιώθετε σὰ νἀνασαίνῃ ἡ νύχτα ; Τί εὐωδιά ; Ὅλα τὰ λουλούδια εἶναι ξυπνημένα καὶ μεῖς πάμε νὰ κοιμηθοῦμε. Ἀλήθεια,Μάσσα, εἶπα στὸν κύριον Ἀστακόφφ, πὼς δὲ μπορεῖς νὰ ὑποφέρῃς τὴν ποίηση. Νά τ' ἄλογο μου. Χαίρετε ὅλοι.

Κατέβηκε τρέχοντας τὰ σκαλοπάτια, πῆδησε ἀλαφριὰ στὴ σέλλα· εἶπε : Καλὴ ἀντάμωση αὔριο ! Καὶ δίνοντας μὲ τὴ βίτσα της μιὰ στὸ λαιμὸ τ' ἀλόγου της, ἔφυγε μὲ τροκάκι κατὰ τὴ φραξιά. Ὅλοι τὴν ἀκλουθήσανε μὲ τὰ μάτια: Καληαντάμωση, εἶπε ἀκόμα πίσω ἀπὸ τὶς λεῦκες. Ἀκουγόταν γιὰ πολλὴ ὥρα ὁ κρότος ἀπὸ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου καὶ χάθηκε λίγο-λίγο στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας.

Ὁ Ἰπατόφφ εἶπε νὰ μποῦνε στὸ σπίτι.

— Εἶναι πολὺ ὄμορφα νὰ εἶναι κανεὶς ὄξω,εἶπε, μὰ καλύτερα ἀκόμα εἶναι νὰ ξαναρχίσουμε τὴν παρτίδα μας.

Μπήκανε. Ὁ Ἀστακόφφ ξαναρώτησε τὴ Μαρία·

— Γιατί, τῆς εἶπε, δὲ σᾶς ἀρέσει ἡ ποίηση ;

— Οἱ στίχοι δὲν μ' ἀρέσουνε, ἀποκρίθηκε.

— Θὰ διαβάσατε τάχα πολὺ λίγο;

— Δὲ διάβασα, μοῦ διαβάσανε κάποιους.

— Καὶ οἱ στίχοι τοῦ Πούσκιν δὲ σᾶς ἀρέσουνε τὸ ἴδιο ;

— Καὶ τοῦ Πούσκιν ναί.

— Γιατί ;

Ἡ Μαρία δὲν ἀποκρίθηκε. Κι ὁ Ἰπατόφφ γέρνοντας πίσω ἀπὸ τὴν καρέκλα του εἶπε μ' ἕνα καλάγαθο χαμογέλιο, πὼς δὲν εἴτανε μοναχὰ οἱ στίχοι ποὺ δὲν ἀρέσουνε τῆς Μαρίας, πὼς τὸ ἴδιο δὲν ἀγάπαε τὴ ζάχαρη, καὶ τίποτε ποὺ νὰ εἶναι γλυκό.

— Μὰ εἶναι καὶ στίχοι ποὺ δὲν εἶναι γλυκοί, φώναξε ὁ Ἀστακόφφ.

— Χάρη λόγου.

Ὁ Ἀστακόφφ ἔζυσε τ' αὐτί του. Ἤξερε καὶ κεῖνος λίγους στίχους ἀπόξω, καὶ νὰ ζητήσῃ ἕναν τόμο τοῦ Ἰπατόφφ θὰ εἴτανε κουταμάρα.

— Νά, εἶπε ὕστερα, ξέρτε τὸν Ἀντζὰρ, τὸ

ὑπνομετάνοιες χωρὶς νὰ δύνεται νἀποκοιμηθῇ. Θὰ τραβήχτηκε στὴ μέση τῆς σάλλας γιὰ νἄναι πιὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν τοῖχο, νὰ μὴν ἔρθῃ καμιὰ τρίχα ἢ καμιὰ σκόνη ἐπάνω της, ἔτσι καθαροντυμένη κ' ἔτσι ὄμορφη γριὰ ποὺ εἴτανε.

Ἀφτὰ εἶδε ἡ Ζωὴ κι ἀντὶς νὰ πάῃ ἐκεῖ ποὺ ἔλεγε, μπῆκε τώρα στὴ σάλλα καὶ σιγόγυρε στὸ μιντέρι. Ἡ χαρὰ κι ὁ ἥλιος λαμπραίνανε τἀγγελικά της κοψίδια, γιατὶ χαίρουνταν ποὺ οἱ Ἰδέες οἱ φιληνάδες της δὲν ἄφιναν τὴ γριὰ νὰ ἡσυχάσῃ, τάχα πὼς ἀτή της νικοῦσε παντοῦ κι ὄχι ἐκεῖνος. Χαίρουνταν ἀκόμη νἄχῃ μπροστά της τὸ θάμα της, τὴ γριὰ ἀφτὴ ποὺ ἑκατὸ χρόνια ζωὴ τὴν κάμανε νἀγαπιέται ξανὰ, μὲ τὴ γλυκειὰ κι ἀθώα της μορφή, ὅπως ἀγαπιοῦνταν ὅταν εἴτανε κοριτσάκι.

Ἐκεῖ ποὺ κοίταζε κ' ἐφτυχοῦσε ἡ Ζωὴ, μιὰ σκιὰ κάλυψε τὰ παραθύρια καὶ πρόβαλαν τὰ κιτρινιάρικα μοῦτρα τοῦ Θανάτου. Σὰν τὸν εἶδε ἡ Ζωὴ —κλείσανε τὰ μάτια της—ἔτρεξε νὰ κρυφτῇ μέσ' τὸν ἥλιο τῶν μπερντέδων. Ὁ Θάνατος δίχως νὰ τὴν παρατηρήσῃ μπῆκε μέσα κ' ἔσυρε νὰ κάτσῃ στὴν πιὸ σκοτεινὴ κώχη τῆς σάλλας. Κι ἀφτὸς σὰν εἶχε φτάσει στὴν Πόλη, γύρεβε τόπο καλὸ νὰ ξεκουραστῇ καὶ πήγαινε στὸ Ἴπι που εἶναι τὰ τούρκικα μνήματα, νὰ ζαπλωθῇ καὶ νὰ κουβεντιάσῃ μὲ τὰ κυπαρίσσια. Μὰ ἔπαθε ὅ,τι καὶ ἡ Ζωή· ἡ σπιταρόνα ἀφτὴ, ἡ σάλλα ἀφτὴ, ποὺ δὲ βασίλεβε μέσα τους οὔτε τοῦ λόγου του οὔτε Ἐκείνη, τὸν κάμανε νὰ κοντοσταθῇ καὶ σὰ στοχάσηκε τὴ γριὰ ντράπηκε στὸν κόσμο τέτοια μιὰ νἄναι γριά. Γι' ἀφτὸ μπῆκε μέσα καὶ τώρα ἀπὸ τὴν κώχη του ζαρωμένος τὴν κοίταζε ἄγρια ἄγρια.

Κακόμοιρη γριά! Ἐκεινοῦ ὁ ἀδερφὸς ὁ Ὕπνος καὶ Κεινῆς οἱ φιληνάδες οἱ Ἰδέες παίζανε μὲ τὸ κεφάλι της καὶ τῆς τὸ χτυπούσανε σὰν τόπι κάτω κι ἀπάνω. Μιὰ στιγμὴ γλίστρησε τὸ χέρι της κ' ἔφυγε τὸ κεφάλι της καὶ τόσο ἀλλόκοτα κατρακύλησε μέσ' τὴν ποδιά της ποὺ ὁ Θάνατος γέλασε κι ἀπ' τἀτζαμήδικο γέλοιο του φάνηκε πὼς δὲν εἶχε γελάσει ποτὲ στὴν ὕπαρξή του...

Κι αὐτὸ τὸ παιγνίδι ξακλουθοῦσε γιὰ πολὺ στὴν ἔρημη σάλλα ἐκεῖνο τἀπομεσήμερο· μονάχα ποὺ τὸ καντίλι συντρόφεβε τὸν πόνο τῆς γριᾶς μὲ τὸ ψυχομάχημά του ὡς νὰ τὸ δουλέβανε κι ἀφτὸ ὁ θάνατος κ' ἡ ζωή. Μιὰν ἄλλη πάλι στιγμὴ τὸ κεφάλι τῆς γριᾶς γκρέμησε μὲ τόσην ὁρμὴ ποὺ πῆγε καὶ χώθηκε μέσα στὰ γόνατά της, γιὰ πάντα θὰ νἄλεγες ἀφοῦ τρόμαξε κ' ἡ κοφδούλα τῆς Ζωῆς σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ κουνιοῦνται οἱ μπερντέδες. Μὰ στὸ λεφτὸ ἀγρίεψε κατακόκκινη ἡ φλογίτσα τοῦ καντιλιοῦ, ὕστερα φούσκωσε μὲ μιὰ μεγάλην ἀνάσα κ' ἔσκασε μ' ἕνα δυνατὸ πάτ. Τὰ εἰκονίσματα εἴχανε τρίξει. Ἡ γριὰ ξαφνισμένη ὀρθώθηκε κ' οἱ Ὕπνοι ξετινάχτηκαν τρομαγμένοι ἀπὸ τὰ βλέφαρά της. Τὴν ἴδιαν ὥρα τὰ πνέματα ποὺ τριγυρνούσανε στὴ σάλλα εἴδαν: μιὰν Ἰδέα ρασοφορεμένη νὰ τρέξῃ ἀπὸ τἄλλο μέρος καὶ νὰ λέῃ τῆς γριᾶς νὰ πὰ νὰ τἀνάψῃ. Ὁ Θάνατος σκύλιασε! Ἔσφιγγε τὰ δόντια του· δὲ βάσταζε πιά, σηκώνεται, βάζει τὰ χέρια στὶς τσέπες του ποὺ ἔχει τὰ θανατικά, παίρνει τὴν ντα-μουλόπλακα καὶ πάει καὶ τῆς χτυπᾷ μιὰ τῆς γριᾶς στὴν κεφαλή. Ἡ γριὰ ἔμεινε στὸν τόπο ξερή. Ἡ Ζωὴ ὅμως δὲν καταδέχτηκε νὰ τοῦ μιλήσῃ τοῦ Σιχαμένου· τὸν ἄφησε νὰ φύγῃ κι ἅμα ἔφυγε σίμωσε στὴ γριὰ, πῆρε τὴ χρυσῆ της ψυχὴ καὶ πάησε νὰ τὴν ἀναστήσῃ σ' ἄλλον κόσμο.

Τὸ βράδυ, σὰ γύρισαν στὸ σπίτι οἱ γιοι, οἱ κόρες καὶ τὰ ἐγγόνια τῆς γριᾶς, τὴν ἤβραν πεθαμμένη στὸ σκαμνί, ἔκαμαν τὸ σταβρό τους, κ' εἶπαν πὼς πῆγε μὲ καλὸ θάνατο.

Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΣ

ΓΑΥΚΟΝΕΙΡΙΑΣΜΑΤΑ

ΣΚΛΑΒΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

Λέφτερη ἡ καρδιά μου ξεπετᾶ καὶ σὰν τὸ γεράκι τοῦ βουνοῦ ἀπὸ κορφοῦλα γλυκοτηρᾶ τὴν ὀμορφιὰ τῆς φύσης. Καμιὰ ὡς τὰ τώρα σαϊτιὰ ἀπ' τὶς ἀλάθεφτες ἐκεῖνες ποὺ ἀδιάκοπα ζερβόδεψα σκορπάει τὸ λυσσιασμένο ψυχοπαῖδι τῆς Κύπριδας, δὲν τὴν πέτυχε· γιατὶ πάντα ξέχνοιαστη πετᾶ ψηλὰ, καὶ στὰ κορφοβούνια φωλεύει. Καὶ κάποτε σὰ χρυσογάλανη πεταλοῦδα ἀπὸ ἀνθὸ σὲ λούλουδο κατεβαίνει κι ἀφίνει τἀγνό της φίλημα στὰδέρφια της τὰ ταιριαστὰ στὴν ὀμορφιὰ καὶ χάρη· μακριὰ ὅμως πάντα ἀσ' τὰ δίχτυα ποὺ μὲ τέχνη τἄχει ἁπλωμένα τριγύρω ἡ ἐρωτιάρικη θεά. Πάντα τὸ καλὸ ἀγαπάει, τὴν ὀμορφιὰ ζηλέβει στὴ ζωή, στὴν τέχνη, καὶ στὴ φύση ὅλη. Ἀλλὰ τέτοια λεφτεριὰ τὴ ζούλια πάντα κεντάει τῆς δόλιας καὶ πεισματάρας θεᾶς, ποὺ ὅλες τὶς καρδιὲς σκλάβες της θέλει νὰ ξεσέρνουνται στὰ πόδια της καίγοντας λιβανωτὰ καὶ θυμιάματα στὸν αἰώνιο της βωμό.

Τέτοιο μὲ ἤθελε καὶ μένα ἡ θεὰ καὶ δὲν ἄργησε νὰ πετύχῃ. Μόλις τὸ βαπόρι εἶχεν ἀφίσει τὸ λιμανάκι μας σφυρίζοντας τρελλὰ, καὶ ἡ παρέα μας ἀφοῦ ἔμαθε τὰ νέα ἀπ' τὶς ἐφημερίδες ἐκάθησε στὴ μικρή μας πλατέα κάτω ἀπ' τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ ποὺ εἴταν στημένο ἐκεῖ στὴ μέση, καὶ ἄρχισε τὴν κουβέντα τὴν ἀτέλειωτη ἐκείνη σὲ γέλια καὶ χαρές. Λόγια ἀπ' ἐδῶ, καλαμπούρια ἀπ' ἐκεῖ, ἔσερνε κ' ἔδινε ἡ λίμα μὲ τὴν ἰδιωματικὴ ἐκείνη ζωηράδα ποὺ μόνο ὁ Ρωμιὸς μπορεῖ καὶ τὴν ἔχει. Μόνος ἐγὼ ἔμενα βουβὸς μὲς στὸ ρωμαϊκο κεῖνο πανδαιμόνιο, καὶ σὰ νὰ καθόμουνα σὲ κάρβουνα, κάποτε σηκωνόμουν, γύριζα ἀπ' ἐδῶ, γύριζα ἀπ' ἐκεῖ. Ἀπ' τὸ πουρνὸ μὲ εἶχε πλημμυρίσει μιὰ ἄλογη στενοχώρια. Κάτι γύρευε ἡ ψυχή μου καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ. Μιὰ σύφλογη λαχτάρα τρεμούλιαζε μέσα μου. Οἱ θύμησες τῆς περασμένης μου ζωῆς σὰν σκιὲς ξεγλυστροῦσαν μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια μου σὰ σὲ κινηματογράφο μέσα, καὶ κάθε μιὰ μὲ μιὰ δίστομη μαχαιρα κεντοῦσε καὶ μιὰ ἐπουλωμένη πληγὴ τῆς καρδιᾶς μου. Ὦ τὶς γλυκόπικρες ἀναμνήσες τῶν περασμένω χρόνωνε!

Τὰ γέλια τῶ φίλω μου μὲ πειράζανε. Δὲ μποροῦσα πιὰ νὰ καθίσω. Παίρνω λοιπὸν ἄδεια καὶ τραβῶ κατὰ τὸν κάβο. Πήγαινα στὸ δρόμο, καὶ σὰν τὸ λαγωνικὸ σὲ καθε λαφροπάτημα ἐγύριζα ζερβόδεξα τὰ μάτια μου στοὺς δρόμους καὶ σοκακια μήπως καὶ ξεπροβάλλει ἐκεῖνο ποὺ ποθεῖ ἡ καρδιά μου. Ἔφτασα στὸν κάβο, ἐκαμάρωσα λίγο τὴν ἡσυχη καὶ ἀκυμάτιστη θάλασσα, ποὺ τὴ χρύσωνε τὸ χλωμὸ μισοφέγγαρο, μὲ τὰ λαμποκοποῦντα ἀστέρια. Γλυκοτήρησα ἔπειτα τὰ ὀνειρεμένα μας νησάκια ποὺ στὴν ἀλαφρὴ κυματωσιὰ τῆς θάλασσας,—ὅμοια μὲ τὸ πρῶτο γέλιο ροδαλῆς παρθένας,—ἐπλέγανε σὰν ἄγρυπνοι δορυφόροι τοῦ νησιοῦ μας. Ἄκουσα τὸ παιχνιδιάρικο κυματάκι ποὺ στριφογύριζε στὶς βραχότρυπες καὶ κελάρυζε γλυκὰ γλυκὰ στὰ προπόδια τῶ νησιῶνε. Ἀγνάντεψα καὶ πιὸ μακρυὰ ἐκεῖ ποὺ ἡ ματιὰ χανεται στὴν ἀπέραντη γαλάζια ἀνοιχτωσιά, μήπως καὶ ξεπροβάλλει εἴτε σὰ νεράϊδα ἀπ' τὰ νερὰ, εἴτε σὰν ζωτικιὰ ἀπ' τὸ βουνό, τὸ κάτι που ἡ καρδιὰ στὰ νειάτα της λαχταρᾶ.

Τοῦ κάκου! Μόνο ἡ στριγγιὰ φωνὴ κάποιας κουκουβάγιας—τρανόγλωσσου διαλαλατῆ τῆς νέκρας καὶ κακομοιριᾶς μοῦ ἀποκρίθηκε σὰν τὸ κύκνειο τραγοῦδι σβηνάμενης ἐλπίδας. Ἐγύρισα πίσω. Φτάνω στοὺς φίλους ποὺ βυθισμένοι στὴν αἰώνια λίμα, δὲ

δέντρο τοῦ θανάτου; Εἶναι ἀδύνατο νὰ εἰπῇ κανεὶς πὼς μιὰ τέτοια ποίηση εἶναι γλυκειά.

— Ἀπαγγεῖλτε μας, εἶπε ἡ Μαρία χαμηλώνοντας τὸ κεφάλι.

Ὁ Ἀστακόφφ ἔρριξε τὰ μάτια πρὸς τὸ ταβάνι, σούφρωσε τὰ φρύδια, πῆρε μιὰ στάση σοβαρὴ, κι' ἀπάγγειλε τοὺς ἀκόλουθους στίχους.(*)

Σὲ ἄκαρπη ἐρημιὰ κι' ἀψύχωτη, καὶ σὲ μιὰ χέρσα γῆ
Φρυγμένη ἀπὸ τοῦ ἄνεμου τἀπάθυμα λιοβόρια
Ὁ Ἀντζὰρ ὡσὰν βιγγλάτορας τοῦ τρόμου θὰ στηθῇ
Μέσα στὴν πλάση μοναχὸς κι' ἀπὸ τὸν κόσμο χώρια.
Ἡ φύση ἡ μάννα τῶν στεπῶν, ποὺ ἀλλάζει ὄψη αἰώνια
Σὲ ὥρα ὀργῆς τὸν ἔπλασε, καὶ πότισε ἀλαφρὸ
Φαρμάκι κάθε ρίζα του, κι' ὡς μὲ τἄ μαῦρα κλώνια
Καὶ τὸ φαρμάκι ἐξέχυσε θανατερὸν ἀφρὸ
Στὴ φλούδα τὴν ἀπόξερη στὴ μεσημέρια κάψα,
Καὶ πρὸς τὸ βράδυ πήζουνε τὰ δάκρυα της φριχτὰ
Διάφανα, κι' οὔτε φτέριασμα κι' οὔτε πουλάκιου κλάψα
Δὲν ἀγροικιέται ὁλόγυρα, κι' οὔτε ἕνα ζῶ σκιαχτὰ
Γιὰ νὰ ζυγώνῃ ἀποκοτάει, καὶ μόνο ἡ συφουνίλα
Οὐρλιάζει ἀπάνω του μὲ ὁρμή, κι ὅταν ἀργὰ διαβῇ
Φεύγει μακρυάθε παίρνοντας τὴν ἔρμη φαρμακίλα.
Κι' ἂν πλανεμένο σύγνεφο περνάει κι' ἀναδροσίσει
Τὰ φύλλα του τὰ ὑπνωτερά, πικροσταλάει νερὸ
Ἀπὸ κλαδιὰ βαρήσκιωτα καὶ σὲ ἄμμο καφτερό.
Μὲ μιὰ ματιὰ ἕνας ἄνθρωπος μὲ προσταγὴ θὰ στείλῃ
Τὸν ἄλλο στοῦ θανατεροῦ δεντροῦ τὸ μαῦρο δρόμο
Ποὺ θὰ γυρίσῃ παίρνοντας φαρμάκι, ἀνατριχίλα,
Νὰ φέρῃ θανατίσιμο νερὸ καὶ ροίσιο τρόμο
Κ' ἕνα κλαδὶ μὲ τ' ἄγγιχτα τὰ μαραμένα φύλλα.
Ἴδρως τὸν τρέχει ὁλόκρουνος σὲ παγωμένο αὐλάκι
Ἀπὸ τὸ ἀχνό του μέτωπο. Τὸ φέρνει καὶ στὴ γῆ
Λιγάει ἀπάνου στὸ ψαθὶ καὶ χύνει μαῦρα δάκρυα,
Καὶ ξεψυχάει ὁ ἄμοιρος ὁ σκλάβος στὴν πληγή
Τοῦ ἀνίκητου. Κι' ὁ πρίγκηπας ποτίζει μὲ φαρμάκι
Τὰ γρήγορα τὰ βέλη του, τὴ φαρμακίσιαν ἄκρη,
Θάνατο σπέρνοντας, ὠϊμέ, στοὺς ἥσυχους γειτόνους.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη στροφὴ, ἡ Μαρία σήκωσε ἀργὰ τὰ μάτια καὶ τὰ κάρφωσε στὸν Ἀστακόφφ. Κι' ὅταν τέλειωσε:

— Γιὰ χάρη, τοῦ εἶπε, ξαναπέστε το.

Ὁ Ἀστακόφφ ἀπάγγειλε πάλε τὸν Ἀντζάρ. Ἡ Μαρία πέρασε στὴν ἄλλη κάμερα. Ὕστερα γύρισε μὲ μιὰ πέννα καὶ χαρτὶ καὶ τοῦ εἶπε·

— Σᾶς παρακαλῶ, γράφτε το μου.

— Μ' εὐχαρίστηση. Μὰ μοῦ φαίνεται πεφαξένο πὼς αὐτοὶ οἱ στίχοι μπορέσανε νὰ σᾶς ἀρέσουν. Σᾶς τοὺς ἀπάγγειλα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω πὼς ὅλοι οἱ στίχοι δὲν εἶναι γλυκοί. Νά τοι, εἶπε, βάνοντας ἕνας σημάδι θαμαστικὸ στὴν ἄκρη τοῦ ὑστερνοῦ. Ἡ Μαρία τὸν εὐχαρίστησε καὶ πῆρε τὸ φύλλο.

Μισὴ ὥρα ἀργότερα φέρανε τὸ δεῖπνο, καὶ σὲ λίγο καθένας πῆγε στὴν κάμαρα του. Τοῦ κάκου ὁ Ἀστακόφφ κατὰ τὸ δεῖπνο δοκίμαζε νὰ κάμῃ τὴ Μαρία νὰ μιλήσῃ. Εἴτανε δύσκολο νὰ πιάσῃ κουβέντα μαζί της. Καὶ τὰ ἀνέκδοτα ποὺ δηγιότανε λίγο ἐνδιαφέρανε τὴ γειτόνισσα του, μόλο ποὺ μεταχειριζότανε τὶς πιὸ διαλεχτὲς ἔκφρασες. Πλαγιάζοντας ὁ Ἀστακόφφ δὲν μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ νὰ μὴ συλλογιστεῖ τὴ Μαρία καὶ τὴ Ναντέζντα. Ὡστόσο θὰ κοιμότανε γλήγορα ἂ δὲ τὸν ἐμπόδιζε ὁ γείτονας του ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς, ὁ ἄντρας τῆς Ματρόνας Μαρκόβνας. Εἴτανε γδυμένος καὶ πλαγιασμένος στὸ κρεβάτι του, κ' ἔπιασε μιὰ ἄσωστη κουβέντα μὲ τὸ δοῦλο του. Τοῦκανε μάθημα ἠθικῆς. Κάθε λόγος του ἔφτανε καθαρὰ στ' αὐτιὰ τοῦ Ἀστακόφφ. Ἕνα λεπτὸ μεσοχώρισμα χώριζε τὶς δυὸ κάμαρες. «Κράτα

(*) Κάθε ροῦσσος τὸ ξέρει ἀπόξω τὸ ποίημα. Στὸ πρωτότυπο δὲν εἶναι δημοσιεμένο γιατὶ ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὴ λογοκρισία. Στὸ γαλλικὸ εἶναι πεζὰ μεταφρασμένο.

μ' ἔννοιωσαν πού πέρασα. Τραβῶ κατὰ τὸ μῶλο, καὶ φτάνω κάτω ἀπ' τὰ ζηλεμένα μας μπαλκόνια, πού πολλὲς φορὲς μοῦ στάλαζαν τὴν παρηγοριά, σὲ στιγμὲς ὑπέρτατης ἀπελπισιᾶς, ξεσκεπάζοντας τὴν ὄψη καμιᾶς ξανθομαλλούσας παρθένας.

Ἄχ τὰ βλογημένα τὰ μπαλκόνια! Σᾶς μοιάζω στἀρχαῖα κεῖνα ἀγάλματα πού ἔχουνε ὅλη τὴν ὀμορφιὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ τοὺς λείπει ἡ ψυχή· ἔτσι καὶ σεῖς, μὲ τὶς ὡραῖες πράσινες γλάστρες σας, καὶ τὰ κόκκινα ἢ γάλαζα ἄνθια σας, ἔχετε ὅλες τὶς ὡριοσύνες τῆς φύσης, ἀλλὰ σᾶς λείπει ἡ ζωοδότρα πνοὴ κάποιανης θεᾶς, πού ξαπλώνοντας στὸ θρόνο της νὰ γλυκοσμίγῃ τὴ θεϊκιά της πνοὴ μὲ τὸ μεθυστικό σας ἄρωμα. Μ' ὅλα τοῦτα δὲν παύετε κάποτε πίσω ἀπ' τὰ πηχτόκλαδά σας νὰ κρύβετε καμιὰ ἐρωτιάρα λυγερὴ— σὰ κανένα κυνηγό, πού μὲ τὸ πιὸ ἀλάθεφτο ὅπλο, τὴ ματιά της, κυνηγάει καρδιές, καὶ ἔτσι κάπως κόβει τὴ μάνητα τοῦ πάθου της, δίχως κἀν νὰ χύσῃ καμιὰ σταλοῦλα δροσιᾶς καὶ στὰ φλογισμένα χείλια μας. Κατάρα τοῦ νησιοῦ μας νὰ πνίγουν τὸν ἔρωτα στὴν κούνια τυυ! Κατάρα πού θάφτουνε τὴν ἀγάπη, καὶ τὴ ζωὴν ἀντάμα μὲς στὸ θεοσκότεινο καὶ μουχλιασμένο κυβοῦρι τῆς ψέφτικης τιμῆς, καὶ ἀνημεριᾶς! Ἄχ τὶς κακές. Ἄχ τὰ λειπόψυχα ἀποπαίδια τῆς σκλαβιᾶς τῆς ὀλοφταίστρας! Ἄχ τὰ ἔρμα τὰ μπαλκόνια! Καὶ ἀπόψε μοῦ εἶστε σκοτεινά. Ἔχετε γειά!

Εἶπα ἀφτὰ μόνος μου καὶ σὰ νὰ ξέσκασα κομμάτι, τράβηξα ἴσια στὸ σπίτι μὲ μιὰ φούρκα, μονάχα πού δὲν ἔκλαιγα ἀπ'τὸν καημό μου. Ἔφτασα στὸ σπίτι. Ποῦ ὕπνος; Ὁ νοῦς μου ἄρχισε νὰ βυθίζεται στὸ γλυκονείριασμά του. Ἄνοιξα τὸ μπαλκονάκι μας καὶ κάθησα. Ὄζω χαρὰ θεοῦ. Μιὰ μαγιάτικη φεγγαρόλουστη βραδιὰ ἀπ' ἐκεῖνες πού στὴ γητέφτρα σιγαλιά της ἡ καρδιὰ πλέκει τὰ πιὸ χρυσά της ὄνειρα. Τὸ μπαλκονάκι μας, μὲ τὴ μυρουδάτη μαντζουράνα του, εἶναι σὲ μιὰ παραμερη γωνιὰ κρυμμένο. Μ' ὅλα τοῦτα δὲ μ' ἐμποδίζει νὰ βλέπω τὸ λιμανάκι μας, σὰν ἕνα γιαλένιο γύρο. Δὲν ἔμοιαζε πιὰ σὲ θάλασσα πκρὰ σ' ἕνα θεότρανο καθρέφτη πού καθρέφτιζε μέσα του τὸ νησάκι μας, σὲ μιὰ παγωμένη λιμνίτσα πού στὴν ἀσάλεφτη πανωσιά της φωλίαζανε ψαροκαϊκα, τὰ μόνα τρανόλαλα μαρτύρια τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς πού μακριὰ ἀπ' τὸ ὑπνιάρικο καὶ ρέμπελο νησί μας σπαρταρᾶ—σὰν θαλασσοπνιγμένο ναυτόπουλο—μέσα στὰ θαλασσοδαρμένα κεῖνα θεριὰ τοῦ πελάγου, πού μεγαλάρμενα νύχτα καὶ μέρα ξανοίγουνε δρόμους στ' ἀτέλειωτο πέλαγο.

Ἀντίκρυ τὸ βουνὸ μὲ τὶς δυὸ τὶς κορφοῦλες, ξαπλώνουνταν σὰ μιὰ καμῆλα γονατισμένη, καὶ τὰ σπίτια πού εἶναι σκαλωμένα στὸ ριζοβοῦνι πέρα εἴτανε βυθισμένα σὲ μιὰ σταχτόμαυρη καταχνιά, γιατὶ τὸ φεγγαράκι γέρνοντας πιὰ στὰ οὐρανοθέμελα δὲ πρόφτανε νὰ φωτίζῃ ὅλα παρὰ τὰ ἄσπρα μέτωπα μερικῶνε. Κάτι φῶτα πού ἀργυροσκλέβαν μὲς στὴν καταχνιά, λὲς καὶ σοῦ ἔδειχναν τὴν ὄψη παλιοῦ νεκροταφείου μὲ τὶς θαμπὲς καντῆλες του. Παντοῦ βαθιοσιγασιά. Ψυχὴ δὲν πάλεβε πουθενά. Παρὰ μόνο κάπου κάπου κανένα οὔρλιασμα σκύλλου· ἄγρια ἄγρια ἀντιλαλοῦσε πέρα ἡ λαγκαδιὰ μὲς στὴν ἐρμιὰ τῆς νύχτας. Κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲ στάθηκε ἱκανὸ νὰ σταλάξῃ στὴν καρδιά μου οὔτε μιὰ σταλιὰ παρηγοριᾶς. Τὸ μάτι μου δὲν ἐννοῦσα νὰ ξεκολλήσω ἀπ' ἕνα μικρὸ μπαλκονάκι ἀντίκρυ, πού τὸ ἔλουζαν οἱ χλωμὲς ἀχτιδιὲς τοῦ φεγγαριοῦ. Ἐκεῖ εἶχα τὸ νοῦ μου. Ἐκεῖ τὴν προσοχή μου, σὰ νὰ πρόκειτο τὸ κάτι τῆς ψυχῆς νὰ φυτρώσῃ ἀπ' ἐκεῖ. Ξάφνου ἄνοιξε ἡ μπαλκονόπορτα τοῦ μπαλκονιοῦ ἐκείνου, καὶ σὰν ἀγγελοῦδι ἀπ' τὴν κόλαση—ὅπου εἶχε πάγει γιὰ μιὰ δουλειὰ τοῦ Θεοῦ—ξεπροβάλλει μιὰ νεράϊδα, μὲς σὲ μιὰ ἀχτιδόλεφκη φορεσιά. Δειλὰ δειλὰ, σὰ νὰ σέβουνταν τάχα τὸν ὕπνο τῆς φύσης, προχωρεῖ καὶ στηρίζεται στὰ κάγκελα. Σηκώνει τὰ μάτια της στὸν οὐρκνὸ ἀγνάντια, κι' ἀρχίζει σ' ἕνα γλυκύτατο τόνο—συμπληρώνοντας τὴν ἁρμονία τῆς φύσης—νὰ λέγῃ τὰ πικρά της παράπονα στὸ ταιριγιαστό της ἀδέρφι, πού τὴ στιγμὴ ἐκείνη μ' ἕνα κρυφὸ καμάρι παρηγορῶντας τάχα τὴ νιὰ τὴν ὄμορφη, ἐχαϊδεβε τὰ ξανθά της μαλλάκια, πού μὲ χάρη στεφάνωναν τὸ παρθενικό της μέτωπο. Ξάπλωσε ἕνα μαγνάδι στὴν πλάση ὅλη ἡ κόρη, πού ἔκαμνε τὸ ἀεράκι καὶ σὲ λίγωνε, τὸ φεγγαράκι καὶ σὲ θάμπωνε, τὴ φύση καὶ σὲ γήτεβε.

Τρόμαξα, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἄθελα τραβήχτηκα σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά, γιὰ νὰ ξετάσω καλλήτερα τὴν ὀμορφιὰ τῆς κόρης. Ἀλλ' ἀνάθεμα τὴ νύχτα! Δὲ μ' ἄφινε νὰ ξεδιαλύσω καλὰ καλὰ τὰ σύνυγρα καὶ ἀργοσάλεφτα ἐκεῖνα μάτια, πού τόσες φορὲς μὲ μάγεψαν—τὰ ἔβλεπα τώρα σὰ δυὸ δικμάντια πού ἀχτιδέψανε σὲ κρουσταλλένιο πέλαγο. Τὸ νεραϊδοκάμωτο ἐκεῖνο κορμί, μοῦ τὸ ἔκρυβε μιὰ κατάλεφκη αἰθερόπλαστη μπλοῦζα ἀπὸ πάνω ὡς κάτω· καὶ μόνο τὸ μαρμαρένιο της λαιμό, μὲ τὸ μιαό της στῆθος λυπήθηκε νὰ κρύψῃ. Κι ὅμως ἔβλεπα καλὰ καλὰ τὰ ψιλογραμμένα κεῖνα φρύδια πάνω στὸ πέλαγο τῶ ματιῶ της, μὲ τὴ ροδόβαφη θωριὰ τοῦ προσώπου. Λὲς καὶ ἔμοιαζαν στὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ φεγγαριοῦ πού ξεπροβάλλει κάτω ἀπ' τὸ πέλαγο καὶ λάμπει μὲς στὴ γαλάζια θωριὰ τ' οὐρανοῦ. Στάθηκε κάμποσο ἡ θεά. Καὶ ἔπειτα σὰ νὰ κουράστηκε, πῆρε τὴν καρέκλα πού ἔφερε, καὶ κάθισε στηρίζοντας τὸ κεφαλάκι της στὸ δεξί της χέρι. Τότε ἄφησε νὰ κρέμεται ὄξω ἀπ' τὰ κάγκελα κάτω ἀπὸ τὴν ἄσπρη μπλούζα ἕνα τορνευτὸ ποδαρακι, λεύτερο ἀπὸ παντοῦφλα, πού στὸ σκέπαζε μονάχα μιὰ λεφτὴ μάβρη κάλτσα ἴσα μὲ τὸ γόνατο. Κάμποσα λεφτὰ ἄκουγα τὸ βαθὺ καὶ ἥσυχο ἀνασασμό της, πού σὰν ἀγγελικὸ τραγοῦδι γοργόλαμνε στὸν αἰθέρα, καὶ ξεψυχοῦσε ψηλὰ στὰ συννεφάκια. Τί θέλει τάχα τέτοια ὥρα ἀφτὴ ἐδῶ, σὰν τ' ἀηδονάκι πού ἔχασε τὴ φωλιὰ καὶ νυχτώθηκε ὄξω! Τί βαρυσταίνει ἄραγες καὶ ραγίζει καρδιές, σὰν τὸ περιστέρι πού ἔχασε τὸ ταῖρι του! Μήπως κ' ἀφτὴ ἦρθε γυρεύοντας τὸ κάτι! Ἡ εἶταν τὸ κάτι πού γύρεβε ἡ ψυχή μου! Δὲν πρόφτασα νὰ τελειώσω τὸ συλλοϊσμό μου καὶ ἀναγκάστηκα νὰ βήξω. Τρόμαξε ἡ νεράϊδα καὶ σάρωσε τὸ μαγνάδι της. Ἔπαψε ἡ γοητεία. Καὶ μιὰ ματιὰ ἀντάμωσε τὴ δική μου. Λιγώθηκε ἡ καρδιά μου σὰ νὰ τὴ βρῆκε πέρα καὶ πέρα μιὰ φαρμακεμμένη σαιτιά. Κ' ἀμέσως σπαρταρῶντας ξεπήδησε, ὄχι πιὰ σὰ λέφτερο γεράκι, παρὰ σὰ σκλάβο περιστέρι, μὲ τὴ σαΐτα στ' ἀριστερὸ πλευρό. Πέταξε καὶ φώλιασε στὴ φωλιὰ πού εἶταν γι' ἀφτὴ χτισμένη. Ἡ καρδιὰ σκλαβώθηκε!.....

Ἄχ τὸ λυσσασμένο ψυχοπαῖδι τῆς Κύπριδας!.....

Καστελλόριζο.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

KARL KRUMBACHER : Die Photographie in Dieuste der Geisteswissenschaften...Leipzig...1906. Σκῆμα 8ο. Σελ. 60.

Τὸ καινούργιο αὐτὸ ἔργο τοῦ κ. Κρουμπάχερ εἶναι τράβηγμα—ἀπόσπασμα κυβὼς λέμε μὲ ὅρο καθαρευουσιάνικο—ἀπὸ τὸ Neue Jahrbücher für das klassisene Alterum, geshishte und deutsche Literatur, ἀπὸ τὸν τόμο τοῦ

τὸ κερί μπροστά σου, ἔλεγε ὁ Καπίτονιτς μὲ μιὰ κλαψιάρικη φωνή, κράτα το μὲ τρόπο νὰ βλέπω τὸ πρόσωπο σου. Κράτα το στὰ στήθια σου μπροστά. Μ' ἔκαμες ν' ἀγουρογεράσω, ἄνθρωπε ἀσυνείδητε, νὰ γεράσω ναί».

— Ἀπὸ τί σᾶς παρακαλῶ σᾶς ἔκαμα νὰ γεράστε Γέγκορ Καπίτονιτς, σᾶς ἔκαμα νὰ γεράστε; ἀποκρίθηκε ἡ ξερὴ κι' ἀποκοιμισμένη φωνὴ τοῦ δούλου.

— Ἀπὸ τί; Θὰ σοῦ εἰπῶ ἀπὸ τί. Πόσες φορὲς σοῦ εἶπα, Μίτκα, σοῦ εἶπα, σὰν ἔρχεσαι μαζί μου σὲ κανένα μέρος πού πᾶμε γιὰ βίζιτα, παῖρνε πάντα μαζί σου γιὰ μένα δυὸ ροῦχα γιὰ ν' ἀλλάζω...προπάντω...Κράτα τὸ κερὶ μπροστὰ στὰ στήθια σου νὰ σὲ βλέπω...προπάντω τὰ σώρουχα...καὶ τί ἔκαμες σήμερα;

— Τί;

— Τί; Αὔριο τί θὰ φορέσω;

— Ὅ,τι φορᾶτε καὶ σήμερα.

— Μ' ἔκαμες νὰγουρογεράσω,ληστή, μ' ἔκαμες νὰ γεράσω...Σήμερα ἀκόμα δὲν ἤξερα τὶ νὰ γίνω μὲ τὴ ζέστη...κράτα τὸ κερί...καὶ μὴν κοιμᾶσαι ὅταν ἀφέντης σου σοῦ κἀνει τὴν τιμὴ νὰ κουβεντιάζει αἀζί σου.

— Μὰ ἡ Ματρόνα Μαρκόβνα μοῦ εἶπε πὼς ἐφτάνανε. «Γιατί, εἶπε, παίρνεις τόσα πράματα μαζί σου; Ἔτσι χαλιῶνται τὰ πράματα».

— Ἡ Ματρόνα Μαρκόβνα; Εἶναι δουλειὰ τῶν γυναικῶνε νὰ βάνουνε τὴ μύτη τους σὲ τέτοια πράματα; Ὅλοι σας, ὅλοι σας μὲ κάματε νὰ γεράσω.

— Μὰ κι' ὁ Γιακχίμ ἔτσι μοῦ εἶπε, τὸ ἴδιο.

— Πῶς εἶπες;

— Λέω πὼς ὁ Γιακχίμ τὸ εἶπε.

— Ὁ Γιακχίμ, ὁ Γιακχίμ ματάλεγε ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς μ' ἕνα τόνο φοβέρας. Κοίταξε κεῖ, οἱ ἐλεεινοὶ καὶ οἱ ἄνομοι, πού δὲν ξέρουνε οὔτε ρούσσικα νὰ μιλήσουνε! Γιακχίμ, τί θὰ εἰπῇ Γιακχίμ;. ...Γιεφὴμ μπορεῖς νὰ εἰπεῖς μωρὲ, γιατί...μὲ καταλαβαίνεις καλὰ;...Τοῦτο τὄνομα εἶναι ἅγιον, κ' εἶναι Γιεφὴμ ρωμαϊκα εἶναι Ἐφήμιος...Τ' ἀκοῦς; Σὰν βιάζετε κανένας βεβαια θὰ εἰπῇ Γιεφὴμ, μὰ ποτὲ Γιακχίμ. Μὲ κάμετε ὅλοι σας νὰ γεράσω, ληστάδες...Κράτα τὸ κερί!»

Καὶ γιὰ πολλὴ ὥρα ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς ξακολούθαε νὰ σωφρονιζῇ τὸ δοῦλο του, μόλο πού ὁ Ἀστακόφφ ξερόβηχε καὶ συχναναστέναζε γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουνε. Τέλος ὁ γείτονας του ἔδιωξε τὸ δυστυχισμένο του Μίντα κ' ἐκοιμήθηκε. Μὰ ὁ Ἀστακόφφ δὲν ἀλαφρώθηκε ὁλότελα. Ὁ Γέγκορ εἶχε συνήθιο του νὰ ρουχουνίζῃ μὲ κάποιον τρόπο,πότε βαθειὰ καὶ πότε ψηλὰ πού τὸ μεσοχώρισμα φκινότανε σὰ νὰ ἔτρεμε. Κι' ἀκόμα ὁ ἀγέρας τῆς μικρῆς κάμαρας πού κοιμότανε ὁ Ἀστακόφφ εἴτανε βαρὺς καὶ κλεισμένος. Γιὰ σκέπασμα εἶχε μιὰ μπατανία. Δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ σηκώθηκε. Ἄνοιξε τὸ παραθύρι κι' ἄρχισε νἀναπνέῃ μ' ἀναγάλλιαση τὸ δροσερὸ ἀέρα τῆς νύχτας.Τὸ παραθύρι του ἔβλεπε στὸν κῆπο. Ὁ οὐρανὸς εἴτανε καθαρὸς καὶ τ' ὁλόγιομο φεγγάρι πότε καθρεφτιζότανε ὁλοστρόγγυλο στὴ λίμνη, πότε ξεχυνότανε σὲ μακρυὰ ἀχτινόβολα δεμάτια χρυσωμένα, σπιθίζοντας σιγὰ-σιγά. Μέσα σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς στρατοῦλες τοῦ κήπου ὁ Ἀστακόφφ εἶδε μιὰ μορφὴ γυναίκια, καὶ σὰν τὴ κοίταξε προσεχτικὰ, ἀναγνώρισε τὴ Μαρία. Στεκότανε ἀκίνητη καὶ τὸ πρόσωπο της τὸ χλωμὸ φωτίζοταν ἀπὸ τὶς ἀχτίνες τοῦ φεγγαριοῦ. Ξαφνικὰ ἄρχισε νὰ μιλάῃ. Ὁ Ἀστακόφφ ἔγυρε τὸ κεφάλι μὲ προφύλαξη. Ἄκουσε τ' ἀκόλουθα λόγια: «Μὲ μιὰ ματιὰ ἕνας ἄνθρωπος μὲ προσταγὴ θὰ στείλῃ τὸν ἄλλο στοῦ θανατεροῦ δεντροῦ τὸ μαῦρο δρόμο».

— Γιὰ φαντάσου, ἔλεγε μέσα του, οἱ στίχοι μου τῆς κάμανε ἐντύπωση.

1906 (σελ. 601—660). Σ' αὐτὸ ὁ σοφὸς βυζαντιολόγος μὲ πολὺ πρωτοτυπία, παρατήρηση καὶ θαυμαστὴ μάθηση ξετάζει μὲ τί τρόπους ἡ φωτογραφία μπορεῖ νὰ μᾶς περετήση στὶς βοηθητικὲς τῆς ἱστορίας ἐπιστήμες. Καὶ τὸ θέμα του ὁ κ. Κρουμπάχερ τὸ ξεψαχνίζει τελειωτικὰ μὲ τὴν τέχνη καὶ τὴ μέθοδο ἐκείνη ποὺ λαμπυρίζει σ' ὅλα τὰ ἐπιστημονικά του ἔργα. Ἀκόμη καὶ στὰ οἰκονομολογικὰ ζητήματα τῶν φωτογραφιῶν κατεβαίνει καὶ δὲν εἶναι διόλου λιγοστὸ ὅ,τι μᾶς διδάσκει καὶ μᾶς φωτίζει γιὰ δαῦτα.— Τὰ πορίσματα τοῦ κ. Κρουμπάχερ—τοὐλάχιστο τὰ περισσότερα—πρέπει νὰ τὰ ξετάση κανεὶς παραβολικὰ μὲ τὶς ἀνακοίνωσες καὶ τὶς διδαχὲς τοῦ συνεδρίου ἐκείνου ποὺ ἔγινε στὴ Λιέζη γιὰ τὴν ἀναπαράσταση (reproduction) τῶν χειρογράφων, τῶν νομισμάτων, καὶ σφραγίδων (21, 22 καὶ 23 Αὐγούστου 1905 ν. ἑ). Μὰ σὲ πολλὰ μέρη κι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας κάνει τὴν παραβολὴν αὐτή. Καὶ τελειώνοντας πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι τὸ καινούργιο αὐτὸ ἔργο ποὺ μὲ πολὺ χαρὰ ἀναγγέλνουμε στοὺς ἀναγνῶστες μας στολίζεται στὸ τέλος ἀπὸ 15 πίνακες, ποὺ πολὺ μᾶς ζωντανεύουν τὰ πράματα καὶ μᾶς βοηθνε νὰ τὰ καταλάβουμε καλύτερα καὶ σωστότερα.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Φίλε Νουμᾶ,

Στὸν ἀρ. 4512 τῆς «Ἑστίας» διαβάσαμε τ' ἀκούλουθα·

«ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ

»Πολλάκις ἐπανελήφθη ὅτι οἱ περίπατοι τῆς »πόλεως κατήντησαν ἀπροσπέλαστοι εἰς τὸ κοινόν. »Διὰ νὰ συνοδεύσῃ κανεὶς τὴν μητέρα του, τὴν »ἀδελφήν του, τὴν σύζυγόν του εἰς αὐτούς, πρέπει »πλέον νὰ ἔχῃ μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἀρκετὴν ἐκ »συνηθείας ἀντοχὴν ἀπέναντι τῶν βωμολοχιῶν καὶ »τῶν βαναυσοτήτων τῶν χυδαίων, καὶ νὰ παρατάσ»σῃ τὸν τελειότερον ὁπλισμὸν ἀπέναντι τῶν ἐχόν»των ἐπιθετικὰς διαθέσεις.

»Καὶ αὐτὸ τὸ Ζάππειον ἀνέκαθεν—ἰδίως ὅμως »αὐτὴν τὴν ἐποχὴν—κατήντησεν ἀπρόσιτον χάρις »εἰς τὰ διάφορα καθάρματα, τὰ ὁποῖα συσσωρεύον»ται ἐκεῖ, ἕτοιμα εἰς κάθε βωμολοχίαν, χυδαιό»τητα ἢ κακοήθειαν, ἀπέναντι τῆς Κυρίας, ἡ ὁ»ποία ἤθελε τολμήσει νὰ εἰσδύσῃ μέχρις αὐτοῦ, »τοῦ κεντρικωτέρου ἐν τούτοις τῶν Ἀθηναϊκῶν πε»ριπάτων.

»Προχθὲς τὴν πρωΐαν πάλιν ἔγινε θέατρον τῶν »κακοηθειῶν καθάρματός τινος ἐκφύλου ἀπέναντι »Κυρίας ἀρίστης κοινωνικῆς ταξεως.»

Καὶ ξέρει ἡ καλὴ «Ἑστία» γιατὶ ὁ δυστυχισμένος ὁ λαὸς ἔμαθε νὰ φέρνεται μὲ τέτιον τρόπο πρὸς τὶς Κυρίες; Ἐπειδὴ στὶς ἐφημερίδες ποὺ ἔπρεπε νὰν τὸν ὁδηγοῦνε σὲ τρόπους καλοὺς καὶ σ' ἀρχοντιὰ βγαίνουν κάποτες παραγράφοι καθὼς τὸν ἀκόλουθο·

Ἑστία τῆς 1 τοῦ Ἅη Δημήτρη.

«ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

»Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς κ. Ἀλεξάντρας Παπα»μόσκου χωρὶς κόπον ἀποσπῶμεν τὰς κατωτέρω φρά»σεις, διὰ τὴν λογικὴν ἑρμηνείαν τῶν ὁποίων προ»κηρύσσομεν διαγωνισμόν. Ὁ ἰατρὸς κύριος (;) Σα»κόρραφος προσφέρει εἰς πάντα λύτην χρυσόδετον »τόμον ΦΡΕΝΟΛΟΓΙΑΣ»,

Φαίνεται κιόλας πὼς, κατὰ τὴν «Ἑστία», τῶν χυδαίων ἡ συμπεριφορὰ εἶναι καταδικάσιμη ὅταν προβάλλεται κυρία ἀρίστης κοινωνικῆς τάξεως. Ἔτσι λοιπόν, λαέ, μὴ σὲ μέλει! Σὰ δεῖς καμιὰ κοπέλλα τοῦ λαοῦ, ρήξου της γερά· σ' ἀφτὸ ἔχεις τὴν ἄδεια τῆς «Ἑστίας». Πρόσεχε μοναχὰ μὴν πειραχτεῖ ὁ κ. Σακόρραφος.

Μένω κτλ.
ΦΑΠΠΕΙΟΣ

ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΚΙ

Κύριε Συντάχτη τοῦ «Νουμᾶ»,

Ἔχει ἄδικο ὁ Παλλης ὅτα λέει πὼς ὁ κ. Γιαννόπουλος δὲ χτυπᾶ κανέναν καὶ φραγκοῦδικα ὀνομαστά. Χτυπᾶ καὶ παραχτυπᾶ. Χτυπᾶ ἕνα δυὸ πεθαμένους, κι' ἄλλους δυὸ ζωντανοὺς ποὺ χτυποῦν κ' ὅλοι οἱ δημοκόποι, δηλαδὴ τὸν Ψυχάρη καὶ τὸν Πάλλη.

Φῶς φανερὰ, ὁ κ. Περικλῆς (γιατὶ ὄχι Ἡρακλῆς;) εἶναι παλληκαράκι. Ἔτσι δὲ θὰ περιοριστεῖ στὸ νὰ χτίζει ἀνώγια καὶ κατώγια παρὰ θὰ μᾶς ἐνεργήσει κι' ἄλλα ἔργα, ὅπως τοὺ ζητᾶ ὁ Παλλης.

Πρόθυμος
ΛΕΚΑΣ ΑΙΒΑΝΙΤΗΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΝ...ΑΓΙΩΝ

Φίλε «Νουμᾶ».

Ἔχω ἕναν κουμπάρο μαρμαρᾶ ποὺ τὸν λένε Φίλιππα, πῆγα λοιπὸν προχτὲς νὰ τοῦ πῶ τὰ χρόνια πολλά. Ὁ γιός του—ἕνα παιδάκι δεκαπέντε χρονῶν, ἔξυπνο καὶ ὁ πρῶτος στὴ τάξη του καθὼς βεβαιώνει πάντα τὸν πατέρα ὁ δάσκαλος—εἶχε μιὰ ρεκλάμα ἀπὸ μυθιστόρημα καὶ διάβαζε κάτω ἀπὸ μιὰ εἰκόνα·

— «*Ἀγυιόπαιδες λιθοβολοῦντες τὴν γραῖαν*».

Δὲς ξέρω πῶς μοῦρθε καὶ τοῦ λέω·

— Τί θὰ πῇ «Ἀγυιόπαιδες», Νῖκο;

Τὸ παιδὶ στεναχωρήθηκε, κοκκίνησε, καὶ μοῦπε σὲ λιγάκι μὲ χαρὰ σᾶν νἄλυσε τὸ τετραγωνισμὸ τοῦ κύκλου.

— Τὰ παιδιὰ τῶν ἁγίων (!!)

Τὸ παιδὶ—ποὺ δὲν εἶναι γιὸς ἁγίου—εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶναι πρῶτο στὴν τάξη του γιατὶ μαθαίνει παπαγαλίστικα τὶς παχουλὲς κουταμάρες τοῦ δασκάλου.

Στὸ γράφω χωρὶς ἄλλο σκόλιο.

ΕΚΦΥΛΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ὁ κ. Βελέλης μᾶς παρακαλεῖ νὰ διορθώσουμε τὰ ἀκόλουθα τυπογραφικὰ λάθη.

Στὸ φύλλο 219 ἔκει ποὺ μιλεῖ γιὰ τὸν «Ξένο» τοῦ κ. Χὸρν ἐπιθυμεῖ νὰ διαβάζουμε «μὰ καὶ θὰ σεβαστεῖς κάτι αἴσημα ποὺ καλὸ εἶναι, καὶ πρέπει, νὰ μείνει ἄγγιχτο».

Στἄλλο φύλλο, 220, στὴν τρίτη στήλη, ψηλὰ ἔμειναν ἔξω δυὸ ἀρθράκια καὶ τὸ νόημα εἶναι λίγο σκονεινουτσικο. Χρειάζεται «Ἐδοσταξα τα πλήθια φωνήεντα μὲ τις πολλὲς συνίζησες», καὶ στὴν ἴδια στήλη παρακάτου θέλει «Κ' ἕνα τραγοῦδι τέτοιο που παντα ἀναστάινει στὴ φαντασία λιακάδα καὶ χρώματα καὶ φυροστάλαγμα».

«Τὸ μέτρο τὸ ἑλληνικο» πάει στὸ τέλος του προτελευταίου παραγράφου τοῦ ἄρθρου καὶ ὄχι κατα τὴν ἀρχὴ τῆς τρίτης στήλης στὴν πρώτη σελίδα, ὅπου θὰ διαβάσουμε μονάχα «τὸ μέτρο».

— Τὸ Σαββατόβραδο στὶς 9 1/2 στὴ μεγάλη σάλα τοῦ Σπλέντιτ ὁ κόμης de Hochepied, πολιτικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χίλ-Βλὰς» θὰ μιλήσει γιὰ τὸν κ. Ζὰν Μωρεάς. Ἡ εἴσοδο 2 1/2 δραχμές.

— Νὰ ποὺ λένε πὼς δὲ λογαριάζεται διόλου ἡ φιλολογία μας ἀπὸ τὸν τύπο. Ἡ «Ἑστία» τὴν παραλογαριάζει μαλίστα, καὶ ἀποδείξη τὸ ὡραῖο ἄρθρο ποὺ γράφε τὶς προαλλες γιὰ τὰ «Παναθήναια», ἀνακηρύχνοντάς τα ὡς τὸ μόνο φιλολογικὸ περιοδικό.

— Στὸ φύλλο ὅμως τῆς περασμένης Τρίτης ἀνακάλυψε κι ἄλλο μόνο φιλολογικὸ περιοδικό, τὴν «Εἰκονογραφημένη» τοῦ κ. Βρατσάνου. Καὶ τρίτο, μόνο βέβαια κι αὐτό, τὴ «Σκνίπα» τῆς Σύρας.

— Ἐλπίζουμε σιγὰ σιγὰ νὰ μᾶς ἀνακαλύψει κι ἄλλα μόνα φιλολ. περιοδικά, τὴν «Πινακοθήκη» λ. χ., τὸν «Κρότο», τὴν «Ἀττικὴ Ἰρίδα» καὶ τὸ «Σπαθὶ τοῦ Σαμψάκου».

— Ἡ «Ἑστία» ἀκολουθεῖ καὶ στὴ φιλολογία καὶ στὴν πολιτικὴ τὴν ἴδια ἀρχή· καλὸς κι ὁ Θεοτοκης, καλὸς κι ὁ Ραλλης, καλὸς κι ὁ Μαυρομιχάλης, ὅλοι καλοί.

Καρφώνοντας τὰ μάτια του στὴ Μαρία μπόρεσε νὰ διακρίνῃ τὰ μεγάλα της μαῦρα μάτια καὶ τὰ αὐστηρά τας φρύδια. Τὴν ἴδια στιγμὴ κείνη ἀνατρόμαζε, γύρισε τὸ κεφάλι σὰν κάποιος νὰ τὴν ἔκραζε καὶ μπῆκε γλήγορα μέσα στοὺς ἤσκιους τοὺς πυκνοὺς μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ ἀκακίες. Ὁ Ἀστακὸφφ ἔμεινε ἀκόμα κάποιες στιγμὲς στὸ παραθύρι. Ἀπὲ πῆγε νὰ πλαγιάσῃ.

— Τί παράξενο πλάσμα, ἔλεγε μέσα του στριφογυρίζοντας στὸ κρεβάτι του. Κ' ἔπειτα λένε πὼς δὲν εἶναι τίποτα ποὺ νὰ ἐνδιαφέρῃ στὴν ἐπαρχία. Τί παράξενο πλάσμα. Θὰν τὴ ρωτήσω αὔριο τί ἔκανε μέσα στὸν κῆπο τὴ νύχτα.

Κι' ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς ξακλούθαε νὰ ρουχουνίζῃ.

II

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἀσσακόφφ ξύπνησε πολὺ ἀργά, κι' ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ τσαΐ ποὺ πήρανε μαζεμένοι ὅλοι στὴν τραπεζαρία, γύρισε σπίτι του γιὰ ν' ἀποτελειώσῃ τοὺς λογαριασμούς του, μόλα τὰ παρακάλια ποὺ τοῦ κανε ὁ Ἰπατόφφ γιὰ νὰ καθίσῃ. Ἡ Μαρία κάθισε καὶ κείνη στὸ πρόγιομα. Ὅμως ὁ Ἀστακόφφ δὲν ἐθάρρεψε σωστὸ νὰν τὴ ρωτήσῃ γιὰ τὸ νυχτερινό της περίπατο. Εἴτανε ἀπὸ κείνους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τους εἶναι δύσκολο νὰ ζήσουνε δυὸ ὁλάκερες ἡμέρες μὲ ἰδέες ξένες ἀπὸ τὴ συνηθισμένη τους ζωή. Θὰ χρειαζόταν νὰ ξαναμιλήσῃ γιὰ ποίηση κ' εὕρισκε πὼς εἴτανε ἀρκετό, ποὺ λησμονήθηκε γιὰ μιὰ φορὰ σὲ τέτοια ὀνειροπολήματα. Πέρασε ὅλη τὴ ἡμέρα στὰ χωράφια, γιοματισε μὲ πολλὴ ὄρεξη, κοιμήθηκε τ' ἀπομεσήμερο κι' ὅταν ξύπνησε ζήτησε τοὺς λογαριασμούς. Κι' ἀφοῦ ξέχασε κάποιες πρόστεσες, εἶπε καὶ τοῦ ζέξαν τὴν Ταράντας, κ' ἔφυγε μὲ τὴ Ἰπατόφκα. Εἶναι καλὸ νὰ εἶναι κανένας ἄνθρωπος θετικὸς, νὰ μὴν ἔχῃ μιὰ καρδιὰ πέτρινη στὰ στήθια, κι' ἄς μὴ τὸν γνοιάζει γιὰ τίποτ' ἄλλο.

Ὁ Ἀστακόφφ εἴτανε ἀκόμα στὴ φραξιὰ ὅταν ἄκουσε θόρυβο ἀπὸ φωνὲς καὶ ὄργανα. Στοῦ Ἰπατόφφ τραγουδάγανε σὲ χορὸ τραγούδια ρούσσικα. Βρῆκε ὅλη τὴν πρωϊνὴ συντροφιὰ αὐξημένη ἀπὸ τὴν Ναντέζντα. Εἴτανε καθισμένοι ὁλόγυρα καταγῆς καὶ γύρω ἀπὸ ἕνα νέο καμιὰ τριανταριὰ χρονῶνε, μὲ μελαχρινὸ πρόσωπο, καὶ μὲ μαλλιὰ καὶ μάτια μαῦρα, ντυμένο μ' ἕνα μικρὸ βεστόνι βελουδένιο, καὶ μὲ μαντήλι κόκκινο ἀφρόντιστα δεμένο ὁλόγυρα στὸ λαιμό, καὶ μὲ μιὰ κιθάρα στὰ χέρια. Εἴτανε ὁ Πέτρος Ἀλεξιεφφ Βερετιέφφ, ὁ ἀδερφὸς τῆς Ναντέζντας. Βλέποντας τὸν Ἀστακόφφ ὁ Ἰπατόφφ, ἔρριξε μιὰ χαρούμενη φωνὴ, καὶ τὸν παρουσίασε ἀμέσως στὸ νέο μουσικό. Σὰν τὸν χαιρέτησε εὐγενικὰ ὁ Ἀστακόφφ, ὑποκλίθηκε βαθειὰ ὀμπρὸς στὴν ἀδερφή του.

— Τραγουδᾶμε ἀλλὰ χωριανά, τραγούδια συντροφικατα, εἶπε ὁ Ἰπατόφφ, καὶ νὰ κεῖνος ποὺ μᾶς δίνει τὸν τόνο. Ἄ, ξέρτε πῶς τὰ καταφέρνει; Θὰν τὸν ἀκοῦστε, θὰν τὸν ἀκοῦστε.

— Θέλτε νὰ συντροφέψετε καὶ σεῖς τὸ τραγούδι; ρώτησε ἡ Ναντέζντα.

— Ναὶ μ' εὐχαρίστηση. μὰ δὲν ἔχω φωνή.

— Δὲν πειράζει. Ἰδέστε, ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς τραγουδάει· καὶ γὼ τὸ ἴδιο. Πρέπει μοναχὰ νὰ ἀλουθᾶτε τοὺς ἄλλους. Καθίστε καὶ σύ, ἀδερφὲ, ἀρχίνα.

— Ἄς δοῦμε πρῶτα τί τραγοῦδι νὰ τραγουδήσουμε, εἶπε ὁ Βερετιέφφ, κρούοντας τὴν κιθάρα καὶ ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὴ Μαρία ποὺ καθότανε κοντὰ στὰ πόδια του. Πιστεύω, εἶπε, πὼς εἶναι ἡ ἀράδα σου ν' ἀρχίσῃς.

— Ὄχι, τραγουδῆστε σεῖς, εἶπε κείνη.

(ἀκολουθεῖ)

— Ἕνα μαργαριτάρι ἀπὸ τὴν «Πυργοδέσποινα» ποὺ παίχτηκε στὸ Βασιλικό. «Ἔφαγε τὴν προῖκα του τεμάχιον πρὸς τεμάχιον.

— Ἔχει, λένε, κι ἄλλα τέτια ἡ μεταφραστικὴ αὐτὴ Ἀλάσκα.

— Μερικὲς ἡμερίδες κάμανε ἀνάγνωσμα τὴν ἀρρώστεια τοῦ κ. Πεσματζόγλου. Τὸ Χρηματιστήριο τὴν ἔκαμε φάμπρικα κερδοσκοπίας. Ὁ καθένας, βλέπετε, μὲ τὸν τρόπο του καὶ μὲ τὰ μέσα του.

Ὁ κ. Παῦλος Νιρβάνας θὰ τυπώσει στὸ «Νουμᾶ» μιὰ σειρὰ πεζά του ποιήματα μὲ τὸν τίτλο «Ἀλήθειες καὶ Ψέματα»—Ἱστορίες γιὰ παιδιὰ καὶ φιλοσόφους».

Ο ΙΔΙΟΣ

ΑΝΕΜΟΜΑΖΩΜΑΤΑ

Θὰ βρεθῆ ἄραγες καμιὰ φορὰ κανένας πλούσιος μὲ γερὰ μυαλὰ καὶ χωρὶς πρόληψες ποὺ νὰ δώσῃ κάμποσες χιλιάδες δραχμοῦλες γιὰ ν' ἀποχτήσουμε ἐμεῖς οἱ Ρωμιοὶ ἕνα Σύλλογο κατάλληλο ποὺ νὰ δημοσιέβῃ κάθε μῆνα στὴ γλῶσσα μας, τὴν πανώρια δημοτική, βιβλία χρήσιμα ποὺ νὰ τὰ διαβάζῃ μὲ φχαρίστηση ὁ λαὸς νὰ τὰ καταλαβαίνει κ' ἔτσι νὰ μαθαίνῃ πολλὰ πράμματα, γιατὶ ὁ γνωστὸς Σύλλογος ἐργάζεται ἀνώφελα ὅπως τὸ φανερώνει κ' ὁ τίτλος του Σύλλογος πρὸς διάστρεψη κ.τ.λ. ἄμα βρεθῆ τέτιος μεγάλος πατριώτης τότε βέβαια θὰ δοῦνε τὸ φῶς βιβλία ἀριστοτεχνικὰ γραμένα, γιατὶ συνεργάτες του θὰ εἶναι ὅλοι οἱ τιμημένοι δημοτικιστάδες. Πότε θαρθῆ ἄρα γε ἡ μέρα ἀφτή; Ἔχουμε τόσους παραλῆδες ποὺ χτίζουνε πάντα νοσοκομεῖα καὶ ἐκκλησίες· δὲ θὰ βρεθῆ ἄρα γε κανένας ποὺ μὲ μιὰ μεγάλη δωρεὰ θὰ τιμήσῃ τὸ ὄνομά του καὶ θενὰ δοξάσῃ τὸ Ἔθνος; Ἐξὸν βέβαια ἀπὸ τὸ Μαρασλῆ ποὺ εἶναι μεγάλος πατριώτης· ἀλλὰ σκόρπισε ἄδικα τῶν ἀδίκων τοὺς παράδες του.

2.

Πῆγα προχτὲς μ' ἕνα φίλο μου ἐξωμερίτη στὸ Βασιλικὸ Θέατρο. Ἀκούσαμε τὸ Χρηματιστὴ μεταφρασμένο σὲ μακαρονικὴ διάλεχτο. Τοῦτο ἔκαμε ἐντύπωση τοῦ φίλου μου καὶ μὲ ρώτησε.

— Μὰ γιατί, βρὲ ἀδερφέ, δὲ μεταφράζουν σὲ ἀληθινώτερη γλῶσσα τὰ ἔργα ἀφτὰ ποὺ νὰ τὰ καταλαβαίνῃ καλλίτερα ὁ κόσμος, ἀφοῦ ὅλοι μας βέβαια δὲν εἴμαστε λογιώτατοι.

— Γιατὶ εἶναι ὁ Ἑλλογιμώτατος κ. Βλάχος διεφθυετής, τοῦ ἀποκρίθηκα, κι' ὅταν ὁ Βλάχος εἶναι διεφθυντὴς δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ κανένας προκοπή· θὰ ἀκοῦμε ἔργα στὴν ἀκατανόητη καθαρέβουσα καὶ θὰ θαμάζουμε μονάχα τὲς ὄμορφες σκηνογραφίες.

Κ' ὡς τόσο ἔχουμε ἔργα μεταφρασμένα σὲ γλῶσσα παναρμόνια ἀλλὰ ποὺ ἀφίνει ὁ σοφὸς directeur! φαντάσου νὰ ἤτανε διεφθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ ὁ Παλαμᾶς, τί θεατρικὴ ζωὴ θὰ εἴχαμε τότες· τήνε φαντάζομαι καὶ λαχτάρα μὲ πιάνει.

3.

Κάποιος ἔγραψε σὲ μιὰ ἡμερίδα ἑσπερινὴ πὼς τὸ ἀντιτορπιλλικὸ ποὺ τέκαμε ὁ δυστυχὸς λαός μας μὲ τὴ δεκάρα του πρέπει νὰ ὀνομαστῆ «Ναύκλαστρον»· ἡ ταπεινή μου γνώμη εἶναι νὰ τὸ ποῦμε :

— Ρωμαϊκὴ ἀμυαλωσύνη, καὶ δὲ θἄχουμαι ἄδικο.

4.

Προψὲς γνωρίστηκα μ' ἕνα φοιτητὴ τῆς Θεολογίας, ὅλο τὸ πρωῒ μὲ ζάλισε μὲ τὲς θεωρίες του, ἄκουσα τὸν ἐξάψολμο γιὰ ἕνα σωρὸ πράγματα καὶ μάλιστα μὲ παραπομπὲς γιὰ τὴν ἀχρειότη τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἔκλυση τῶν ἠθῶν. Τὸ βράδυ τὸν εἶδα ἔξω ἀπὸ μιὰ μπιραρία ποὺ παίζει ἡ Ναπολιτάνικη ταραντέλλα.

— Βρὲ ἀδερφὲ, πὼς τέπαθες τὸν ἀρωτῶ, σ' ὁ μεγάλος ἠθικολόγος νὰ καταδέχεσαι νὰ πηγαίνῃς σὲ τέτια κέντρα μὴ χερότερα.

— Δὲ βαρυέσαι ! μοῦ ἀπαντήσε μὲ μεγαλόπρεπο τόνο φωνῆς !

ΣΥΜ. ΗΡ. ΘΑΛ.

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἀπὸ Πέμπτη σὲ Πέμπτη.

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Ν. Καλογερόπουλος

Σκοτωμοί. Περαίας 1, Ἐπαρχίες 5.

Λαβωμοί. Ἀθήνα 4, Περαίας 2, Ἐπαρχίες 6.

Κλεψιές. Ἀθήνα 4, Περαίας 2, Ἐπαρχίες 1.

Ἀπαγωγές. Ἀθήνα 1, Περαίας 1.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

«LA BALANCE» (VIESSY).

REVUE RUSSE DE LITTERATURE ET D'ART

1905. Quatrième année.

Poèmes. Nouvelles. Romans. Essais imédits sur la littérature, les arts et les sciences. Comptes-rendus sur les livres nouveaux paraissant soit en langue russe, soit en toute autre langue. «La Balance» annotera tous les livres nouveanx qui lui seront transmis en quelqne langue qu'ils soient. «La Balance» paraît chaqre mois en livraisons d'un grand format, avec dessins (noirs et en couleurs) et culs-de-lampe des meilleurs artistes russes et étrangers. Prix d'abonnement pour l' Union Postale—18 fr. par. an.

Directeur: Serge Poliakoff.

Bureaux: Moscou, Place du Théâtre, Métropole, 23.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ἐκφ. Ἐρημ. Ὁ «Ἀντζὰρ» ἀρχίνησε ἀπὸ τὸν 220 ἀριθμό. Ὁ «Νουμᾶς» μπαίνει τὴν πρωτοχρονιὰ στὸν πέμπτο χρόνο του.—Λ. Ἐλ. Νὰν τὸ δοῦμε πρῶτα. Πῶς θέλεις νὰ σοῦ ποῦμε ἂν εἶναι καλὸ κι ἂν τὸ δημοσιεύουμε χωρὶς νὰν τὸ ξέρουμε ;—κ. Ν. Στρ. Δὲν εἶναι καλὰ, μὰ θαρροῦμε πὼς ἂν προσέξεις λίγο θὰ γραφεῖς καὶ καλύτερα. Ἔπειτα δὲ σὲ πῆραν καὶ τὰ γεράματα. Παιδὶ εἶσαι ἀκόμα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1906

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

			31 Ὀκτωβρίου 1906	30 Σεπτεμβίου 1906
Ταμεῖον	Εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	2.437,492.66	1,921,030.15
	Εἰς Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	413,305.—	396,785.—
	Εἰς κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	1,593,942.—	1,440,925.—
Ἐξωτερικοὶ λ)σμοί.	Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	35,872,444.12	36,425,427.89
	Προϊὸν ἐκδοθέντ. Ἐθν. Δαν εἰς γρ. Ἑλλ. Σιδ. 4% τοῦ 1902	»	14.213,413.83	15,368,109.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ κυκλοφ. Τραπ. Γραμμ.		»	66,778,575.42	66,778,575.42
» πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβερνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων.		»	10,500,000.—	10,500,000.—
Ὁμολογίαι ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,760,690.75			
	Εἰς Τραπ. Γραμμάτια » 28.838,900.—	»	52,599,590.75	52.639,590.75
Ἔντοκα γραμμάτια Ἑλληνικοῦ Δημοσίου εἰς τραπ γραμμάτια		»	2,000,000.—	2,000,000.—
Προεξοφλήσεις		»	22,759,529.93	21,259.371.08
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		»	2,646,770.77	2,483,199.42
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων.		»	11,778,602.25	11,443,904.29
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		»	4,080,774.06	3,084.278.—
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		»	62,014,327.12	63,748,000 54
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα.		»	44,145,420.07	43,988,286.74
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας		»	12,032,254.06	12.830,795.11
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ γραμμ. Προν. Τραπέζης		»		
Ἠπειροθεσσαλίας		»	5,218,620.31	5,206,086.39
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας		»	4,564,292.—	4,564,292.—
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		»	1,500,000.—	1.500,000.—
Ὁμολογίαι λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ τῆς Ἑλλάδος 2 ½ % εἰς τρ. γρ.		»	1,780,900 —	1,780.900.—
Τοκομερίδια ἐν γένει		»		
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		»	8,555,340.24	8,482,562.53
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		»	2,785,652.99	2,777,027.79
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).		»	1,722,435,81	1,721,549.26
Διάφοροι λογαριασμοὶ		»	3,506,599.11	2,931,511.83
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	11.522,750.04	9,028,424.11
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς ὑπηρ. Ἐθν. δαν. εἰς χρυσ.)		»		
Λ/σμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων		»	1.505,280.—	1,505,280.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		»	1,040,000.—	1,040,000.—
Προμήθεια τροφῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς Τραπεζικὰ Γραμμάτια)		»	350,000.—	350,000.—
Διάφορα		»	672,523.19	472,275.44
		Δραχ.	390,590,765.73	387,668.188.48

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

			31 Ὀκτωβρίου 1906	30 Σεπτεμβίου 1906
Μετοχικὸν κεφάλαιον.		Δρ.	20,000 000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν καὶ ἔκτακτον		»	13,500,000,—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		»		
α') διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 66,778,575,42			
β') » » τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	» 56,269,617.56	»	123,048,192.98	123.245.948.69
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	10,500,000.—	10,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μετοχλικὸν		»	7,226.858.40	8,537,337.43
Καταθέσεις ἄτοκοι		»	16,813,277.27	17,173,665.46
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,182,480.79	799,371.24
Μερίσμ. τα πληρωτέα		»	295,570.—	353,290.—
Καταθέσεις Δημοσίου πρὸς χορήγησιν δανείων κατὰ τὸν ΒΒΜ' Νόμον		»	283,749.94	283,749 94
Διεθν. Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσόδων.	Εἰς χρυσὸν Δρ. 895,213.06 Εἰς τρ.γρ. » 8,027,120 29	»	8,922,533.35	5,771,302.45
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν		»	28,555.75	60,029.95
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τρ. γραμ.		»	237,358.37	330,984.32
Καταθέσεις δημοσίου εἰς χρυσὸν		»	1.703.032.73	1,277.616.58
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		»	10,701.48	910,701.48
Ἔντοκοι καταθέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.		»	14,213,413.83	15,368.109.83
» » » » τρ. γραμμ. » » »		»	175,354 46	96,748.46
Καταθέσεις ἐπὶ τόκῳ		»	92,599,023.59	91,158,283.66
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	44,311,410.—	44,311,410.—
» » » 2 ½ εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	20,484,000.—	20,485,600.—
Ὑπηρεσία Λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	1,452.446.—	1,577,574.—
» » » 2 ½ % εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	82,937,50	67,767.50
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου		»	6,744,617,36	6,578,524.87
Διάφορα		»	6,775,251.73	5,280,172 62
Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Νοεμβρίου 1906.		Δραχ.	390,590,765.73	387,668,188.48

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ